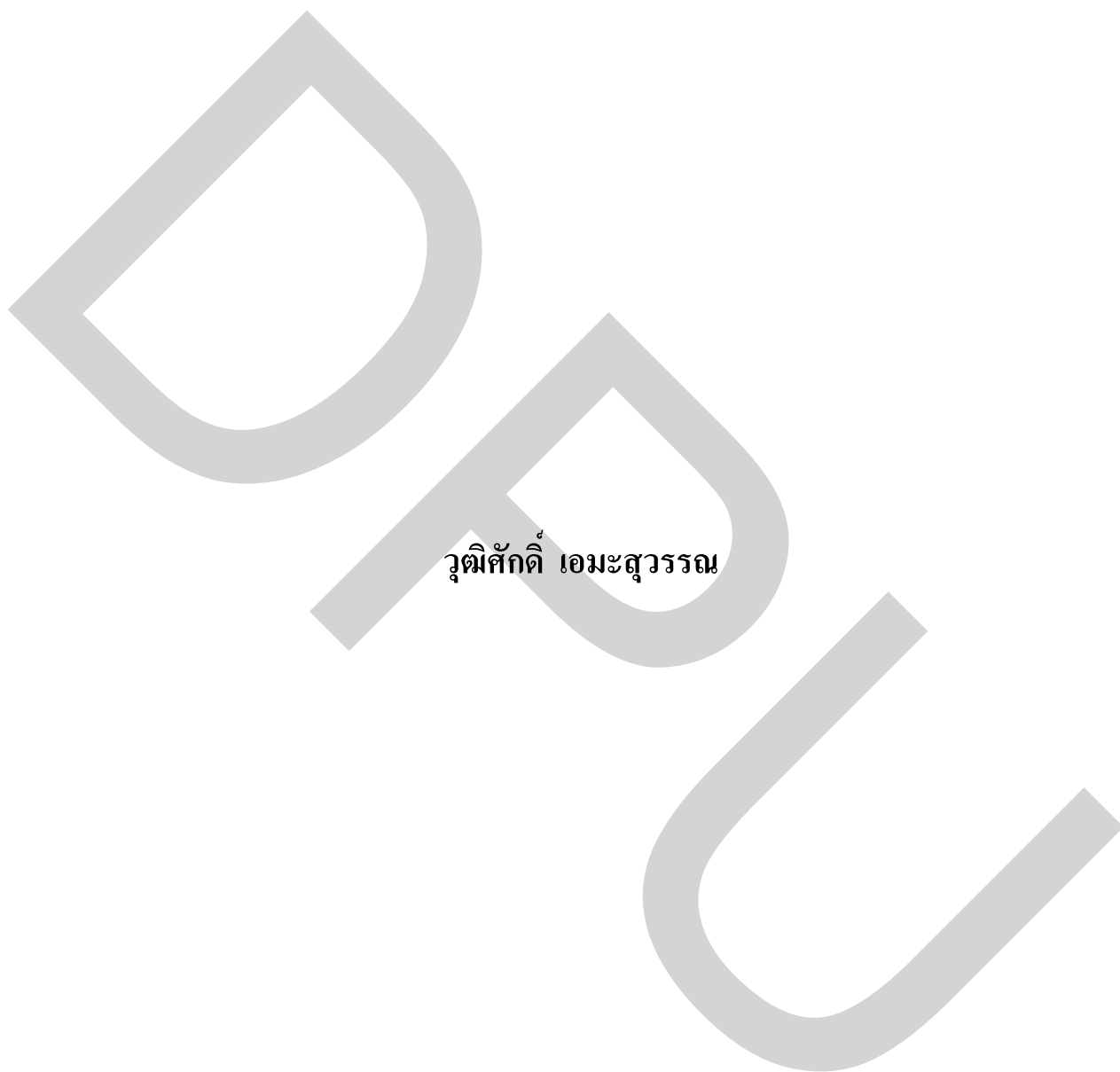

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา: ศึกษาการช่วยเหลือผู้เสียหายและ
เหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา

วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2555

**Civil case in connection with an offence: the study on the redress and
compensation for the injured person and the victim of the crime**

WUTTISAK AMASUWAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2012

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ด้วยพระคุณและความเมตตาของท่าน ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ซึ่งได้สละเวลาอันมีค่าให้ความกรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาท วิชาปัญหาล้ำชั้นสูง ในกฎหมายอาญา และวางรากฐานเค้าโครงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้ตั้งแต่ในชั้นวิชาบัณฑิตศึกษา ในกฎหมายอาญา ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำในเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ ให้ความเป็นอิสระในแนวคิดทางกฎหมาย สอนให้ศึกษาค้นคว้าเจตนารมณ์กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตรวจสอบไวยากรณ์ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง จนเสร็จสมบูรณ์เป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ ศิษย์ขออน้อมรำลึกถึงพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงที่ได้สั่งสอน วิชาความรู้คุณธรรมของนักกฎหมายในการเรียนการสอนให้ศิษย์ และท่านเป็นครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคมผู้อยู่ในใจศิษย์ตลอดไป

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ผู้อุทิศตนซึ่งศาสตร์แห่งกฎหมายเพื่อสังคม ได้กรุณาเมตตาสละเวลาอันมีค่าเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ โดยได้ชี้แนะและตั้งข้อสังเกตเพื่อปรับปรุงแก้ไขในความไม่สมบูรณ์ของเนื้อหา ของวิทยานิพนธ์ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นแก่ศิษย์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต ท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปกป้อง ศรีสนิท และท่านรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ ด้วยความเมตตาของอาจารย์ทั้งสามท่านได้สละเวลาอันมีค่าเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ศิษย์ ได้แนะนำถึงปัญหาทางกฎหมาย และชี้ความบกพร่องของวิทยานิพนธ์ในประเด็นที่สำคัญอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขออน้อมรำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐบริสุทธิของคุณพ่อจิรวุฒิ เอมะสุวรรณ และคุณแม่สุนิทร่า เอมะสุวรรณ ผู้อุปการะกำจุนบุตรจนเติบโตใหญ่ มีโอกาสศึกษาวิชากฎหมายและสำเร็จการศึกษาเป็นนิติศาสตรมหาบัณฑิต และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณพี่น้องผองเพื่อนทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตลอดมา

ด้วยคุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบบูชาพระคุณแด่ผู้บุพการี ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องใดๆ ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
2. แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา	8
2.1 ความหมายของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม	8
2.2 ความเป็นมาและสาเหตุในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญา	9
2.3 กรอบในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการเยียวยา ความเสียหาย.....	14
2.4 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามปณิญาสากล่าวด้วย หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้ อำนาจโดยมิชอบ.....	23
2.4.1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม.....	23
2.4.2 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยการชดใช้ค่าเสียหาย โดยผู้กระทำผิด.....	26
2.4.3 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยการชดใช้ค่าเสียหาย โดยรัฐ.....	28
2.4.3.1 แนวคิดการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐ	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.3.2 หลักการการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐ	30
2.4.3.3 กลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐ	32
2.5 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	34
2.5.1 แนวคิดการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการชดเชย ความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	35
2.5.2 หลักการชดเชยความเสียหายผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม	37
2.5.2.1 ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย	37
2.5.2.2 ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย	41
2.5.2.3 ประเภทของการชดเชยความเสียหาย	41
2.5.3 กลไกการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.....	43
2.5.3.1 การยื่นคำขอ.....	45
2.5.3.2 การตรวจสอบและการสอบสวนคำขอในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่	45
2.5.3.3 การพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาคดี การจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย.....	46
2.5.3.4 การพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้เสียหาย	47
2.5.3.5 การแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทน ผู้เสียหาย	47
2.5.3.6 การอุทธรณ์.....	47
2.5.3.7 การจ่ายเงิน	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.5.3.8 การเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี	48
2.6 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	49
2.6.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง.....	50
2.6.2 ประเภทความผิดที่จะเรียกร้องได้.....	52
2.6.3 ประเภทสิทธิที่จะเรียกร้องได้	52
2.6.4 ประเภทคดีที่จะเรียกร้องได้.....	52
2.6.5 การยื่นคำร้อง	52
2.6.6 มาตรการบังคับตามคำร้องหลังศาลมีคำพิพากษา	53
2.7 บทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	54
3. การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของต่างประเทศ.....	59
3.1 วิธีพิจารณาว่าด้วยการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไปพร้อมกับ การพิจารณาในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด	61
3.1.1 ประเทศเยอรมนี.....	61
3.1.2 ประเทศฝรั่งเศส	65
3.2 วิธีพิจารณาว่าด้วยการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่แยกออกจากกระบวนการ พิจารณาในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด.....	69
3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	70
3.2.2 ประเทศออสเตรเลีย	74
3.2.3 ประเทศแคนาดา	82
3.3 มาตรการช่วยเหลือในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยให้กับผู้เสียหาย.....	85
3.3.1 การกำหนดให้การชดเชยเป็นเงื่อนไขคุมประพฤติในชั้นรอกการลงโทษ หรือพักการลงโทษ	86
3.3.2 การหักเงินจากรายได้จากการทำงานของนักโทษเป็นค่าชดเชย	88
3.3.3 การยึดเงินประกันสำหรับหนี้ค่าชดเชย	91
3.3.4 การเปลี่ยนคำสั่งชดเชยให้เป็นคำพิพากษาทางแพ่ง.....	91

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้ให้กับผู้เสียหาย.....	93
3.4.1 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยผ่านระบบแยกต่างหาก.....	93
3.4.2 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการได้รับความร่วมมือจากรัฐ	94
3.4.3 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการออกหมายให้ปฏิบัติตาม.....	94
3.4.4 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยตัวแทนรวบรวมส่วนตัว.....	95
4. วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย และต่างประเทศ	96
4.1 เปรียบเทียบกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544	97
4.1.1 การเข้าถึงกลไกการช่วยเหลือ	97
4.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง.....	97
4.1.3 ความเสียหายที่ยื่นคำร้องให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทน	97
4.1.4 หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับคำร้อง	99
4.1.5 การพิจารณาคำร้อง	99
4.1.6 การบังคับให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทน	100
4.1.7 จำนวนค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทนที่มีสิทธิได้รับ.....	102
4.1.8 ที่มาของค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทนที่ชำระแก่ผู้เสียหาย	102
4.2 เปรียบเทียบกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ของประเทศไทยกับต่างประเทศ.....	103
4.3 วิเคราะห์บทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย.....	105
4.4 ปัญหาการบังคับให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนกรณียื่นคำร้องต่อศาลในคดีอาญา ของประเทศไทย	106
4.5 ปัญหาเกี่ยวกับเงินที่นำมาชำระเป็นค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยการยื่นคำร้องต่อ หน่วยงานของรัฐตามกฎหมายไทย.....	108
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	110

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5.1 บทสรุป	110
5.2 ข้อเสนอแนะ	113
บรรณานุกรม	116
ภาคผนวก	122
ประวัติผู้เขียน	126

หัวข้อวิทยานิพนธ์	คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา: ศึกษาการช่วยเหลือผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา
ชื่อผู้เขียน	วุฒิสักดิ์ เอมะสุวรรณ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันต่างมุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในขณะที่เดียวกันผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับผลร้ายโดยตรงจากอาชญากรรมถูกละเลยและได้รับผิดชอบในการเรียกร้องหรือในการดำเนินการที่จะคุ้มครองสิทธิของตนด้วยตัวเอง จึงควรมีมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหารและทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสม และเท่าเทียมกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญในปัญหาดังกล่าว จึงได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม อันรวมถึงสิทธิที่ได้รับการเยียวยา ดังนั้นประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี และในระบบประมวลกฎหมาย ต่างมีมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และเพื่อให้กระบวนการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายครอบคลุมและสามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ทุกกรณี นอกจากนี้การประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยให้สิทธิผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมยื่นคำร้องต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการตกเป็นผู้เสียหายในการกระทำผิดอาญาแล้ว ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 เพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์เพื่อให้ศาลบังคับให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนนอกเหนือจากกรณีที่พนักงานอัยการอาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายเฉพาะกรณีเรียกคืนหรือ

ใช้ราคาทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และเมื่อศาลมีคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ให้ถือว่า ผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเห็นว่าขั้นตอนดังกล่าวยังไม่เหมาะสม ไม่อาจเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นภาระแก่ผู้เสียหายอีกมากในการดำเนินการ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยมุ่งศึกษาเฉพาะการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ไม่รวมถึงผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดหรือบกพร่องหรือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ยินยอมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิด ทั้งศึกษาถึงการปรับปรุงกลไกและช่องทางในการดำเนินการของรัฐ และการจัดหาเงินงบประมาณเพื่อรัฐนำมาชดใช้ให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมต่อไป

Thesis Title	Civil case in connection with an offence: the study on the redress and compensation for the injured person and the victim of the crime
Author	Wuttisak Amasuwan
Thesis Advisor	Professor Dr. Surasak Likasitwatanakul
Department	Law
Academic Year	2012

ABSTRACT

At present, criminal justice mainly aims to protect right of alleged offender or accused person in criminal cases. On the other hand, the injured persons or the victims who directly affected by the crime are ignored and the responsibility for claiming the compensation is rested on them. Therefore, it is necessity to provide appropriate and adequate legal, administrative and social welfare measures in order to assist the injured person and the victim of crime with a will to provide equal protection of right with those of alleged offender or accused person.

Nowadays, the aforementioned issue has been acknowledged by most nations. Thus, the Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power has been recognized to confirm the right of the injured person and the accused person including right to redress. As a result, both common law and civil law systems have their own legal measure to provide justification redress and compensation specifically for those injured person and victim of crime. It could be seen in the Constitution of Kingdom of Thailand which states that the right of criminal victim shall be served to secure the procedure of protection of the right of victim of crime inclusively and to be able to remedy the victim's loss in any cases. Moreover, the Victim Compensation, Restitution and Benefits of the accused B.E. 2544 (2001) was enacted in order to provide the victim of crime and the accused the right to file the petition to Victims and Accused of Crime Compensation Office for the compensation of being a victim of crime. Also, there is an amendment of article 44/1 and 44/2 of Criminal Procedure Code of Thailand which provides that the victim has the right to request the prosecutor as a plaintiff of the criminal case to file the petition to the court to give an order to the defendant to compensate such victim for the amount of compensation other than the prosecutor's petition to retrieve the lost property or reimburse for

loss of property or compensate the victim under article 43. In cases where the court issue the order to retrieve the lost property or reimburse for loss of property, such victim shall be deemed as the judgment creditor under article 50 of the Criminal Procedure Code. It could be seen that such procedure is not appropriate as it might not fully remedy the loss of the injured person and the victim of crime and it might cost the injured person in order to apply such procedure with the case.

The thesis aims to research the appropriate measures to assist injured person and victim of crime by focusing on the comparison between the assistant measured adopted by Thailand and other countries. This thesis does not include the victim who is suffered from the failure or impaired justice procedure or injured person or victim of crime who allows or participate in the act of crime. Furthermore, it also includes the study on the improvement of mechanism and guideline for operation of state and procurement of state budget in order to compensate the injured person and victim of crime thereafter.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น บุคคลที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาเป็นอย่างมาก นอกจากรัฐและบุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นแล้ว ก็คือผู้เสียหาย และหากความเสียหายดังกล่าวเกิดจากการกระทำที่เป็นอาชญากรรม ผู้เสียหายก็คือเหยื่ออาชญากรรมอีกด้วย ซึ่งผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม อาจได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายในด้านชีวิต ร่างกาย สิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สิน เมื่อความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิด ผู้กระทำผิดจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมด้วย เพราะถือว่ารัฐปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง เป็นต้นเหตุให้เกิดการกระทำความผิดและเกิดความเสียหายขึ้น โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งศึกษาเฉพาะการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญา ไม่รวมถึงผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดหรือบกพร่อง และไม่รวมถึงผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ยินยอมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิด

ปัจจุบันนานอารยประเทศได้ให้ความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในการคุ้มครองป้องกันรวมทั้งการปฏิบัติต่อผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยให้บุคคลดังกล่าวได้มีส่วนร่วม ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น และได้เรียกร้องให้มีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งต่อมาใน ปี ค.ศ. 1985 ได้มีการประชุมคอนเกรส สหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (The United Nations Congress on the prevention of crime and the treatment of offenders) ครั้งที่ 7 ณ กรุงมิลาโน ประเทศอิตาลี และได้ร่วมกันร่าง Magna carta for victims ซึ่งกล่าวถึงการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ในปีเดียวกัน ได้มีมติที่ประชุมใหญ่ที่ 40/34 ของการประชุมใหญ่สหประชาชาติ ว่าด้วยการป้องกัน

อาชญากรรม และปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยได้ประกาศรับรอง¹ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ” (Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power, 1985) นับเป็นครั้งแรกที่มีการยอมรับสิทธิของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม อันรวมถึงสิทธิที่ได้รับการเยียวยาช่วยเหลือ²

โดยประเทศไทยได้ตระหนักถึง ความสำคัญของการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2544 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ซึ่งเป็นการเพิ่มช่องทางให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้รับความช่วยเหลือในการได้รับค่าตอบแทนโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนของการฟ้องคดีต่อศาล และในปี พ.ศ. 2548 มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ที่เอื้อต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเพิ่มความสะดวกให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม นอกเหนือจาก มาตรา 43 ที่มีบัญญัติอยู่แล้ว ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือที่ทำให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำผิดทางหนึ่งและครอบคลุมถึงประเภทความเสียหายที่มีสิทธิเรียกร้องได้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ใช้สิทธิทางศาลได้รับการช่วยเหลือโดยผ่านกระบวนการที่สะดวกรวดเร็วและทำให้คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันกับคดีอาญาสามารถเสร็จสิ้นไปได้ในคราวเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือดังกล่าวยังมีความบกพร่อง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่อง การนำมาตรการให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิยื่นคำร้องขอบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนแพ่งเข้าไปในคดีอาญาของพนักงานอัยการ โจทก์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และ 44/2 ก็เพื่อต้องการคุ้มครองผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาให้ได้รับการช่วยเหลือจากกลไกการดำเนินคดีอาญาที่ใช้สิทธิเรียกร้องความเสียหายได้อย่างกว้างขวางโดยรวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่าย โดยมีต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล อันเป็นการสอดคล้องกับ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985” (Declaration of Basic

¹ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์. (2526, ธันวาคม) “การประชุมkongkerstสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิด.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 3, 2. หน้า 14.

² ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2539) “เหยื่ออาชญากรรม, การประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรม.” วารสารอัยการนิเทศ, 58, 4. หน้า 90 – 91.

Principle of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power 1985)³ แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเพิ่มมาตรการดังกล่าวแล้ว แต่ก็เห็นว่า ท้ายที่สุด ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมก็อาจไม่ได้รับการช่วยเหลือจากมาตรการที่เพิ่มขึ้นนั้น เพราะมาตรการบังคับแห่งการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายในกรณีดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ที่บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่า ผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งหมายถึงการบังคับตามคำพิพากษาต้องบังคับดังเช่นคดีแพ่ง คือ การยึดทรัพย์ขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้แก่ผู้เสียหาย หรือการอายัดเท่านั้นมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจพนักงานอัยการในการช่วยเหลือหรือดำเนินการทั้งวิธีพิจารณาในชั้นศาล หรือในการบังคับคดีแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดีแม้กฎหมายไทยจะมีได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยให้ผู้เสียหายดำเนินการเองตามกลไกของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาข้างต้น แต่กลไกดังกล่าวเมื่อผู้เสียหายดำเนินการแล้วต้องมีประสิทธิภาพ และช่วยเยียวยาผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างแท้จริง แต่เมื่อพิจารณาจากกลไกอันเป็นมาตรการของรัฐที่กำหนดไว้เช่นว่าแล้ว เห็นว่ามาตรการดังกล่าวมีข้อจำกัดโดยมุ่งเน้นในการดำเนินการบังคับคดีกับทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมากเกินไป โดยไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการยืดหยุ่นในการบังคับคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นอย่างอื่นนอกจากวิธีการยึดทรัพย์ของผู้กระทำความผิดมาชำระหนี้เท่านั้น⁴ เพราะในสถานะความเป็นจริงผู้กระทำผิดส่วนใหญ่เป็นผู้ยากจนหรือมีรายได้น้อยไม่มีความสามารถจะชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้และมาตรการดังกล่าวก็ยังเป็นภาระแก่ผู้เสียหายอยู่มาก

ทั้งยังเป็นการใช้สิทธิที่ทับซ้อนกับสิทธิยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยมีได้มีจุดเชื่อมโยงให้เป็นกระบวนการเดียวกัน จึงยากแก่การตรวจสอบ อาจเป็นช่องทางให้มีการเรียกร้อยค่าเสียหาย ชำซ้อนอันจะเป็นผลเสียแก่รัฐอีกด้วย นอกจากนั้น แม้จะเพิ่มสิทธิเรียกร้องอันเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้มากขึ้น แต่ก็มีได้มีการส่งเสริมให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเข้าถึงสิทธิดังกล่าวนี้ได้ โดยสังเกตได้ว่า ไม่มีบทบัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของใด แจ้งสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการยื่นคำร้อง โดย

³ ปฎิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจ โดยมีขอบ, มาตรา 5.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 50.

ไม่ผ่านกระบวนการทางศาลก็ดี สิทธิยื่นคำร้องให้ได้รับค่าทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องก็ดี

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า การช่วยเหลือผู้เสียหายตามบทบัญญัติมาตรา 43 มาตรา 44/1 และ มาตรา 50 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ใช้วิธีการบังคับดังเช่นคดีแพ่งโดยการ ยึดทรัพย์อัยการทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดมาชำระหนี้ตามคำพิพากษานั้นไม่เพียงพอ อันเป็นการ ส่งผลให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอาจไม่ได้รับชำระหนี้ หรือไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่าง มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงมาตรการการบังคับคดีอาญา โดยให้กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจ่ายเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าสินไหม ทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 หากค่าสินไหมทดแทนนั้น เข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิเรียกร้องได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทน ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อยู่แล้ว ตามหลักเกณฑ์ ที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ ส่วนเกินกว่าหรือนอกจากค่าสินไหมที่เรียกได้ตาม พระราชบัญญัตินั้น ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมก็ต้องบังคับคดีตามวิธีพิจารณาความแพ่งโดย ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

ทั้งนี้แม้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมอาจไม่ได้รับการช่วยเหลือ โดยการจ่ายเงิน ในส่วนของค่าเสียหายทั้งหมดหรือทุกประเภท แต่ก็ทำให้กระบวนการช่วยเหลือจากรัฐ เป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่ทับซ้อน และเป็นการเพิ่มสิทธิ ให้ได้รับการช่วยเหลือจากกลไกของรัฐ มากขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า แม้รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบแต่ก็ต้องคำนึงประเภทความเสียหายที่จะช่วยเหลือ แหล่งเงินทุน ที่จะนำมาช่วยเหลือ ของรัฐด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาแนวความคิดและที่มาของการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาของประเทศไทย
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย เปรียบเทียบกับต่างประเทศ
- 3) เพื่อศึกษาถึงข้อจำกัดของมาตรการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน และแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมในอนาคต

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985” ที่รัฐจะต้องหามาตรการที่มีส่วนช่วยเหลือให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำ ความผิดอาญาได้รับชดใช้ในความเสียหายโดยรวดเร็วและเป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงได้ง่าย และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (5) บัญญัติให้ผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่าย ที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ประกอบกับที่ประเทศไทยมีหลักการดำเนินคดี โดยรัฐเป็นหลัก ซึ่งรัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคมเมื่อมีการกระทำ ความผิดกฎหมายอาญาต่อผู้เสียหาย มิใช่ละเลยให้การดำเนินคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมต้องรับผิดชอบด้วยตนเอง โดยเฉพาะมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบัน เป็นการใช้มาตรการบังคับคดีทางแพ่ง ซึ่งยังมีปัญหายุ่งยากและขั้นตอนในการปฏิบัติและยังเป็นภาระของผู้เสียหายเสียเอง ทั้งฐานะของผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่แล้วก็ไม่มียุติธรรมหรือมีทรัพย์สินไม่เพียงพอที่จะบังคับได้ มาตรการดังกล่าวจึงไม่อาจเยียวยาความเสียหายให้ผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังเป็นมาตรการที่ทับซ้อนกับสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยมีได้กำหนดให้สอดคล้องกันอีกด้วย

ดังนั้น เพื่อให้การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องมีพิจารณาแก้ไขหรือปรับปรุงกลไกซึ่งเป็นมาตรการทางกฎหมาย โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ว่า “เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หากค่าสินไหมทดแทนนั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว และหากมีการชดใช้ตามพระราชบัญญัตินั้นก่อนแล้วต้องนำมาหักกับค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษานี้ โดยค่าสินไหมทดแทนที่อยู่ นอกเหนือพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิบังคับคดีกับผู้กระทำความผิดในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา”

และเพิ่มเติมข้อความเป็นวรรคที่สองของมาตรา 50 ดังกล่าวว่า “เมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วให้มีสิทธิไต่เบี่ยเอาจากผู้กระทำความผิดในฐานะเจ้าหนี้ตาม

คำพิพากษา แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิไล่เบียด ต้องไม่กระทบสิทธิของผู้เสียหายในการบังคับคดีเพื่อชำระค่าเสียหายที่ยังไม่ได้รับการชดเชย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาวิจัย เรื่องการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยการชดเชยด้วยเงินหรือทรัพย์สินจากกลไกหรือมาตรการของรัฐ โดยจะมุ่งศึกษาเฉพาะการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ไม่รวมถึงผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ผิดพลาดหรือบกพร่องหรือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ตนมีส่วนร่วมในการกระทำผิด ทั้งศึกษาถึงการปรับปรุงกลไกและช่องทางในการดำเนินการของรัฐและการจัดหาเงินงบประมาณเพื่อรัฐนำมาชดเชยให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมต่อไป เป็นการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเอกสาร (Documents Research) โดยจะใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงจากหนังสือ บทความ วารสาร รายงานการประชุมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารอื่นๆ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ ตลอดจนอ้างอิงหลักและแนวคิดความเห็นของนักนิติศาสตร์

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยฉบับนี้ จะศึกษาถึงที่มาของแนวคิดและเหตุผลของการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยมุ่งศึกษาถึง มาตรการทางกฎหมายไทยในปัจจุบันเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศและแนวทางความเป็นไปได้ในอนาคต ตลอดจนมุ่งศึกษาหลักการและทฤษฎี แนวคิด และความเห็นของนักนิติศาสตร์ เพื่อมารองรับข้อสรุปจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้อย่างเป็นทางการเป็นเหตุเป็นผล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงแนวคิด ที่มา และหลักการของการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา
- 2) ทำให้ทราบถึงมาตรการต่างๆ ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของต่างประเทศมีข้อเหมือนหรือแตกต่างกับประเทศไทยหรือไม่ อย่างไร
- 3) สามารถวิเคราะห์หาแนวทางความเหมาะสมของการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา

4) ทำให้ทราบถึงปัญหาและข้อจำกัดอื่นๆ ของมาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายผู้เสียหายและ
เหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของไทยในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาบทบัญญัติ
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา

เมื่อรัฐเป็นผู้ปกครอง รัฐจึงมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนจากการตกเป็นผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ดังนั้นหากมีการการทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและมีความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ถือได้ว่าเป็นความบกพร่องของรัฐที่ขาดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายและขาดประสิทธิภาพในการป้องกันชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ในขณะที่การจับกุมอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ถือว่าอาชญากรได้รับการแก้ไขฟื้นฟู เพื่อให้กลับตนเป็นคนดี เพราะฉะนั้นในส่วนของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมก็ควรได้รับการคุ้มครองเช่นกัน¹ ดังนั้นในบทนี้จะศึกษาถึงความหมาย ของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงความเป็นมา สาเหตุ ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตลอดจนแนวคิด วัตถุประสงค์ ของการเยียวยาความเสียหาย และการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามปฎิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ รวมถึงมาตรการช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยและตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยจะศึกษาเฉพาะในส่วนของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดทางอาญา ไม่รวมถึงผู้เสียหายจากกระบวนการยุติธรรมที่ผิดพลาดหรือบกพร่อง และไม่รวมถึงผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ยินยอมหรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย

2.1 ความหมายของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

นิยามของคำว่าผู้เสียหายมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) ว่า ผู้เสียหาย หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6 เมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว จะแบ่งผู้เสียหายตามประเภทได้ เป็น 2 ประเภท คือ ผู้เสียหายโดยตรง ตามมาตรา 2 (4) กับผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามมาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6

¹ สุดสงวน สุธีสร. (2545). เหยื่ออาชญากรรม. หน้า 63.

สำหรับคำว่าเหยื่ออาชญากรรมนั้น มิได้มีบัญญัตินิยามไว้ดังเช่นผู้เสียหาย แต่เหยื่ออาชญากรรมนั้นเป็นการแบ่งแยกประเภทผู้เสียหาย โดยอาศัยลักษณะของการกระทำผิดที่ทำให้ตกเป็นผู้เสียหาย กล่าวคือ บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น หากการกระทำผิดเป็นการกระทำที่เป็นอาชญากรรมและการกระทำผิดนั้นได้กระทำต่อบุคคลนั้นโดยตรง บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้เสียหายและเป็นเหยื่ออาชญากรรมด้วย ซึ่งการกระทำความคิดที่เป็นอาชญากรรม หมายถึง ความผิดอาญาที่เป็นความผิดในตัวเอง (Mala in se) เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆ่าผู้อื่น ฯลฯ และนอกจากนั้นบุคคลที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6 ซึ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) บัญญัติให้เป็นผู้เสียหายนั้น บุคคลเหล่านี้แม้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 44/1 แต่บุคคลเหล่านี้ก็มิได้ถูกผู้กระทำความผิดกระทำต่อตนโดยตรง บุคคลตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว จึงไม่ใช่เหยื่ออาชญากรรม แต่เป็นผู้เสียหาย โดยมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากกลไกของรัฐในการดำเนินคดีอาญาตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวเช่นกัน

สรุปได้ว่าเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง ผู้เสียหายประเภทหนึ่ง แต่ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องเป็นเหยื่ออาชญากรรมเสมอไป

2.2 ความเป็นมาและสาเหตุในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา

การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการชดเชยความเสียหาย มีมาแต่ยุคโบราณตั้งแต่สมัยพระเจ้าอัมมูราบี² ต่อมาในสมัยกลางได้ปรากฏหลักฐาน จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันได้กำหนดวิธีการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายและเมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาถึงยุคกลาง จึงได้มีการนำระบบการปรับ มาใช้แทนการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เงินค่าปรับจึงตกเป็นของรัฐ รัฐจึงเป็นผู้ผูกขาดในการลงโทษ³ การชดเชยความเสียหายจึงกลายเป็นหน้าที่ให้ชำระตอบแทนกัน ในทางแพ่ง⁴ ในปี ค.ศ. 1878 ได้มีการประชุมร่วมกันของนักอาชญาวิทยาซึ่งสรุปผลได้ว่ากฎหมายได้ให้ความสำคัญในการบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ดังจะเห็นได้จาก ประเทศอังกฤษ

² ประธาน วัฒนาวาณิชย์. (2520,1 มิถุนายน – สิงหาคม) “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ.” วารสารนิติศาสตร์, 9. หน้า 73.

³ อภิรัตน์ นิยมการ. (2530). การทดแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ: ศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมและอาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยของรัฐ. หน้า 13.

⁴ Step Schafer. (1977). *Victimology: The Victim and his Criminal*. Virginia: Reston Publishing Company, Inc. pp. 19 – 20.

ได้ทดลองแต่งตั้งคณะกรรมการชดเชยความเสียหายทางอาญา เพื่อพิจารณาจ่ายค่าชดเชยให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับบาดเจ็บ ประเทศเยอรมันได้ประกาศใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ซึ่งมีชื่อว่าพระราชบัญญัติทดแทนแก่เหยื่อ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติปกป้องเหยื่อและพยาน ประเทศฝรั่งเศสได้มีการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ซึ่งรวมถึงค่าเสียหายในทางแพ่งโดยฟ้องไปพร้อมกับคดีอาญา⁵ ในปี ค.ศ. 1965 ได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างประเทศเป็นครั้งแรกที่กรุงเฮลซิงกิ โดยสรุปได้ว่าให้รัฐทุกรัฐก่อตั้งระบบการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย⁶ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1985 ได้มีการประชุมคอนเกรสสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 ซึ่งว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด (The United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ณ กรุงมิลาน ประเทศอิตาลี โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “Magna Carta for Victims” สรุปได้ดังนี้ ในกรณีที่มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดไม่เพียงพอ การชดเชยโดยรัฐสำหรับอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายจัดว่าจำเป็นในสัดส่วนที่เปรียบเทียบได้กับ ความทุกข์ทรมานของผู้เสียหายที่ประสบเคราะห์กรรมเช่นเดียวกัน⁷ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีผู้ให้ความหมาย ของคำว่า “ผู้เสียหาย” ซึ่งรวมถึงคำว่า “เหยื่ออาชญากรรม (Crime Victims)” โดยสรุปได้ว่า “ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง

- 1) เหยื่อของผู้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง แต่ไม่หมายถึงเหยื่อของภัยอย่างอื่น⁸
- 2) บุคคลที่ถูกประทุษร้ายในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน โดยปราศจากความยินยอมของผู้นั้น ยังรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับใกล้ชิด หรืออยู่ในความรับผิดชอบ หรือในความอุปการะของผู้ถูกร้าย⁹
- 3) ผู้ได้รับความเสียหาย จากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหาย¹⁰

⁵ วิชามหาคุณ. (2535). “เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดและมาตรการคุ้มครอง.” วารสารกฎหมาย, 14, 1. หน้า 9.

⁶ Stephen Schafer. (1977). **Victimology: The Victim and his Criminal.** p. 125.

⁷ พรชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2528, 2 ธันวาคม). “การประชุมคอนเกรสสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 3. หน้า 13 – 14.

⁸ อัมณพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2538). ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology). หน้า 2.

⁹ สุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนียผล. (2533). อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา. หน้า 29.

¹⁰ พรชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. (2531). อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม ปัญหาอุปสรรคและแนวทางควบคุม. หน้า 125.

4) ผู้ที่ประสบผลร้ายหรือความเสียหายทั้งด้านชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการละเมิดกฎหมาย¹¹

5)เหยื่อที่ได้รับความเสียหายจากผลของการกระทำผิดกฎหมายแบ่งได้ 2 ลักษณะ

(1) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง (Direct Victim) คือ บุคคลที่ถูกล่วงละเมิด และได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดกฎหมาย

(2) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมโดยอ้อม (Indirect Victims) คือ บุคคลที่สามที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดกฎหมาย แม้การกระทำนั้นจะไม่ได้เกิดขึ้นกับเขาโดยตรง¹²

จากการศึกษาความหมายของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม จึงส่งผลให้ผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ว่าด้วยเหยื่อวิทยา ได้มีแนวคิดที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) เหยื่อเป็นผลผลิตของโครงสร้างทางสังคม การเมือง เทคโนโลยีสมัยใหม่อุบัติภัยต่างๆ รวมถึงปัญหาอาชญากรรม¹³

2) สังคมมีกฎหมายในการควบคุมสังคมอย่างเป็นทางการเมื่อมีการฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อกฎหมาย ผู้ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ต้องมีผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อความเสียหาย เพราะมีพฤติกรรม ฝ่าฝืนระเบียบสังคม¹⁴

3) การชดเชยความเสียหายของรัฐต่อเหยื่ออาชญากรรม ด้วยเหตุที่ว่า รัฐไม่สามารถปกป้องคนมิให้ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งเรื่องการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับระหว่างเหยื่อกับอาชญากร จนทำให้เกิดการกระทำผิดความผิดขึ้น¹⁵

อย่างไรก็ตาม นักเหยื่อวิทยาที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย และแนวคิดเกี่ยวกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ได้แบ่งทฤษฎี ออกเป็น 3 ทฤษฎี ดังต่อไปนี้

1) ทฤษฎี Victim Precipitation (การมีส่วนร่วมของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม) โดย Mavin Wolfgang ได้อธิบายว่าเหยื่อบางคน เป็นตัวกระตุ้นทำให้ตนเองต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่นำไปสู่การบาดเจ็บ หรือความตายโดยผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม อาจมีพฤติกรรมที่

¹¹ กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชติชัยสถิต. (2534). “สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหาย ในคดีอาญาในประเทศไทย.” วารสารอัยการนิเทศ, 33, 3. หน้า 331 - 332.

¹² สุดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 2.

¹³ อัมณพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2538). ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology). หน้า 2.

¹⁴ สุดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 4.

¹⁵ Isidore Silver. (1981). *Criminology: An introduction*. p. 244.

แสดงออกหรือหนึ่งเลย อาจสรุปได้ว่าการกระทำของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมมีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น

2) ทฤษฎี Live Style (รูปแบบของวิถีชีวิต) นักอาชญาวิทยา เชื่อว่ารูปแบบวิถีชีวิตของคนทำให้ตนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้ เช่น การไปเที่ยวสวนสาธารณะในยามวิกาล เป็นต้น

3) ทฤษฎี Routine Activities มีแนวคิดที่ว่า ทุกวันนี้คนส่วนมากอยากฝ่าฝืนกฎหมาย เพื่อแก้แค้น ความโลภ และแรงจูงใจอื่นๆ¹⁶

นอกจากนี้ บทบาทของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องทำให้นักอาชญาวิทยา ได้แบ่งประเภทของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม พอสรุปได้ดังนี้

Han Von Hentig ได้นำปัจจัยทางกายภาพ ทางจิตวิทยา และทางสังคมวิทยา ประกอบการพิจารณา โดยแบ่งประเภทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมออกเป็น 13 ประเภท กล่าวคือ ผู้เยาว์ (The Young) ผู้หญิง (The Female) คนแก่ (The Old) คนบกพร่องทางจิต และวิกลจริต (The mentally defective and other mentally deranged) พวกที่อพยพมาจากที่อื่น (The immigrants) พวกชนกลุ่มน้อย (The minorities) พวกเป็นคนโง่โดยกำเนิด (The dull normals) พวกมีใจหดหู่ (The depressed) พวกโลภมาก (The acquisitive) พวกเสเพล (The wanton) พวกคนโดดเดี่ยว และคนอกหัก (The Lonesome and the heartbroken) คนที่ตกอยู่ในความทุกข์ทรมาน (The Tormentor) พวกที่ถูกตัดโอกาส ถูกละเลย และต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี (The block, exempted, and fighting)¹⁷

Benjamin Mendelson ได้แบ่งประเภทผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยพิจารณาจากความหนักเบาของความผิดเป็นเกณฑ์ ได้แก่ เหยื่อที่ไร้เดียงสา (The completely innocent victim) เหยื่อที่มีความผิดน้อยกว่าอาชญากร (The victim with minor guilt) เหยื่อที่มีความเขลา (The victim due to his ignorance) เหยื่อที่มีความผิดเท่ากับอาชญากร (The victim as guilty as the offender) เหยื่อที่ทำด้วยความสมัครใจ (The voluntary victim) เหยื่อที่มีความผิดมากกว่าอาชญากร (The victim more guilty than the offender) เหยื่อที่มีความผิดมากที่สุด (The most guilty victim) เหยื่อที่มีความผิดตามลำพัง (The victim who is guilty alone) เหยื่อปลอม (The simulating victim) และเหยื่อในฝัน (The imaginary victim)¹⁸

นักอาชญาวิทยาชาวญี่ปุ่น ได้ยึดหลักการพัฒนาทางสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในการแบ่งประเภทของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท

¹⁶ สุตสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 6-9.

¹⁷ Hans Von Hentig. (1948). *The criminal & His Victim*. pp. 404-438.

¹⁸ Stephen Schafer. Op.cit. pp. 35-40.

เช่น ผู้หญิง (Women) เยาวชน (Juveniles) คนแก่ (The elderly)เหยื่อของอาชญากรรมโดยผู้ที่มีจิตผิดปกติ (Victims of crimes committed by mentally – disored Persons) เหยื่อขององค์กรอาชญากรรม (Victims of syndicated crimes)¹⁹

ฉะนั้น หากนำประเภทของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม มาประกอบการพิจารณา กับพฤติกรรม บุคลิกภาพ ลักษณะทางชีวภาพของตัวผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งสถานที่ เวลา กับการเกิดอาชญากรรม สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรม จะทำให้ทราบถึงสาเหตุของการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ดังนี้

- 1) ความยากจน และความเลื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม
- 2) ความเป็นอยู่ที่ขาดระเบียบวินัย และขาดคุณธรรม
- 3) ความเป็นอยู่ที่ขาดความร่วมมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
- 4) กระบวนการยุติธรรมที่บังคับใช้กฎหมายขาดความจริงจังในการปฏิบัติงาน
- 5) ขาดความมั่นคงในชีวิต
- 6) ขาดผู้นำที่มีความสามารถ

ดังนั้น ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอาจวิเคราะห์ได้จากประเภทผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ประกอบกับสาเหตุของการตกเป็นผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไข รวมถึงการป้องกันการตกเป็นผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งอาจจำแนกได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

- 1) การป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยตัวเอง
การระมัดระวังไม่ให้ตัวเองไปอยู่ในสถานการณ์ ต่อการเป็นเหยื่อรู้จักหลีกเลี่ยงโอกาสที่จะทำให้ตนเองต้องตกเป็นเหยื่อ ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับการจัดเวลาทางสังคมต่อปัญหาแต่ละเรื่อง
- 2) การป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยเพื่อนบ้านหรือชุมชน
คือ การปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมมีความรับผิดชอบร่วมกันมีการอุดหนุนเกื้อกูลกัน และช่วยเหลือกันเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น
- 3) การป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน กล่าวคือ
 - (1) ด้านหน่วยงาน กล่าวคือ หน่วยงานของตำรวจมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันและปราบปราม หากป้องกันการเกิดอาชญากรรมได้ ก็จะสามารถป้องกันการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมได้เช่นกัน เพราะถ้าไม่มีอาชญากรรม ก็ไม่มีเหยื่ออาชญากรรม

¹⁹ อรรถพร ชูบำรุง. (2532). อาชญวิทยาและอาชญากรรม. หน้า 308 – 317.

(2) ด้านตัวอาชญากร โดยมุ่งให้หน่วยงานราชทัณฑ์ ได้มีโครงการปรับปรุง และแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้สามารถกลับตัวเป็นคนดี รวมทั้งอยู่ในสังคม โดยปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งเป็นผลโดยตรงต่อตัวผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม

(3) ด้านตัวผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม รัฐต้องจัดหาบริการ เพื่อตัวผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ในการปรับปรุง ฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมให้สามารถมีชีวิตในสังคม และเรียนรู้สถานการณ์ ที่เกิดขึ้น เพื่อมิให้ตกเป็นเหยื่อในอนาคต

4) การป้องกันจากการตกเป็นผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในลักษณะผสมผสาน²⁰ การนำแนวทางที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด โดยนำมาผสมผสานเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ในการพิจารณาให้ความคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมตลอดจนมีมาตรการในการเยียวยา และเป็นแนวทางในการป้องกันเหตุร้าย ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เพื่อบรรลุมิติวัตถุประสงค์ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

2.3 กรอบในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการเยียวยาความเสียหาย

เมื่อมีการกระทำความผิดอาชญากรรมก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้ใดซึ่งตกเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหาย ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดโดยการชดเชยค่าเสียหายหรือโดยวิธีอื่นอันจะทำให้ความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นบรรเทาเบาบางลง สำหรับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยทั่วไปนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

ประเสริฐ เมฆมณี ได้อธิบายว่า “การชดเชยค่าเสียหายแห่งอาชญากรรม มีลักษณะแตกต่างไปจากโทษปรับในประเด็นที่ว่า การชดเชยค่าเสียหายเป็นการบวกรวมที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายจากอาชญากรรมให้แก่บุคคลผู้ถูกประทุษร้ายนั้นๆ โดยตรง ส่วนโทษปรับเป็นการเจาะจงให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่รัฐ”²¹

Burt Galaway ได้อธิบายว่า “การชดเชยค่าเสียหาย หมายถึง ข้อบังคับหรือข้อกำหนดของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหรือความสมัครใจของผู้กระทำความผิดที่ยินยอมรับข้อกำหนดของกระบวนการยุติธรรมในการกระทำกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อยังให้เกิดการชดเชยเยียวยาความเสียหายอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำผิด”²²

²⁰ สุดสงวน สุธีสร. เล่มเดิม. หน้า 21 - 29.

²¹ ประเสริฐ เมฆมณี. (2525). *หลักทัณฑ์วิทยา*. หน้า 38.

²² Burt Galaway and Joe Hudson. (1978). *Offender Restitution in Theory and Action*. p. 57.

Burt Galaway และ Joe Hudson ได้อธิบายว่า “การชดใช้ค่าเสียหายในคดีอาญาเป็นเสมือนการแทรกแซงโดยเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมที่ต้องการให้ผู้กระทำผิดทำการจ่ายเงินหรือบริการแก่ผู้เสียหาย (เอกชนหรือรัฐก็ได้) จากผลของอาชญากรรมไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม²³

Stephen Schafer ได้อธิบายว่า “การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรมมิได้หมายถึงการชดใช้ที่เป็นตัวเงินเสมอไป อาจจะเป็นการชดใช้ในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมแก่กรณีความผิดนั้นๆ ก็ได้ เช่น การขอมลาโทษต่อผู้เสียหายหรือการทำงานให้แก่ผู้เสียหายเพื่อตอบแทนชดใช้ในความผิดนั้นๆ”²⁴

การชดใช้ค่าเสียหายตามกฎหมายของแต่ละประเทศก็มีแนวความคิดและวิธีดำเนินการในการเข้าถึงการชดใช้ค่าเสียหายที่ต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ และอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศ²⁵ ทำให้คำที่ใช้แทนการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิดนั้นแตกต่างกันไปตามความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองผู้เสียหาย ยกตัวอย่างเช่นตามกฎหมายฝรั่งเศสกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้ชดใช้ความเสียหายอันเป็นผลจากอาชญากรรมได้โดยใช้คำว่า Reparation หรือการชดใช้ความเสียหายอันมีลักษณะเป็นการชดใช้ทางแพ่ง ส่วนกฎหมายเยอรมนีใช้คำว่า Damage หรือค่าเสียหายซึ่งหมายถึงการที่ผู้กระทำความผิดชดใช้ทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมด้วยการชดใช้และการทดแทนด้วยเงิน²⁶ ส่วนสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า Restitution หรือค่าชดใช้แทนความเสียหายที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรมให้แก่ผู้เสียหายโดยผู้กระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการชดใช้ทางอาญาโดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องให้มีการชดใช้ทางแพ่งได้อีกส่วนหนึ่งสำหรับส่วนที่ค่าชดใช้ไม่ครอบคลุมถึง

ส่วนการเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมโดยผู้กระทำความผิดนั้นประเทศไทยใช้คำว่า Compensation หรือค่าสินไหมทดแทนซึ่งหมายถึงสิทธิที่จะได้รับการชดใช้ในทางแพ่งไม่เพียงเฉพาะค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิต่างๆ ที่สามารถเรียกได้ในทางแพ่งทั้งหมด โดยคำว่า “สินไหมทดแทน” เป็นคำที่ใช้ในกฎหมายแพ่งลักษณะละเมิดตามกฎหมายไทย หมายความว่า การกระทำเพื่อทดแทนความเสียหาย อันเป็นการกระทำเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมก่อนมีการละเมิดให้ได้มากที่สุด ดังนั้นในกรณีที่ผู้เสียหายถูกละเมิดต่อทรัพย์สิน ถ้ายังอยู่ในวิสัยที่จะคืนได้ก็ต้องคืนทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหาย แต่ถ้าคืนไม่ได้

²³ Ibid. p. 1.

²⁴ Stephen Schafer. Op.cit. p. 128.

²⁵ อัสวิน วัฒนวิบูลย์ และ อมรรัตน์ กรियाผล. (2530). “การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา (ตอนที่ 2).” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 4. หน้า 52.

²⁶ Stephen Shafer. Op.cit. p. 21.

ทางเดียวที่ดีที่สุดคือการใช้ราคาทรัพย์สิน และนอกจากนี้หากผู้เสียหายยังได้รับความเสียหายอื่นใด อีกก็มีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันเรียกว่าเป็นค่าเสียหายอันพึงจะบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหาย ใดๆ อันได้เกิดขึ้น²⁷ บทบัญญัติของกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ใช้คำว่าค่าสินไหมทดแทน ก็เพื่อให้มีความหมายเป็นอย่างเดียวกันกับคำว่า ค่าสินไหมทดแทนในเรื่องละเมิดตามกฎหมายแพ่งที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องได้ ซึ่งความแตกต่างของคำว่า “ค่าเสียหาย” กับคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” นั้น “ค่าสินไหมทดแทน” เป็นคำที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ค่าเสียหาย” โดยค่าสินไหมทดแทนนั้นอาจได้แก่ การคืนทรัพย์สิน การใช้ราคาทรัพย์สิน และยังรวมถึงการชดใช้ความเสียหายด้วยวิธีการอื่นๆ อีก เช่น การกำหนดให้จัดการตามสมควรในกรณีแก้ไขข่าวแพร่หลายอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ การชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่อในคดีอาญา หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิดชดใช้ความเสียหายอันเป็นผลจากอาชญากรรมที่ตนได้กระทำให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเพื่อบรรเทาความเสียหาย ซึ่งการชดใช้นี้อาจเป็นการชดใช้ด้วยเงิน หรือการชดใช้ในลักษณะอย่างอื่นที่ไม่ใช่เงิน อันจะเป็นการชดใช้ใดๆ ที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาให้กลับคืนดีไม่ว่าจะเป็นทางด้านทรัพย์สินหรือทางด้านจิตใจ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิดในการกระทำของตนด้วย แต่ในส่วนของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นการศึกษาเฉพาะการชดใช้ด้วยเงินหรือทรัพย์สิน โดยการช่วยเหลือจากกลไกหรือมาตรการของรัฐที่กำหนดขึ้นรวมถึงการปรับปรุงกลไกและช่องทางในการจัดหาเงินงบประมาณเพื่อรัฐนำมาชดใช้ให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมต่อไป

การชดใช้ค่าเสียหาย (Restitution) ให้แก่ผู้เสียหาย โดยผู้กระทำความผิดเป็นหลักการที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายฮัมมูราบีในช่วงประมาณ 1900 ปีก่อนคริสต์ศักราช²⁸ ดังที่กล่าวมาแล้ว โดยมีถ้อยคำในกฎหมายระบุว่า “ถ้าผู้ใดก็ตามทำบาปและถูกกล่าวหาว่าฝ่าฝืนสัญญาไม่จงรักภักดี...ตลอดจนปล้นทรัพย์สินผู้อื่น...เขาจะต้องชดใช้ค่าเสียหายเต็มจำนวนที่เสียหายและเพิ่มเติมอีกห้าเท่าให้แก่ใครก็ตามที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เสียหายนั้น” และ “ถ้าผู้ใดลักขโมยวัว...ถ้าวันนั้นเป็นของพระเจ้าหรือพระราชวัง เขาจะต้องใช้คืนสามสิบเท่า...

²⁷ ญัฐวุฒิ วรรณวานิช. (2538). การกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเนื่องจากการทำละเมิด. หน้า 16.

²⁸ อมรรัตน์ กรियाผล. (2542). ทศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร. หน้า 36 – 38.

ถ้าวันนั้นเป็นของคนชั่ว จะต้องชดใช้คืนสิบเท่า...ถ้าผู้ลักขโมยไม่มีวิธีการใดจะชดใช้คืนได้ เขาจะต้องถูกนำไปสู่ความตาย”²⁹

เมื่อยุคกลางสิ้นสุดลงรัฐมีอำนาจมากขึ้นทำให้ผู้เสียหายลดความสำคัญลง การชดใช้เริ่มลดน้อยลงหลังจากที่อาณาจักร Frankish ถูกแบ่งโดยสนธิสัญญา Verdum การชดใช้ค่าเสียหายก็ถูกกลืนกลายเป็นค่าปรับของรัฐ และรัฐก็ผูกขาดการลงโทษการชดใช้เป็นหน้าที่จ่ายตอบแทนให้กันในกฎหมายแพ่ง สิ่งนี้เป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิรูปอาชญากรรมด้วยการลดความเอาใจใส่ต่อผู้เสียหาย และเริ่มหาระบบกฎหมายที่สามารถได้รับการชดใช้เต็มจำนวนได้ยากยิ่ง³⁰

ในศตวรรษที่ 16 Thomas More ได้ให้คำแนะนำว่า “ผู้กระทำความผิดควรทำการชดใช้ค่าเสียหายให้เหยื่อที่ตนกระทำการล่วงละเมิดเหล่านั้นและอุทิศแรงงานแก่โครงการทำงานสาธารณะทั้งหลายของชุมชนประกอบกัน”³¹

ปี ค.ศ. 1878 ได้มีการประชุมของ Several International Prisoner Penitentiary Congress ที่พยายามก่อตั้งสิทธิของผู้เสียหายอีกครั้ง ในการประชุมราชทัณฑ์ระหว่างประเทศที่สต็อกโฮล์ม Sir George Amey หัวหน้าศาลยุติธรรมของนิวซีแลนด์ และ William Tallack ได้แสดงเจตนาที่จะนำการชดใช้แบบเก่ามาใช้ Garofalo นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีได้ยกปัญหานี้ขึ้นในการประชุมที่กรุงโรม เมื่อปี ค.ศ. 1885 และการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้เป็นหัวข้อที่ถกเถียงกันในการประชุมที่ St. Petersburg ในปี ค.ศ. 1890 และ อีกครั้ง Christiania ในปี ค.ศ. 1891 ซึ่งได้ผลสรุปว่า³²

1) กฎหมายปัจจุบันไม่ให้ความสนใจเพียงพอในการบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย

2) ความผิดเล็กๆ น้อยๆ ก็ควรที่จะได้รับการชดเชย

3) รายได้ของนักโทษที่สะสมในระหว่างจำคุกอาจเป็นประโยชน์สำหรับเป้าหมายนี้

ต่อมาได้มีการประชุมว่าด้วยการลงโทษและการราชทัณฑ์นานาชาติ ณ กรุงปารีส เมื่อปี ค.ศ. 1895 และกรุงบรัสเซลส์ เมื่อปี ค.ศ. 1900 แต่ยังไม่ได้ข้อสรุปใดที่สำคัญนัก จนกระทั่งประมาณปี ค.ศ. 1940 – 1950 เริ่มมีการให้ความสนใจผู้เสียหายมากขึ้น ด้วยผลงานของ Han Von Hentig ในหนังสือ *The Criminal and His Victim* จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยเยล ในปี ค.ศ. 1948 ทำให้นักอาชญาวิทยาเริ่มมองว่าผู้เสียหายมีบทบาทอย่างสำคัญในการก่ออาชญากรรม และได้เกิดวิชา

²⁹ Code of Hammurabi, 2100 B.C.

³⁰ Stephen Schafer. Op.cit. pp. 19 – 20.

³¹ Chesney. (1978). **Hudson and Mclagen.** pp. 355 – 356.

³² Stephen Schafer. (1960). **Restitution to Victim of Crime.** pp. 9 – 10.

ที่เรียกว่า “ศาสตร์ ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม” (Science of Victim or Victimology)³³ นอกจากนี้ยังเห็นว่าการชดใช้เป็นการแก้แค้นอย่างมีเหตุผลที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับผิดชอบในหน้าที่ของตน ระบบความยุติธรรมที่มีอยู่ไม่ให้ความยุติธรรมแก่ผู้เสียหาย³⁴ ต่อมาได้มีการรื้อฟื้นทบทวนหลักการชดใช้ค่าเสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการพิจารณาถึงเรื่องการชดใช้ค่าเสียหายในการประชุมระหว่างประเทศครั้งต่างๆ ดังนี้

1) การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยอาชญาวิทยาครั้งที่ 6 ณ กรุงแมดริด ประเทศสเปนในวันที่ 21 - 27 กันยายน ค.ศ. 1970

2) การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกกระทำร้าย ครั้งที่ 1 ในวันที่ 2 - 6 กันยายน ค.ศ. 1973 ณ เมืองเยรูซาเลม ประเทศอิสราเอล

3) การประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยวิทยาการผู้ถูกกระทำร้ายครั้งที่ 2 ในวันที่ 5-11 กันยายน ค.ศ. 1976 ณ บอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อมีความเจริญก้าวหน้าทางการศึกษาวิชาอาชญาวิทยาแผนใหม่ ทำให้นักอาชญาวิทยาได้มีการวิเคราะห์วิจารณ์ในเรื่องนี้มากมาย ในฐานะที่การชดใช้ค่าเสียหาย (Restitution) โดยผู้กระทำความผิดนี้เป็นมาตรการหนึ่งในการลงโทษผู้กระทำผิด จึงมีการสนับสนุนให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมใช้บทลงโทษนี้แก่ผู้กระทำความผิด ดังเช่นแนวความคิดของนักอาชญาวิทยาต่างๆ ดังนี้

Stephen Schafer สนับสนุนให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายโดยได้กล่าวว่า “การชดใช้ค่าเสียหายแก่อาชญากรรมในแง่ทฤษฎีมีความแตกต่างไปจากการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง เนื่องจากการชดใช้ค่าเสียหายแก่อาชญากรรมถือเป็นภาระส่วนตัวของอาชญากรที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่ตนได้ก่อขึ้น จึงเท่ากับเป็นการเตือนสติอาชญากรให้ตระหนักถึงผลกระทบที่ตนได้กระทำลงไป โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าผู้กระทำผิดนั้นอยู่ในฐานะร่ำรวยหรือยากจน”

Herbert Spencer ได้เสนอแนะว่า “เรือนจำควรจะกำหนดให้วิธีการหักรายได้หรือหักรางวัลปันผลจากการฝึกอาชีพของผู้ต้องขัง เพื่อนำไปชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ทั้งควรจะควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำจนกว่าจะชดใช้ค่าเสียหายเสร็จสิ้นโดยบริบูรณ์แล้ว”

Marvin W. Wolfgang ได้กล่าวว่า “การลงโทษและแก้ไขความประพฤติของผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นแนวทางที่ปฏิบัติมาแต่เดิมยังไม่เป็นการเพียงพอ ควรที่สังคมจะขยายขอบเขต

³³ ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ.” วารสารนิติศาสตร์, 9, หน้า 69.

³⁴ John E. Conkin. (1981). *Criminology*. pp. 442 – 443.

การลงโทษโดยให้อาชญากรชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ถูกประทุษร้ายจากอาชญากรรมนั้นๆ ในลักษณะเดียวกันกับกรณีนายจ้างมีส่วนรับผิดชอบร่วมกับลูกจ้างที่จะชดใช้ค่าเสียหายหรืออุบัติเหตุอันเกิดจากการเสี่ยงภัยในการทำงานร่วมกัน”

การศึกษาในเรื่องเหยื่ออาชญากรรม ทำให้นานาประเทศเริ่มหันมาให้ความสนใจกับเหยื่ออาชญากรรมกันมากขึ้น ส่งผลให้มีการศึกษาในเรื่องการทดแทนค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งการที่จะมีการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรมได้นั้นต้องปรากฏว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นมีผู้หนึ่งผู้ใดตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และเมื่อมีผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมแล้วปัญหาที่น่าคิดต่อมาคือ ผู้ใดควรจะเป็นผู้ชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น

ประมาณ 25 ปีที่ผ่านมา มีการเคลื่อนไหวของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเพื่อเรียกร้องสิทธิของตน โดยเริ่มอย่างชัดเจนในประเทศตะวันตก และถูกนำเข้าสู่การกำหนดเป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อเหยื่ออาชญากรรมขององค์การสหประชาชาติ ในระยะต่อมาจึงทำให้เกิดแนวความคิดในการจัดการกับผู้กระทำความผิดในลักษณะที่คงความสมดุลและความยุติธรรมให้แก่เหยื่ออาชญากรรมด้วย ซึ่ง ได้รับความสนใจจากประเทศต่างๆ มากขึ้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ในเรื่องการให้ความสำคัญในการจัดบริการของรัฐจากที่เน้นการบริการและคุ้มครองให้แก่ผู้กระทำความผิดเพียงฝ่ายเดียว มาสู่การบริการของรัฐที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมมากขึ้น

จากการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความไม่เป็นธรรมที่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมถูกละเลยและไม่ได้รับการคำนึงถึงอย่างเพียงพอ จึงได้มีมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 40/34 ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 ออกมาเป็นปฏิญญาว่าด้วยการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of basic Principles of Justice for Victims of Crime and abuse of power) ซึ่งเป็นการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการประชุมสหประชาชาติครั้งที่ 7 ในเรื่องการป้องกันอาชญากรรมและการคุ้มครองผู้กระทำความผิด ณ นครมิลาโน ประเทศอิตาลี ในวันที่ 26 สิงหาคม ถึงวันที่ 6 กันยายน ค.ศ. 1985 โดยมีปรัชญาพื้นฐานให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาต้องได้รับการยอมรับและได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์³⁵ ซึ่งตามปฏิญญานี้ได้วางหลักในการให้ความสำคัญ กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา โดยการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ 4 ประการ คือ

³⁵ วีรศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). ผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษาสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. หน้า 84 – 85.

1) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair Treatment)

2) การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution)

3) การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐ (Compensation)

4) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance)

กล่าวโดยเฉพาะในส่วนของ การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดนั้น ปฏิญญาว่าด้วยการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดดังต่อไปนี้

1) ผู้กระทำความผิดหรือบุคคลที่สามซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขา ควรดำเนินการเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว หรือทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้การชดเชยความเสียหายควรรวมถึงการคืนทรัพย์สินมูลค่าของความเสียหาย หรือการสูญเสีย รวมถึงการชดเชยค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม การจัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการชดเชยสิทธิที่เสียไป³⁶

2) รัฐต้องทบทวนการดำเนินการบังคับใช้กฎหมาย รวมถึงกฎและระเบียบต่างๆ โดยให้การชดเชยความเสียหายมีความเป็นไปได้ในการตัดสินคดีอาญา เพื่อเป็นมาตรการในการลงโทษทางอาญาประการอื่น³⁷

3) ในคดีที่เป็นการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การชดเชยความเสียหายยังรวมถึงการทำให้สภาวะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม การสร้างสิ่งที่เป็นโครงสร้างขั้นพื้นฐานขึ้นมาใหม่ทดแทนความสะดวกที่ชุมชนต้องเสียไป และค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อความเสียหายนั้นเป็นเหตุผลให้ชุมชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากที่เดิม³⁸

³⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 8.

³⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 9.

³⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 10.

4) หากว่าการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรและเจ้าพนักงานของรัฐตามกฎหมายนั้น ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา และได้สร้างความเสียหายให้แก่บุคคล ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในกรณีนี้ต้องได้รับการชดเชยจากรัฐ³⁹

ต่อมาได้มีมติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ ในมติที่ 1986/16, 1989/57 และ 1990/22 ได้เน้นถึงความต้องการในการจัดให้มีมาตรการที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดผลสำเร็จไปตามปฏิญญาด้วยการจัดการของรัฐบาล องค์กรรัฐบาลระหว่างประเทศ และคู่สัญญาอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อเรียกร้องให้เลขาธิการสหประชาชาติ และผู้ที่เป็นตัวแทนทั้งหมดของสหประชาชาติ และองค์กรที่เหมาะสมอื่นๆ ทำความเข้าใจและจัดการให้พร้อมเพรียงกันในการดำเนินการ เพื่อป้องกันการเป็นเหยื่ออาชญากรรม และเพื่อให้ความรุนแรงของการเป็นเหยื่ออาชญากรรม ลดน้อยลงด้วยวิธีการของตนเอง ทั้งยังสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการสร้างนโยบายและงานวิจัยในเรื่องเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจในทางมิชอบ

วัตถุประสงค์ในการชดเชยค่าเสียหายนั้น ตามแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐาน (Positive School) สนับสนุนให้ใช้มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดในทำนองหลีกเลี่ยงวิธีการปฏิบัติที่จะเป็นการลดคุณค่าหรือยังความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของผู้กระทำผิดเท่าที่จะเป็นไปได้

วัตถุประสงค์ของการชดเชยค่าเสียหาย ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการ⁴⁰ คือ

- 1) เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำผิด
- 2) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้รับการบรรเทาลดหย่อนผ่อนโทษ หรือใช้มาตรการผ่อนปรนอื่นๆ ต่อผู้กระทำผิด โดยการให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดตามความจำเป็นและเหมาะสมแก่กรณี เป็นการทดแทน

GerHard O.W.Mueller ได้กล่าวว่า “การชดเชยค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมมิได้เป็นประเด็นที่ควรถกเถียงในแง่ของอารมณ์หรือเหตุผลทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง จนกว่าจะมีการพิสูจน์และวินิจฉัยให้เป็นที่แน่ใจว่าการชดเชยค่าเสียหายแก่อาชญากรรมเป็นมาตรการปฏิบัติที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งหลักการแก้ไขอาชญากรรมแล้วเท่านั้น”

ดังนั้น นักอาชญาวิทยาจึงมีความเห็นว่า เป็นการสมควรที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะพิจารณาเพื่อใช้มาตรการในการให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับ

³⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 11.

⁴⁰ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 44.

ความเสียหาย ในลักษณะที่เป็นการสมานประโยชน์ระหว่างความมุ่งหมายแห่งการลงโทษและหลักการแก้ไขผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้กลับความประพฤติ และทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ความเสียหาย

เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ประสงค์ในการชดใช้ค่าเสียหาย คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแห่งแคนาดา ค.ศ. 1976 (Law Reform Commission of Canada 1976) ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้⁴¹

1) การชดใช้ค่าเสียหาย หมายถึง การที่ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ซึ่งได้รับความสูญเสียเท่าที่ผู้กระทำความผิดจะพึงสามารถชดใช้ได้

2) การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรมมิได้หมายถึงการชดใช้ที่เป็นตัวเงินเสมอไป อาจจะเป็นการชดใช้ในรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมแก่กรณีความผิดนั้นๆ ก็เป็นได้ เช่น การขอขมาลาโทษต่อผู้เสียหาย หรือการทำงานให้แก่ผู้เสียหาย เพื่อตอบแทนชดใช้ในความผิดที่ได้กระทำลง

3) การชดใช้ค่าเสียหายแห่งอาชญากรรมนอกจากจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถแห่งการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำความผิด หรือเงื่อนไขการลงโทษอื่นๆ ประกอบด้วยแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงหลักความยินยอมเห็นพ้องของผู้เสียหายอีกด้วย

4) การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินควรจะกำหนดจำนวนเงิน หลักการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

5) ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดจงใจปฏิเสธไม่ชดใช้ค่าเสียหายตามคำสั่งของศาล ศาลอาจจะใช้การลงโทษจำคุกหรือมาตรการบังคับอื่นๆ เพื่อลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดก็ได้

การชดใช้ค่าเสียหายนั้นไม่ได้ถูกมองว่าเป็นการแก้แค้นผู้กระทำความผิดของผู้เสียหาย แต่เป็นการบรรเทาความเสียหายให้กับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขผู้กระทำความผิดอย่างหนึ่ง เพื่อสมานความเข้าใจ เกิดความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจในความผิดพลาดจากการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และยังทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้กระทำความผิดที่ได้ชดใช้ให้กับผู้เสียหาย

⁴¹ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 45.

2.4 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามปฏิญญาสากลว่าด้วย หลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ

ในการดำเนินคดีอาญา ต่างมุ่งเน้นที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิด และภายใต้กระบวนการเดียวกันนี้ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องช่วยเหลือตนเองในการเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ซึ่งบางครั้งไม่สามารถเรียกร้องได้ เนื่องจากไม่สามารถได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือผู้กระทำผิดไม่อยู่ในฐานะที่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ จึงเป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไม่ได้รับความเป็นธรรม ด้วยตระหนักถึงปัญหานี้จึงได้มีมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่ที่ 40/34 ของการประชุมใหญ่สหประชาชาติ ว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ครั้งที่ 7 ในปี ค.ศ. 1985 ได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of basic Principles of Justice for Victims of Crime and abuse of power)⁴² โดยมีปรัชญาพื้นฐานให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ต้องได้รับการยอมรับ และได้รับการปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁴³ ตามปฏิญญาสากลดังกล่าว ได้วางหลักการไว้สองส่วน ซึ่งในส่วนแรกได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่เกิดจากการกระทำผิดอาญา โดยในส่วนที่สองได้ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่เกิดจากการบิดเบือนอำนาจ ซึ่งจะกล่าวถึงเฉพาะในส่วนแรก โดยในส่วนแรกนี้ ได้กำหนดมาตรฐานการคุ้มครองผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมไว้ สี่ประการ กล่าวคือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair Treatment) การได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation) และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁴⁴

2.4.1 การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair Treatment)

วัตถุประสงค์ของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็คือ “ความยุติธรรม” ที่รัฐจะต้องมีมาตรการและกลไกเพื่อให้ความช่วยเหลือ ให้ความคุ้มครองทั้งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของระบบความยุติธรรมทางอาญา โดยมีไว้เพราะเหตุผลทาง

⁴² ชาญเชวาน์ ไชยานุกิจ. (2539). “เหยื่ออาชญากรรม, การประนอมข้อพิพาท และกระบวนการยุติธรรม.” วารสารอัยการนิเทศ, 58, 4. หน้า 90 – 91.

⁴³ วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. เล่มเดิม. หน้า 84 – 85.

⁴⁴ คงสิทธิ์ ศรีทอง. (2537). การคุ้มครองผู้เสียหายในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา. หน้า 123.

มนุษยธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ที่สำคัญยังเป็นการสร้างหลักประกันให้กับประชาชนว่า รัฐซึ่งเป็นผู้
อำนวยความสะดวกยุติธรรม ต้องทำหน้าที่ด้วยความเป็นธรรม⁴⁵ โดยที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความ
ยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ได้กำหนด
มาตรฐานการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและปฏิบัติอย่างเป็นธรรม (Access to Justice and fair
Treatment) ไว้ ดังนี้

1) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมควรได้รับการปฏิบัติด้วยความรู้สึกเมตตา เคารพ
ถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีสิทธิเข้าถึงกลไกของกระบวนการยุติธรรมและได้รับการเยียวยาตาม
กฎหมายของประเทศ เพื่อบรรเทาความเสียหายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ⁴⁶

2) กลไกของฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร ควรเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม
ให้ได้รับการเยียวยาผ่านกระบวนการต่างๆ ที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ด้วยความรวดเร็ว
ยุติธรรม ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ ทั้งนี้ผู้เสียหายหรือ
เหยื่ออาชญากรรมควรได้รับการบอกกล่าวถึงสิทธิ ในการได้รับการเยียวยาโดยผ่านกลไกเหล่านั้น⁴⁷

3) กระบวนการทางฝ่ายตุลาการ ฝ่ายบริหาร ที่จะตอบสนองความต้องการของ
ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ควรปฏิบัติ ดังนี้

(1) แจ้งให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมทราบถึงบทบาท (Role) และขอบเขต
(Scope) กำหนดเวลา (Timing) และการดำเนินการในคดี โดยเฉพาะความผิดอาญาที่ร้ายแรง ซึ่ง
ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ได้ขอทราบข้อมูลข่าวสารนั้น

(2) เมื่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ถูกกระทบกระเทือน
จึงควรให้ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมได้แสดงทัศนคติเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน

(3) การจัดให้มีการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance)
ตามสมควรตลอดกระบวนการทางกฎหมาย

(4) กำหนดมาตรการที่จำเป็นต่างๆ โดยลดความไม่สะดวกของผู้เสียหายหรือ
เหยื่ออาชญากรรม เพื่อปกป้องสิทธิส่วนบุคคล และให้หลักประกันในความปลอดภัย (Safety)
จากการข่มขู่ และการล้างแค้น ตลอดจนบุคคลในครอบครัวของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม
และพยานที่เกี่ยวข้อง

⁴⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. หน้า 11.

⁴⁶ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 4.

⁴⁷ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 5.

(5) หลีกเลี่ยงความล่าช้าในการพิจารณาคดี การสั่งการใดๆ และการพิพากษาคดีสำหรับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม⁴⁸

4) ควรจัดให้มีกลไก ในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการไกล่เกลี่ย อนุญาโตตุลาการ และความยุติธรรมตามจารีตประเพณีท้องถิ่น ควรทำให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนการแก้ไขเยียวยาแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม⁴⁹

ด้วยเหตุนี้ รัฐต้องจัดให้มีการบริหารงานยุติธรรมทางอาญา โดยมีกลไกที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิเข้าถึงกลไกในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม⁵⁰ ความสะดวกในการติดต่อสื่อสาร การได้รับการเอาใจใส่จากบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม⁵¹ การดำเนินคดีด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรม การได้รับแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเป็นไปของคดีในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁵² ที่กระทบถึงสิทธิในชีวิตและความปลอดภัยของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งโอกาสในการที่จะได้รับการช่วยเหลือ จากการบริการ และการได้รับการเยียวยาจากรัฐในทุกกรณี

แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีกฎเกณฑ์ และขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่ซับซ้อน รัฐจึงต้องแสวงหาเครื่องมือขึ้นมาเป็นมาตรการเสริม เพื่อใช้ในการระงับข้อพิพาท โดยมีวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครองสังคมให้สงบสุข เช่น การไกล่เกลี่ย⁵³

⁴⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 6.

⁴⁹ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 7.

⁵⁰ ประเทศเยอรมัน ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส อิตาลี ฯลฯ ได้มีการกำหนดสิทธิหน้าที่ การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมไว้อย่างชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย (มลรัฐทางตอนใต้) ได้ตราพระราชบัญญัติ ว่าด้วยสิทธิของผู้เสียหาย เป็นต้น.

⁵¹ ประเทศเม็กซิโก ได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ และเอาใจใส่เหยื่ออาชญากรรม.

ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสวีเดน และประเทศสหรัฐอเมริกา ได้จัดตั้งหน่วยงานเฉพาะ (Victim's affairs offices) ในสถานีตำรวจ หรือศาล.

ประเทศบราซิล จัดตั้งหน่วยงานพิเศษดูแลเหยื่ออาชญากรรม.

⁵² ประเทศสหรัฐอเมริกา ถือเป็นภาระหน้าที่ของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกขั้นตอนที่ต้องแจ้งให้ผู้เสียหายทราบตั้งแต่เริ่มกระบวนการ.

⁵³ การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้ผู้ความเจรจาด່รงกันสำเร็จ.

อนุญาโตตุลาการ โดยกลไกดังกล่าวขึ้นอยู่กับความต้องการ และจำเป็นของประชาชนในประเทศนั้นๆ

2.4.2 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Restitution)

การชดใช้ค่าเสียหาย มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ กล่าวคือ เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำผิด รวมทั้งการให้ผู้กระทำผิดได้รับการบรรเทาโทษ หรือการใช้มาตรการผ่อนปรนอื่นๆ แก่ผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นการระงับตัวของผู้กระทำความผิด โดยให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบในการกระทำของตน ที่ได้กระทำต่อผู้เสียหายและสังคมส่วนรวม ในขณะที่เดียวกันยังเป็นการให้โอกาสผู้กระทำผิด ได้รับการเยียวยา และอยู่ในสังคมได้ต่อไป ตามปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ได้กำหนดมาตรฐานการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิด ดังนี้

1) ผู้กระทำความผิด หรือบุคคลที่สาม ซึ่งต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขา ควรดำเนินการ เพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ครอบครัว หรือทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้การชดเชยความเสียหายควรรวมถึงการคืนทรัพย์สิน มูลค่าของความเสียหายหรือการสูญเสีย รวมถึงการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เสียไปเนื่องจากการตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม การจัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม และการชดเชยสิทธิที่เสียไป⁵⁴

2) รัฐต้องทบทวนการดำเนินการ การบังคับใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบ กฎหมายต่างๆ โดยให้การชดเชยความเสียหาย มีความเป็นไปได้ในการตัดสินใจคดีอาญา เพื่อเป็นมาตรการในการลงโทษทางอาญาประการอื่น⁵⁵

3) ในคดีที่เป็นการกระทำความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมการชดเชยความเสียหายยังรวมถึง การทำให้สภาวะแวดล้อมกลับคืนสู่สภาพเดิม การสร้างสิ่งที่เป็น โครงสร้างขั้นพื้นฐานขึ้นมาใหม่ ทดแทนความสะดวกที่ชุมชนต้องเสียไป และค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อความเสียหายนั้นเป็นผลให้ชุมชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากที่อยู่เดิม⁵⁶

⁵⁴ ปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 8.

⁵⁵ ปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 9.

⁵⁶ ปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 10.

4) หากว่าการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กร และเจ้าพนักงานของรัฐตามกฎหมายนั้น ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาและได้สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่บุคคล ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกรณีนี้ต้องได้รับการชดเชยจากรัฐ⁵⁷

การก่ออาชญากรรม แสดงถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างอาชญากรและผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง หรือโดยปริยาย จึงเป็นความชอบธรรมที่ผู้กระทำความผิดจะต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ตามลักษณะของความร้ายแรงของอาชญากรรม อายุ เพศ ฐานะ ตำแหน่งและศักดิ์ศรีของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม⁵⁸ ปัจจุบันหลายประเทศ⁵⁹ ได้บัญญัติกฎหมายให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายและผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้การชดเชยค่าเสียหายอาจเกิดขึ้นในชั้นราชทัณฑ์ โดยการปรับที่พำนักให้ผู้กระทำความผิดเข้าอยู่อาศัย เพื่อให้มีโอกาสประกอบอาชีพ และนำเงินรายได้มาชดเชยแก่ผู้เสียหายและผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ด้วยเหตุนี้ การชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดได้ถูกนำไปใช้ในรูปแบบต่างๆ เช่น มาตรการการเพิ่มโทษ การหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นก่อนและหลังฟ้องคดี เช่น Plea bargaining คุมประพฤติก่อนพักการลงโทษ รอการลงโทษ หรือเปลี่ยนจากโทษจำคุกเป็นโทษปรับ

อย่างไรก็ตาม นักอาชญาวิทยาได้เสนอรูปแบบการชดเชยค่าเสียหาย มี 3 ประเภท ดังนี้

1) การชดเชยค่าเสียหายทางจิตใจ (Spiritual Restitution)

2) การชดเชยค่าเสียหายแบบสร้างสรรค์ความรับผิดชอบ (Creative Restitution) ถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของผู้กระทำความผิด ที่ต้องชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เช่น การทำงานชดเชยให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมหรือชดเชยค่าเสียหายแทนการลงโทษจำคุก

⁵⁷ ปฎิญาสาสกล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 11.

⁵⁸ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 36.

⁵⁹ ประเทศอังกฤษ ได้มีระบบการชดเชยค่าเสียหายภายใต้หลักการที่ว่า “ศาลอาญามีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดเชยและชดเชยค่าเสียหายแก่ทรัพย์สินที่ถูกโจรกรรมนอกจากความเสียหายทางแพ่ง.”

ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายอาญากำหนดให้ศาลสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายนอกเหนือจากการถูกลงโทษจำคุกเฉพาะความผิดบางประเภท เช่น กฎหมายอาญาของมลรัฐนิวยอร์ก ได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่ได้มีการกระทำความผิดฐานลักขโมย ยักยอกถ่ายทรัพย์สิน ซึ่งรับฝากไว้ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับ เป็นค่าชดเชยในมูลค่าไม่น้อยกว่าทรัพย์สินที่ถูกยักยอกไปนั้น โดยให้รวมมูลค่าแห่งดอกเบี้ย.”

3) การชดใช้ค่าเสียหายโดยความสมัครใจของผู้กระทำผิด (Spontaneous Restitution)⁶⁰
 หนึ่ง ในการชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดนั้น อาจเป็นเรื่องสมยอม หรือประนีประนอม
 ยอมความแลกผลประโยชน์ระหว่างผู้กระทำผิดกับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยผ่าน
 เจ้าหน้าที่ หรือมีคนกลางเป็นผู้ไกล่เกลี่ย สำหรับหน่วยงานของรัฐในกระบวนการยุติธรรมอาจใช้
 มาตรการช่วยเหลือโดยมีกลไกต่างๆ เพื่อให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายและ
 เหยื่ออาชญากรรม ในลักษณะสมานประโยชน์ ระหว่างความมุ่งหมายแห่งการลงโทษ กับหลักการ
 แก้ไขผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นคนดีและยังเป็นการใช้มาตรการทางกฎหมายเกื้อกูลให้ผู้เสียหาย
 หรือเหยื่ออาชญากรรม ได้รับการชดใช้ค่าเสียหายโดยชอบด้วย

นอกจากนี้คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายแห่งประเทศไทย (Law Reform Commission
 of Canada 1976) ได้เสนอทางปฏิบัติว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหาย มีสาระสำคัญ ดังนี้

1) การชดใช้ค่าเสียหาย คือ การที่ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย
 หรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับความสูญเสียเท่าที่ผู้กระทำผิดจะพึงสามารถชดใช้ได้

2) การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมไม่ได้หมายถึง การชดใช้
 ที่เป็นตัวเงินเสมอไป อาจเป็นรูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมแก่ความผิดนั้นๆ

3) การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม นอกจากจะต้องคำนึงถึง
 หลักความสามารถ แห่งการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำความผิด หรือเงื่อนไขในการลงโทษอื่นๆ
 ประกอบแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงหลักความยินยอมเห็นพ้องของเหยื่ออาชญากรรมโดยตรงด้วย

4) การชดใช้ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ควรจะได้กำหนดจำนวนเงิน และหลักการเงื่อนไข
 ปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน

5) ในกรณีผู้กระทำความผิดจงใจปฏิเสธ ไม่ยอมชดใช้ค่าเสียหายตามคำสั่งศาล
 ศาลอาจสั่งลงโทษจำคุก หรือมาตรการบังคับอื่นๆ ให้เหมาะสมกับโทษความผิด⁶¹

2.4.3 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยการชดใช้ค่าเสียหายโดยรัฐ
 (Compensation)

สิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาได้ถูกกระบวนการยุติธรรมและ
 สังคมต่างได้ละเลย แต่กลับให้ความสำคัญ และพยายามหาวิธีแก้ไขผู้กระทำผิด ตลอดจนให้ความ
 ค้ำครองสิทธิต่างๆ ฉะนั้นในทางกลับกัน กระบวนการยุติธรรมและสังคมก็ควรให้ความสำคัญแก่
 ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ด้วยเหตุนี้บัญญัติว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของ

⁶⁰ กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2535). “สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหาย
 ในคดีอาญาในประเทศไทย.” วารสารอัยการนิเทศ, 33, 3. หน้า 347.

⁶¹ ประเสริฐ เมฆมณี. เล่มเดิม. หน้า 45.

ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบจึงได้กำหนดกรอบและมาตรฐานขั้นต่ำให้ประเทศสมาชิกเพื่อเป็นแนวทางดำเนินการในการสร้างหลักประกันสิทธิอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ภายใต้ระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม การเมืองของแต่ละประเทศ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามปฏิญญาดังกล่าว ดังนั้น ในส่วนนี้จะศึกษาแนวคิด หลักการและกลไก ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ดังนี้

2.4.3.1 แนวคิดการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและสังคม ได้พยายามศึกษารวมทั้งหาวิธีแก้ไข ฟื้นฟู และคุ้มครองสิทธิของผู้กระทำผิด เพื่อให้บุคคลดังกล่าวได้กลับตนเป็นคนดีและอยู่ในสังคมได้ต่อไป ขณะเดียวกันผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดโดยตรงกลับถูกละเลย จึงได้มีแนวคิดที่จะสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งในเรื่องนี้ มีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ ดังนี้

1) รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น รัฐจึงควรต้องรับผิดชอบในการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเพราะรัฐไม่สามารถควบคุมครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมนั้นได้

2) เป็นการขยายบริการทางด้านสวัสดิการสังคม ด้วยแนวคิดที่ว่า รัฐสมควรที่จะต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะผู้ตกเป็นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ประกอบกับเป็นหน้าที่ของรัฐ ที่จะต้องพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตนให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ตลอดจนสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย อันเป็นมูลฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคม รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบในฐานะได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกครองและควรมีส่วนรับผิดชอบในกรณีไม่สามารถให้ความคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิของประชาชนได้ตามสมควร⁶²

นอกจากนี้ในการประชุม Preparatory Colloquim of the eleventh International Congress on penal law in 1974 ได้สรุปว่า การได้รับการชดเชยความเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมควรเป็นสิทธิตามกฎหมายหาใช้สิทธิทางแพ่งไม่⁶³ และสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

⁶² ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2520). “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวความคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ.” อัยการนิเทศ, 9, หน้า 72.

⁶³ Stephen Schafer. Op.cit. pp. 127 - 128.

ที่เกิดขึ้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่บกพร่องของรัฐ ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม จึงเป็นผู้ได้รับผลร้ายแทนบุคคลอื่นในสังคม สังคมควรให้การช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นในฐานะที่อยู่ในสังคมเดียวกัน ดังเช่น ความเห็นของศาสตราจารย์ Rupert Cross นักกฎหมายชาวอังกฤษ ได้กล่าวว่า “การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถือว่าเป็นสวัสดิการสังคม (Social Welfare)” เพราะความเดือดร้อน และความจำเป็นของมนุษย์เป็นภาระหน้าที่ของรัฐ หากเรา ยอมรับว่าความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสของมนุษย์เป็นเรื่องที่รัฐควรยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ⁶⁴

2.4.3.2 หลักการการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ

ระบบความยุติธรรมทางอาญามุ่งที่จะควบคุมอาชญากรรมมากกว่าการป้องกัน และ ในกระบวนการป้องกันอาชญากรรม ปัญหาที่สำคัญนอกจากการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตน เป็นคนดีแล้ว การป้องกันประชาชนผู้บริสุทธิ์มิให้ตกเป็นผู้เสียหายก็เป็นสิ่งสำคัญ อย่างไรก็ตาม หากประชาชนต้องตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม รัฐซึ่งเป็นสถาบันมหาชน ก็ควรมีความ รับผิดชอบเบื้องต้น ในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย จากกองทุนสาธารณะ⁶⁵ ดังนั้น ปฎิญา สากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจ โดยมิชอบ ได้กำหนดหลักการ การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาโดยรัฐไว้ว่า “เมื่อการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ไม่สามารถได้รับชำระเต็มจำนวนจากผู้กระทำผิด หรือ โดยทางอื่น รัฐต้องพยายามจัดให้มีการ ชดเชยความเสียหายทางการเงิน ดังนี้

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกาย หรือได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ อันเป็นผลจากการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรง และบุคคลดังกล่าว ต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดอาญานั้น

2) ครอบครัวของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่ต้อง อยู่ในความอุปการะของบุคคลที่ต้องเสียชีวิต หรือไร้ความสามารถอันเนื่องมาจากการตกเป็น ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม จากการกระทำผิดอาญาใน ข้อ 1)⁶⁶

การที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ได้รับการชดเชยความเสียหายจากรัฐ ถือว่าเป็นมาตรการสำคัญภายหลังจากการที่ต้องตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยทั่วไป

⁶⁴ ประธาน วัฒนวาณิชย์. เล่มเดิม. หน้า 80.

⁶⁵ อิศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรियाผล. (2530). “การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 4, 1. หน้า 56.

⁶⁶ ปฎิญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 12.

การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐไม่จำเป็นต้องมีการจับกุมผู้กระทำผิดได้ หรือต้องลงโทษผู้กระทำความผิดให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมแต่อย่างใด แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการให้ความช่วยเหลือ คือ การได้รับการชดเชยความเสียหายเป็นตัวเงิน ซึ่งในส่วนของหลักการ การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา จะทำการศึกษาในเรื่อง ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย และประเภทของการชดเชยความเสียหาย ดังนี้

1) ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย

ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ในคดีอาญาโดยรัฐ มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ จากการกระทำผิดอาญาที่ร้ายแรง และบุคคลดังกล่าว ต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดอาญานั้น

(2) ทายาทที่อยู่ในความอุปการะหรือผู้ต้องพึ่งพาหรืออยู่ในความดูแลหรืออยู่ในความอุปถัมภ์ของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้เสียชีวิต หรือไร้ความสามารถ จากการกระทำผิดอาญาในข้อ 1)

2) ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย

ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญา โดยรัฐ ตามปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ ได้กำหนดให้เป็นความผิดอาญาที่ร้ายแรง และการกระทำผิดดังกล่าว ทำให้ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับอันตรายแก่ร่างกาย หรือจิตใจ หรือถึงแก่ความตาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ความผิดเกี่ยวกับร่างกาย สำหรับความผิดที่ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย ความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน รัฐจะไม่ชดเชยความเสียหายให้

3) ประเภทของการชดเชยความเสียหาย

ประเภทของการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญา โดยรัฐ ตามปณิญาสากล่าวด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ มิได้กำหนดประเภทของการชดเชยความเสียหาย แต่ได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมิได้รับการชดใช้จากผู้กระทำผิด หรือได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นใด รัฐต้องชดเชยความเสียหายทางการเงิน ให้กับผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย” แต่โดยทั่วไปประเทศต่างๆ ได้ชดเชยความเสียหายเป็นค่าขาดรายได้ ค่ารักษาพยาบาล ค่าชดเชยความเจ็บปวดทุกข์ทรมานที่เป็นไปได้ แต่จะไม่ชดเชยความเสียหายในกรณีที่มีมูลค่า

ทรัพย์สินต้องสูญเสียไป อย่างไรก็ตาม หากผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้ถึงแก่ความตาย รัฐจะจ่ายเป็นค่าปลงศพ และหากไม่ตายทันทีก็จะได้รับค่ารักษาพยาบาลอีกด้วย⁶⁷

2.4.3.3 กลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ

กลไกการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ มิได้กำหนดให้มีกลไกการชดเชยความเสียหายอย่างไร เพียงวางหลักเกณฑ์อย่างกว้างๆ โดยให้มีการบริหารทางการเงิน กล่าวคือ “ให้มีการจัดตั้งหรือการสนับสนุนการขยายกองทุน สำหรับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งในระดับชาติ ต้องได้รับการส่งเสริมและเพื่อความเหมาะสม ควรจัดตั้งกองทุนอื่นที่มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกัน”⁶⁸ ดังนั้น ในหลายประเทศจึงได้มีการประชุมเพื่อเตรียมการที่จะมี International Congress on Penal Laws ขึ้นที่ Max - Planck – Institute ใน Freiberg ประเทศเยอรมัน ได้สรุปผลของการประชุมได้ว่า รัฐควรมีกฎ ในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยรัฐอาจจัดตั้งเป็นองค์กรที่มีอำนาจถึงตุลาการหรือองค์กรที่มีอำนาจถึงบริหารก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ศาลก็ควรมีอำนาจเป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้มีอำนาจพิจารณาชดเชยความเสียหาย เช่น จำนวนค่าชดเชยความเสียหายที่เหมาะสม ควรเป็นจำนวนเท่าใด โดยในเวลาต่อมาประเทศต่างๆ ได้มีมาตรการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยจัดตั้งองค์กรให้มีอำนาจในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) จัดตั้งเป็นคณะกรรมการซึ่งอยู่ในรูปของ “องค์กรถึงตุลาการ” โดยคณะกรรมการจะทำหน้าที่พิจารณาความเสียหาย และทำการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เช่น ประเทศอังกฤษ คณะกรรมการประกอบด้วยทนายความ ถูกแต่งตั้งโดย The Home Secretary หลังจากปรึกษากับ Lord Chancellor คณะกรรมการนี้สังกัดกระทรวงยุติธรรมและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด ประเทศสหรัฐอเมริกา “คณะกรรมการ” ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยผู้ปกครองรัฐ (Governor) โดยคำแนะนำและยินยอมของสภา Senate คณะกรรมการประกอบด้วยสมาชิกสามคน โดยสมาชิกอย่างน้อยหนึ่งคนต้องประกอบอาชีพทนายความ ประเทศนิวซีแลนด์ ได้จัดตั้งในรูป “คณะกรรมการ” ประกอบด้วยกรรมการสามคนโดยความเห็นชอบของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม (Minister of Justice) ประธานต้องเป็นนักกฎหมายจากศาลสูง

⁶⁷ วิชา มหาคณ. “เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดและมาตรการคุ้มครอง.” วารสารกฎหมาย, 14, 1. หน้า 9.

⁶⁸ ปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ, มาตรา 13.

และทำงานอย่างน้อยเจ็ดปี คำสั่งของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด⁶⁹ ประเทศฝรั่งเศส ได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการ ในแต่ละเขตอำนาจของศาลชั้นต้น คณะกรรมการประกอบด้วยผู้พิพากษาสองคนที่มาจากศาลชั้นต้น ซึ่งคนหนึ่งทำหน้าที่ประธาน ส่วนกรรมการอีกคนหนึ่งเป็นบุคคลภายนอก และมีตัวแทนบุคคลดังกล่าวอีกสามคน โดยเป็นผู้พิพากษาสองคน และบุคคลภายนอกอีกหนึ่งคนปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อกรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แต่กฎหมายไม่ได้กำหนดในเรื่องของการอุทธรณ์ไว้ ประเทศญี่ปุ่น ได้จัดตั้งในรูปของคณะกรรมการความปลอดภัยแห่งชาติ โดย คณะกรรมการดังกล่าวจะพิจารณาจากหลักฐานทางเอกสารต่างๆ เช่น รายงานของเจ้าพนักงาน ตำรวจ การตรวจรักษาของแพทย์ เป็นต้น⁷⁰

2) ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการวินิจฉัยการจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย เพราะเห็นว่า ศาลเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญมากที่สุด เช่น มลรัฐแมสซาชูเซต

3) หน่วยงานในลักษณะอื่นเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย เช่นมลรัฐแคลิฟอร์เนีย บริหารงานโดย State Social Welfare Director เป็นต้น

นอกจากนี้การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ รัฐจำเป็นต้องมีแหล่งเงินทุนเพื่อจัดสรรให้แก่บุคคลดังกล่าวต่อไป โดยแหล่งเงินทุนดังกล่าวจะทำให้การชดเชยความเสียหายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) รัฐจัดสรรจากภาษีของประชาชนเป็นงบประมาณประจำปีของรัฐบาล โดยตรง เช่นประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น

2) รัฐจัดตั้งกองทุน เพื่อชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยเงินที่ได้มานั้น อาจได้จากค่าปรับในคดีอาญา เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตาม ประเทศต่างๆ ได้ดำเนินการช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยมีหลักเกณฑ์และวิธีการที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของแต่ละประเทศ แต่ในส่วนที่คล้ายคลึงกันมี 3 ประการ ดังนี้

⁶⁹ Stephen Schafer. Op.cit. pp. 117.

⁷⁰ ชาดิชาช ขอบทางศิลป์. (2542). สิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับการเยียวยาโดยรัฐอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญา. หน้า 70.

- 1) ทุกประเทศจะให้ความสำคัญแก่ความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย
- 2) ในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย ได้นำเอาประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในการกระทำผิดของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม การอยู่อาศัยในครอบครัวเดียวกัน ของผู้กระทำผิดกับเหยื่ออาชญากรรม มาเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย
- 3) มีระบบคณะกรรมการเป็นกลไกสำคัญ ในการพิจารณาจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ
 - ด้วยเหตุนี้ นักอาชญาวิทยา จึงได้แบ่งระบบการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ดังนี้
 - 1) ระบบ Compensation มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่ง และดำเนินคดีโดยศาลอาญาแต่ได้มีแหล่งเงินทุนสนับสนุน โดยรัฐ เช่น คิวบาในสมัยก่อนคาสโตร การชดเชยความเสียหายนี้ไม่ใช่โทษ แม้จะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญา แต่เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขความบกพร่องที่ไม่สามารถป้องกันผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจากอาชญากรรม โดยคิวบาได้จัดให้มีกองทุนทดแทนสะสมขึ้นซึ่งมีแหล่งรายได้จากหลายทาง โดยเฉพาะค่าปรับที่รัฐปรับจากผู้กระทำผิด นอกจากนี้คิวบาก็ยังมีนโยบายเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิดด้วย
 - 2) ระบบ Compensation มีคุณลักษณะเป็นกลางและมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษ ระบบดังกล่าว เป็นการชดเชยความเสียหายโดยรัฐที่ให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่มีความจำเป็น เนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมให้เพียงพอ นอกจากนี้ผู้มีอำนาจพิจารณาชดเชยค่าเสียหายอาจเป็นหน่วยงานที่พิจารณาคำร้อง เช่น ประเทศสวีต ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น⁷¹

2.5 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นี้ เป็นช่องทางหนึ่งของรัฐที่บัญญัติขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับชดเชยค่าเสียหายโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อความสะดวกรวดเร็ว ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก ทั้งเป็นการลดภาระแก่ผู้เสียหาย อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ก็ยังมีข้อจำกัดในการให้ความช่วยเหลืออยู่ เช่น ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

⁷¹ Stephen Schafer. (1960). *Restitution to Victims of Crime*. pp. 102 - 128.

บางประเภทเท่านั้นที่จะได้รับการชดเชยตามพระราชบัญญัตินี้ ในส่วนของค่าเสียหายที่จำกัดจำนวนเงินเอาไว้สำหรับความเสียหายอีกด้วย โดยสามารถพิจารณาแนวคิดหลักการและกลไก โดยเฉพาะในส่วนการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ ดังนี้

2.5.1 แนวคิดการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

สำหรับแนวคิด การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีที่มาโดยมีสาเหตุมาจากปัญหาความรุนแรงของอาชญากรรม ดังนั้นผู้ที่ตกเป็นผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต่างได้รับความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน โดยในทางปฏิบัติที่ผ่านมา ระบบกระบวนการยุติธรรมต่างมีแนวโน้มในการสร้างมาตรการ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิดทางอาญา ในขณะที่เดียวกันสิ่งที่ควรพิจารณาก็คือการจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายทางบริหารและทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสม และเท่าเทียมกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำผิด ปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรและมูลนิธิ เพื่อพิจารณาสภาพปัญหา และร่วมกันหามาตรการเพื่อคุ้มครองและช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้ นักวิชาการ และนักอาชญาวิทยาหลายท่าน ต่างมีแนวคิดที่จะให้รัฐชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา พอสรุปได้ดังนี้

1) รัฐมีหน้าที่จะต้องให้ความพิทักษ์คุ้มครองพลเมืองของตน ให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย ดังนั้น รัฐก็ควรจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับผลร้ายจากอาชญากรรมนั้นเสียเองในเมื่อผู้กระทำผิดไม่สามารถจะชดเชยค่าเสียหายได้⁷²

2) รัฐจะต้องรับผิดชอบต่อความล้มเหลวที่ไม่อาจพิทักษ์ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้ นอกจากนี้การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังถูกมองว่าเป็นความรับผิดชอบของรัฐที่เท่าเทียมกับการช่วยเหลือของรัฐที่มีต่อคนพิการ และการจ่ายเงินทดแทนแก่คนว่างงาน⁷³

⁷² ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 1. หน้า 73

⁷³ วิชามหาคุณ. (2535). “เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดและมาตรการคุ้มครอง.” วารสารกฎหมาย, 14, 1. หน้า 10.

3) ในขณะที่เรากล่าวถึงการฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันในสังคมต่อไป การสงเคราะห์ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมก็เช่นกัน จะทำให้ประชาชนมองเห็นความเสมอภาคทางด้านความยุติธรรมของรัฐ⁷⁴

4) ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายร่างกายอันประกอบด้วยเหตุการณ์นั้นสมควรที่จะให้เขาได้รับการชดเชยจากประชาชนทั่วไปในสังคม⁷⁵

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้บัญญัติอย่างชัดเจนในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และกำหนดให้องค์กรของรัฐใช้อำนาจโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งยังให้หลักประกันแก่ปวงชนชาวไทยกลุ่มต่างๆ ทั้งปัจเจกบุคคลและชุมชน รวมตลอดถึงปกป้องคุ้มครองเด็กเยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ทูพพลภาพ ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาสรวมทั้งการให้ความคุ้มครองสิทธิในทางอาญา โดยเฉพาะสิทธิในการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะให้ความคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยและในชั้นคณะกรรมการยกร่างกฎหมาย สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ให้เหตุผลในการบัญญัติถึงสิทธิของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม ค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐซึ่งถือว่าเป็นการสะท้อนถึงแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ดังนี้

1) เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเมื่อมีการกระทำผิดกับบุคคล ช่อมแสดงว่ารัฐบกพร่องในหน้าที่จึงต้องเยียวยาอันมีลักษณะเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เฉพาะผู้ไม่มีโอกาสได้รับการเยียวยาโดยทางอื่น

2) เป็นการสงเคราะห์กันระหว่างคนในสังคมเดียวกัน

การชดเชยค่าเสียหายตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการชดเชยด้วยเงิน โดยเงินที่นำมาจ่ายนั้นนำมาจากงบประมาณซึ่งได้จากภาษีของประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้เงินจำนวนนี้กลับมาสู่ประชาชนโดยตรง กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่อยู่ในเงื่อนไขที่ได้รับการชดเชยความเสียหาย หรือโดยทางอ้อมก็คือการที่รัฐชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ถือว่าเป็นการบรรเทาความเสียหายเบื้องต้นซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ก่ออาชญากรรมขึ้นด้วยเหตุที่ต้องการแก้แค้น หรือความจำเป็นในการดำรงชีพ สังคมก็จะลดปัญหาอาชญากรรมลงเกิดความสงบสุข ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน อาจกล่าวได้ว่าเงินภาษีที่ประชาชนต้องเสียไปนั้น ได้ตอบสนองกลับมาในรูปของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคม ฉะนั้นเมื่ออาชญากรรมลดลงสังคมก็สงบสุข

⁷⁴ จิตติ เจริญท่า. (2526). “เหยื่ออาชญากรรม.” วารสารอัยการนิเทศ, 5, 45. หน้า 651.

⁷⁵ สุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนียผล. (2533). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. หน้า 42.

2.5.2 หลักการชดเชยความเสียหายผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม

โดยที่บทบัญญัติมาตรา 40 (5) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2550) ได้บัญญัติรับรองสิทธิทางอาญา ในส่วนของผู้เสียหายว่า ผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นี้ก็เป็นการรองรับสิทธิตามที่รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง โดยจะได้ศึกษาเกี่ยวกับผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อไป

2.5.2.1 ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย

ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มี 2 ประเภท ได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา โดยตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด⁷⁶ และในกรณีที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ให้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวตกแก่ทายาทที่ได้รับความเสียหายของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม⁷⁷ มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

(1) มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้น

การกระทำใดเป็นความผิดอาญาต้องพิจารณา ดังนี้

ก. พิจารณาตามกฎหมายสารบัญญัติ ได้แก่ กฎหมายอาญา พระราชบัญญัติหรือบทบัญญัติตามกฎหมายอื่นใดที่ระบุความผิด และกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดรวมทั้งวิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้กระทำความผิด หากการใดไม่มีความผิดอาญา ก็ไม่ต้องพิจารณาว่า เป็นผู้เสียหายหรือไม่

ข. โครงสร้างการรับผิดทางอาญา ประกอบด้วย

1. การกระทำของบุคคลนั้นครบองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายใน

⁷⁶ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 3.

⁷⁷ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 6.

องค์ประกอบภายนอก เป็นไปตามกฎหมายบัญญัติไว้ในความผิดแต่ละฐาน ซึ่งประกอบด้วยผู้กระทำ การกระทำ กรรมของการกระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลที่จะทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น

องค์ประกอบภายในประกอบด้วยเจตนา ประมาท และมูลเหตุชักจูงใจ

2. ความผิดกฎหมาย

การพิจารณาการกระทำที่ครบองค์ประกอบแล้ว มีเหตุที่ทำให้การกระทำไม่ผิดกฎหมาย หรือมีเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ เช่นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 การแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตตามมาตรา 329

3. ความชั่วของผู้กระทำผิด

ความชั่วของผู้กระทำผิดเป็นพื้นฐานของการกำหนดโทษซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพส่วนตัวของผู้กระทำ หรือสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวกับผู้กระทำโดยพิจารณาจากอายุของผู้กระทำ ความผิด จิตของผู้กระทำ ความผิดปกติทางจิต ความไม่รู้ข้อถูกผิด ความไม่รู้กฎหมายและความจำเป็นที่กฎหมายยกเว้นโทษ⁷⁸

(2) ผู้นั้นเป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น

ความผิดอาญาแต่ละฐาน ถ้าพิจารณาจากบทกฎหมายนั้นเอง จะมีสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง และสิ่งเดียวกันนี้ถ้าพิจารณาจากตัวผู้กระทำผิดจะเป็น สิ่งที่ล่วงละเมิด เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น สิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองไม่ใช่บุคคล แต่เป็นชีวิตของมนุษย์ ความผิดฐานทำให้แท้งลูก สิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง คือ ชีวิตในครรภ์มารดา สิ่งเหล่านี้เรียกว่า “คุณธรรมทางกฎหมาย” เหตุนี้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หมายถึง บุคคลที่คุณธรรมทางกฎหมายของเขาถูกล่วงละเมิดโดยตรงจากการกระทำผิดอาญา ฉะนั้น ในการพิจารณาว่าบุคคลใดจะเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญาฐานใดหรือไม่ จึงต้องค้นหาคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนั้นก่อนและความเสียหาย ก็คือการที่คุณธรรมทางกฎหมายถูกล่วงละเมิด⁷⁹

(3) บุคคลนั้นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย หมายถึง ผู้ได้รับความเสียหาย ต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย ศาลฎีกาได้วางแนวคำวินิจฉัยไว้เป็นบรรทัดฐานว่า บุคคลนั้นต้องไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด หรือเป็นผู้ยินยอมให้มีการกระทำผิดกระทำต่อตน หรือการกระทำผิดนั้น ต้องมิได้มีมูลมาจากการที่ตนเองมีเจตนาฝ่าฝืนกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อย

⁷⁸ แสง บุญเฉลิมวิภาส. (2542). *หลักกฎหมายอาญา*. หน้า 42 – 97.

⁷⁹ คณิต ฅ นคร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. หน้า 41 – 42.

หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเกณฑ์ข้อนี้มีได้บัญญัติโดยชัดแจ้งในกฎหมาย แต่เป็นหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่ว่า “ผู้ที่มาขอพึ่งบารมีแห่งความยุติธรรมต้องมาด้วยมือสะอาด”⁸⁰

ด้วยเหตุนี้ ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐ ประกอบด้วย การกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ไม่ว่าจะกระทำนั้นจะเป็นการกระทำที่ผู้กระทำมีอำนาจกระทำได้ หรือผู้กระทำได้รับยกเว้นโทษ ลดโทษ หรือจะได้ตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้หรือไม่ หรือผู้กระทำผิดยังมีข้อโต้แย้งในศาล ประกอบกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด หากได้ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ

2) ทายาทของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือถูกฆ่าตาย

ในกรณีที่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ถูกทำร้ายจนถึงแก่ความตาย หรือถูกฆ่าตาย สิทธิเรียกค่าตอบแทนผู้เสียหายตกได้แก่ทายาท ทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แบ่งเป็น 2 จำพวก คือญาติ และคู่สมรส ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติมี 6 อันดับ ดังนี้

1. ผู้สืบสันดาน หมายถึงความถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถึงแก่ความตาย ได้แก่ บุตร หลาน เหลน ลื้อ และต่อจากลื้อลงไปจนตลอดสาย โดยไม่จำกัดว่าจะสืบต่อกันกี่ชั้น ให้รวมถึงบุตรที่บิดาได้จดทะเบียนรับรองว่าเป็นบุตรบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองโดยพฤตินัย⁸¹ บุตรบุญธรรม บุตรที่ศาลพิพากษาว่าให้เป็นบุตร รวมถึงบุตรที่บิดามารดาจดทะเบียนสมรสกัน แต่ภายหลังศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะ

2. บิดามารดา กล่าวคือ มารดาผู้ให้กำเนิดบุตร เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ แต่บิดาที่จะเป็นทายาทโดยธรรม ต้องชอบด้วยกฎหมาย

3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ต้องถือความเป็นพี่น้องตามความเป็นจริง ส่วนบิดามารดาจะจดทะเบียนสมรสกันหรือไม่ ไม่สำคัญ

4. พี่น้องร่วมบิดา หรือร่วมมารดาเดียวกัน

5. ปู่ ย่า ตา ยาย

6. ลุง ป้า น้า อา ไม่จำกัดต้องเป็นพี่น้องร่วมแต่บิดา หรือร่วมแต่มารดาของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมก็มีสิทธิเท่าเทียมกับพี่น้องร่วมบิดามารดา ของบิดามารดาเจ้ามรดก⁸²

⁸⁰ ณรงค์ ใจหาญ. (2538). วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน้า 20.

⁸¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 341/2502 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง ตามความหมายของ มาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายความว่า ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดา หากภายหลังเกิดมารอดอยู่.

⁸² อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2526). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก. หน้า 89 – 102.

ในกรณีของคนต่างด้าวจะมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหายหรือไม่ ในกรณีนี้ หากจำแนกประเภทของสิทธิและเสรีภาพให้มีความชัดเจน โดยแยกลักษณะแห่งสิทธิบางประการ ที่มีมาแต่กำเนิด (Basic Rights) หรือสิทธิมูลฐาน (Fundamental Rights) ออกจากสิทธิ และเสรีภาพ ของพลเมือง ซึ่งเกิดจากการรับรองของรัฐ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาในการคุ้มครองระหว่างคน ต่างด้าวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทย โดยหากเป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐาน (Fundamental Rights) ความคุ้มครองครอบคลุมมนุษย์ทุกคนโดยไม่จำกัดสัญชาติ ในขณะที่สิทธิเสรีภาพของพลเมือง จะคุ้มครองเฉพาะบุคคลสัญชาติไทยเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ คนต่างด้าวจะมีสิทธิตาม รัฐธรรมนูญเท่าเทียมกับคนไทยไม่ได้ โดยเฉพาะหากสิทธิและเสรีภาพเป็นสิทธิพลเมือง ที่คนในชาติ มีสิทธิ เช่น สิทธิการเลือกตั้ง แต่หากเป็นสิทธิมนุษยชน หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน คนต่างด้าวย่อมได้รับความคุ้มครอง เช่น สิทธิในทางอาญา สิทธิในชีวิต ร่างกาย เป็นต้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญได้บัญญัติ สิทธิในทางอาญาโดยเฉพาะ มาตรา 40 (5) ซึ่งมีหลักว่า ผู้เสียหาย มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ประกอบกับมาตรา 30 ที่กำหนดว่า บุคคลย่อมเสมอกัน ในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่องถิ่น กำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อ รัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

การคุ้มครองตามมาตรานี้จึงรวมถึงคนต่างชาติด้วย และด้วยเหตุนี้ คนต่างด้าว จึงสามารถขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายจากรัฐได้ หากได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือ จิตใจ โดยตนมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำผิด เพราะถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชน คนต่างด้าวย่อมได้รับการคุ้มครองและช่วยเหลือตามกฎหมายที่เท่าเทียมกัน รัฐจึงไม่อาจเลือกปฏิบัติได้เพราะเหตุแห่ง ความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ

กล่าวโดยสรุป ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย มีบุคคล 2 ประเภท

1. ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ที่ถูกทำร้ายถึงตาย หรือได้รับความเสียหายแก่ ร่างกายหรือจิตใจจากการกระทำผิดอาญา ในความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และบุคคลดังกล่าวต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดนั้น
2. ทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกทำร้ายถึงตาย

2.5.2.2 ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความผิดที่รัฐจะช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายให้ นั่นต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา⁸³

ฉะนั้น ลักษณะของความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย ต้องเป็นการกระทำผิดต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และผลของการกระทำ ทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องเสียชีวิต หรือได้รับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ กล่าวคือเป็นการคุกคามชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง ซึ่งถือว่าเป็นความผิดอาญาที่ร้ายแรง

ส่วนความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ถือว่าเป็นปัญหาสังคมที่คนในสังคมเดียวกันต้องช่วยเหลือกัน ไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญาที่ร้ายแรงแต่รัฐก็ให้ความสำคัญจึงกำหนดให้ต้องชดเชยความเสียหายในความผิดดังกล่าวนี้ด้วย

2.5.2.3 ประเภทของการชดเชยความเสียหาย

สำหรับ ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด เพื่อตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น⁸⁴ โดยแบ่งประเภทของการชดเชยความเสียหายออกเป็น 2 ประเภท และเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นธรรม รัฐจึงได้ออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 โดยรัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้จ่ายตามที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงดังกล่าว โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหาย

⁸³ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 17 และรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.

⁸⁴ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 3.

หรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย⁸⁵ ดังนี้

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกาย⁸⁶

(1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินจำนวน 30,000 บาท

(2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายหรือจิตใจให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินจำนวน 20,000 บาท

(3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ ให้จ่ายในอัตราวันละไม่เกิน 200 บาท เป็นระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ

(4) ค่าเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

2) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายจนถึงแก่ความตายหรือถูกฆ่าตาย⁸⁷

(1) ในกรณีถึงตายให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท

(2) ค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวน 20,000 บาท

(3) ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกิน 30,000 บาท

(4) ค่าเสียหายอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้ว ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกิน 30,000 บาท

กล่าวโดยสรุป ประเภทของการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดให้รัฐช่วยเหลือโดยการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายตามที่ผู้เสียหาย

⁸⁵ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 18 วรรคท้าย.

⁸⁶ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 18 (1), (3), (4). และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546, ข้อ 3.

⁸⁷ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 18 (2),(4). และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546, ข้อ 4.

หรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริง แต่ไม่เกินกำหนดจำนวนเงินขั้นสูง ตามที่ประกาศไว้ในกฎกระทรวงโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายหรือจิตใจ รัฐจะจ่ายค่าตอบแทนเป็นค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ระหว่างไม่สามารถประกอบการทำงานได้ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย หรือจิตใจ และค่าเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร

2) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ที่ได้รับความเสียหายแก่ร่างกายจนถึงแก่ความตายหรือถูกฆ่าตาย รัฐจะจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงินจำนวนตั้งแต่ 30,000 บาท แต่ไม่เกิน 100,000 บาท ค่าตอบแทนความเสียหายอื่น ได้แก่ ค่าจัดการศพ ค่าอุปการเลี้ยงดู ค่าเสียหายอื่น

อนึ่ง การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายดังกล่าว คณะกรรมการจะจ่ายค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ความร้ายแรงของการกระทำผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น

2.5.3 กลไกการช่วยเหลือ โดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

สำหรับ กลไกการช่วยเหลือ โดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น รัฐได้จัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่ง เพื่อเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหาย นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีคณะกรรมการเป็นกลไกผู้มีอำนาจเพื่อพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายที่เรียกว่า “คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา”⁸⁸ โดยมี “สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” ทำหน้าที่รับคำขอรับค่าตอบแทน พร้อมทำความเข้าใจเสนอต่อคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการรวมทั้งประสานงานกับหน่วยงานอื่น หรือบุคคลอื่นเพื่อทราบข้อเท็จจริง หรือความเห็นที่เกี่ยวกับเงินค่าตอบแทนผู้เสียหาย เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย⁸⁹ นอกจากนี้ให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจแต่งตั้ง

⁸⁸ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 7, 8 (1).

⁸⁹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 15.

“คณะกรรมการ” เพื่อพิจารณาถ้อยคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายและให้ความเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ⁹⁰ เพื่อให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยโดยเร็ว

ในกรณีที่ คณะกรรมการคนใดมีความเห็นแย้งให้มีสิทธินำความเห็นแย้งของตนรวมในความเห็นพร้อมด้วยข้อเสนอแนะ นอกจากนี้ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหาย ให้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย ต่อคณะกรรมการภายในหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำผิด⁹¹ ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด⁹² ในการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ผู้มีสิทธิขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหาย อาจยื่นอุทธรณ์ต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือต่อศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขต เพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ โดยถือว่าการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ในการวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจได้สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยสืบพยานเองหรืออาจแต่งตั้งให้ศาลชั้นต้นทำการแทน ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้มีคำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายมากกว่าที่คณะกรรมการอนุมัติ ให้จ่ายเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายเพิ่มให้ครบจำนวนตามคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ หากปรากฏในภายหลังว่าการกระทำที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ได้อาศัยเป็นเหตุในการขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้น ไม่มีการกระทำผิดอาญา หรือ ไม่มีการกระทำเช่นนั้น ให้คณะกรรมการมีหนังสือแจ้งให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม หรือผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ถิ่นค่าตอบแทนที่รับไป แก่กระทรวงยุติธรรมภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่รับแจ้ง⁹³ ซึ่งสามารถอธิบายขั้นตอนการดำเนินการของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือ โดยการได้รับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้ดังนี้

⁹⁰ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 14.

⁹¹ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 22.

⁹² พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 25.

⁹³ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 19.

2.5.3.1 การยื่นคำขอ

ในการยื่นคำขอ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำขอแทนผู้เสียหาย สามารถยื่นคำขอพร้อมเอกสารหลักฐานต่างๆ ต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัด ภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด

เมื่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทุกจังหวัด ได้รับคำขอแล้วต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ให้ผู้ยื่นคำขอทราบโดยให้ผู้ยื่นคำขอกรอกคำขอตามแบบและบันทึกถ้อยคำของผู้ยื่นคำขอไว้ ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ต้องตรวจสอบรายการตามคำขอให้ครบถ้วนและถูกต้อง โดยมีเอกสารหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนด⁹⁴

เมื่อได้ดำเนินการดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ต้องจัดให้มีการบันทึกการรับคำขอไว้ในสมุดบันทึกการรับคำขอหรือบันทึกลงในระบบคอมพิวเตอร์ และออกใบรับคำขอให้แก่ผู้ยื่นคำขอไว้เป็นหลักฐาน⁹⁵

2.5.3.2 การตรวจสอบและการสอบสวนคำขอในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่

เมื่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ได้รับคำขอไว้แล้ว ให้ผู้อำนวยการสำนักงานฯ มอบหมายให้เจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่ง ตรวจสอบคำขอและดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้⁹⁶

- 1) แสวงหาพยานหลักฐานทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง
- 2) รับฟังพยานหลักฐาน คำชี้แจง หรือความเห็นของผู้มีสิทธิยื่นคำขอ หรือพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีสิทธิยื่นคำขอกล่าวอ้าง
- 3) ตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือความเห็นจากผู้มีสิทธิยื่นคำขอ พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีสิทธิยื่นคำขอกล่าวอ้าง
- 4) ออกไปตรวจสอบสถานที่

⁹⁴ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 11.

⁹⁵ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 10.

⁹⁶ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาว่าด้วย การยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 13 และ 14.

เมื่อเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จแล้ว ให้ทำรายงานการตรวจสอบและสอบสวน โดยสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพร้อมทั้งเสนอความเห็นของตน ประกอบรายงานการตรวจสอบและสอบสวนต่อผู้อำนวยการสำนักงานฯ

หลังจากที่ผู้อำนวยการสำนักงานฯ ได้รับรายงานการตรวจสอบและสอบสวนดังกล่าวแล้ว ให้ตรวจสอบรายงานการตรวจสอบและสอบสวนพยานหลักฐานนั้น พร้อมทั้งทำความเห็นหรือข้อสังเกตให้เสร็จโดยเร็วแล้วเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาตัดสินการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเพื่อพิจารณา⁹⁷

2.5.3.3 การพิจารณาของคณะกรรมการพิจารณาตัดสินการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย

เมื่อคณะกรรมการฯ ได้รับรายงานการตรวจสอบและสอบสวนพยานหลักฐานพร้อมทั้งความเห็นหรือข้อสังเกตจากผู้อำนวยการสำนักงานฯดังกล่าวแล้ว ให้คณะกรรมการฯ พิจารณารายงานการตรวจสอบและสอบสวนพยานหลักฐานพร้อมทั้งความเห็นหรือข้อสังเกตนั้น ถ้าหากรายงานการสอบสวนและความเห็นครบถ้วน ก็ให้คณะกรรมการฯ พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาได้

แต่หากคณะกรรมการฯ พิจารณารายงานการตรวจสอบและสอบสวนพยานหลักฐานและความเห็นแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงยังไม่ครบถ้วน คณะกรรมการฯ อาจส่งเรื่องให้สำนักงานฯ เพื่อหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือทำความเห็นใหม่ หรือส่งคืนสำนักงานดำเนินการตามขั้นตอนตามข้อ 2.5.3.2 หรือแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเอง ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการฯ อาจให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมาให้ถ้อยคำชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงหลักฐานก็ได้ และเมื่อคณะกรรมการฯ ได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเพื่อพิจารณาต่อไป⁹⁸

⁹⁷ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 16.

⁹⁸ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 25.

2.5.3.4 การพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

เมื่อผู้อำนวยการ (ในกรณีจำเป็นเร่งด่วนอาจเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการฯ โดยไม่ต้องเสนอต่อคณะอนุกรรมการฯ เพื่อพิจารณาได้)⁹⁹ หรือคณะอนุกรรมการฯ เสนอความเห็นพร้อมด้วยเหตุผลให้คณะกรรมการฯ พิจารณา หากคณะกรรมการฯ พิจารณาแล้วมีความเห็นว่ามีข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถมีคำวินิจฉัยได้ ให้คณะกรรมการฯ ดำเนินการต่อไปเพื่อมีคำวินิจฉัย

แต่หากคณะกรรมการฯ พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนและไม่สามารถออกคำวินิจฉัยได้ คณะกรรมการฯ อาจส่งเรื่องให้ทางสำนักงานฯ แสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม หรือทำความเข้าใจใหม่ หรือส่งคืนสำนักงานฯ ดำเนินการตามขั้นตอนตามข้อ 2.5.3.2 หรือส่งเรื่องให้คณะอนุกรรมการฯ ทำความเห็นเพิ่มเติมหรือทำความเข้าใจใหม่ หรือคณะกรรมการฯ อาจดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเองก็ได้ เมื่อมีข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถลงมติวินิจฉัยได้ ก็ให้เจ้าหน้าที่นำมติคณะกรรมการฯ จัดทำคำวินิจฉัยให้ประธานคณะกรรมการฯ ยืนยันและลงนามในคำวินิจฉัย และแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบต่อไป¹⁰⁰

2.5.3.5 การแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย

เมื่อคณะกรรมการฯ มีคำวินิจฉัย เจ้าหน้าที่เจ้าของสำนวนจะมีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ให้แก่ผู้ยื่นคำขอทราบโดยเร็ว ในกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอไม่พอใจในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ผู้มีสิทธิยื่นคำขออาจใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย¹⁰¹

2.5.3.6 การอุทธรณ์

ในการดำเนินการในกรณีที่มีการอุทธรณ์ ผู้ยื่นคำขอสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์โดยยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้อุทธรณ์มีภูมิลำเนา เพื่อส่งต่อศาลอุทธรณ์ หลังจากนั้นศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคำขออุทธรณ์และมีคำวินิจฉัย

⁹⁹ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 18.

¹⁰⁰ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 26.

¹⁰¹ โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทนคำทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 27.

2.5.3.7 การจ่ายเงิน

เมื่อคณะกรรมการฯหรือศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยให้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอรับเงินต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้มีสิทธิไม่ดำเนินการยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาดังกล่าวทางสำนักงานฯจะทำหนังสือแจ้งซ้ำเพื่อให้มาดำเนินการ แต่หากผู้มีสิทธิยื่นคำขอรับเงินภายในระยะเวลาที่กำหนดทางสำนักงานฯจะจ่ายเงินให้ภายใน 15 วันนับแต่วันที่มายื่นแบบคำขอรับเงิน

2.5.3.8 การเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี

ในกรณีที่ปรากฏภายหลังต่อเจ้าหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ ผู้อำนวยการ คณะอนุกรรมการฯหรือคณะกรรมการฯ ว่า การกระทำที่ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนนั้น ไม่เป็นความผิดอาญาหรือไม่มีการกระทำเช่นนั้น คณะกรรมการฯ จะต้องแจ้งให้ผู้เสียหายคืนค่าตอบแทนให้แก่กระทรวงยุติธรรมภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง¹⁰² หากผู้เสียหายไม่คืนเงินก็จะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

กล่าวโดยสรุป กลไกในการช่วยเหลือผู้เสียหายโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งรัฐได้จัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อบรรเทาความเสียหายแก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยมี “คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา” เป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนและมี “สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” ทำหน้าที่รับคำขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายพร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในกรณีที่ ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหาย ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนก็มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด อย่างไรก็ตามเมื่อรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายไปแล้ว รัฐไม่สามารถสวมสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้เบียดเอากับผู้กระทำผิดได้

¹⁰² โปรดดูระเบียบคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ว่าด้วยการยื่นคำขอและวิธีพิจารณาคำขอ ค่าตอบแทนค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย พ.ศ. 2545, ข้อ 28.

2.6 การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นอกจากผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาจะมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือ โดยการชดเชยผู้เสียหายโดยรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมก็ยังมีสิทธิในการได้รับการช่วยเหลือโดยการใช้สิทธิทางศาลได้ด้วย โดยสิทธิดังกล่าวนี้ได้รับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์ให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยได้ ในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ และผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ซึ่งผู้เสียหายสามารถยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ตนได้¹⁰³

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และการกระทำนั้นก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องในทางแพ่งหรือที่เรียกว่า คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ได้บัญญัติให้ ผู้ทำละเมิดต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อการทำละเมิดด้วย ซึ่งค่าเสียหายดังกล่าวได้แก่ การคืนทรัพย์สิน การใช้ราคาทรัพย์สิน และค่าเสียหายเพื่อความเสียหายอย่างใดๆ ที่เกิดขึ้น¹⁰⁴ แต่เดิมการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องนั้น มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ กล่าวคือ พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงขอให้ศาลบังคับจำเลยคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินบางประเภทเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ที่ให้อำนาจพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอทรัพย์สินคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินในกรณีที่ไม่สามารถคืนทรัพย์สินได้แทนผู้เสียหาย โดยเรียกเอาจากจากผู้กระทำความผิดในความผิดอาญา 9 ฐาน โดยไม่รวมความผิดอื่นๆ ด้วยเช่นการทำร้ายร่างกาย การกระทำต่อเสรีภาพ เป็นต้น นอกจากนั้นผู้เสียหายซึ่งได้รับความเสียหายอย่างอื่นที่ประสงค์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยต้องไปดำเนินคดีส่วนแพ่งด้วยตนเองและต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินคดี ทำให้ผู้เสียหายเหล่านั้นได้รับความเดือดร้อนโดยไม่เป็นธรรม ดังนั้น ต่อมาจึงได้มีการแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ได้ โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่างหาก รวมทั้งยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับ

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคแรก แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548, มาตรา 3.

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 438 วรรคสอง.

การดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้แก่ผู้เสียหายอันเป็นกลไกตามกฎหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ให้ได้รับการชดเชยค่าสินเสียหายโดยเร็วและเป็นธรรมแก่ผู้เสียหายยิ่งขึ้น

โดยอาจแยกพิจารณาหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้ ดังนี้

2.6.1 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนั้น หมายถึงผู้มีอำนาจในการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา เป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาโดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ตามสิทธิของตนตามกฎหมายลักษณะละเมิดเช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา กล่าวคือต้องเป็นผู้ที่ถูกโต้แย้งเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของตนในทางแพ่ง¹⁰⁵ แล้วยังต้องเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาด้วย¹⁰⁶ รวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 มาตรา 5 และ มาตรา 6 ดังนั้นความรับผิดชอบต่อรัฐบางอย่างหากทำให้เอกชนคนใดได้รับความเสียหายโดยตรงด้วยแล้ว เอกชนผู้ที่ได้รับความเสียหายนั้นย่อมอยู่ในฐานะเป็นผู้เสียหายมีอำนาจยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายที่จะมีสิทธิในการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้น จะต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ซึ่งหมายถึงผู้เสียหายจะต้องไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดอาญาด้วย

ในกรณีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) ที่เป็นบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือเป็นบิดาที่อยู่กินกันฉันสามีภริยากับมารดาของผู้เสียหายโดยมิได้จดทะเบียนสมรสกันกับมารดาผู้เสียหาย แม้ว่าจะเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยตรงในการดำเนินคดีอาญาได้ก็ตาม หากบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายถูกทำร้ายถึงตายบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนี้ก็ไม่ใช่ทายาทของผู้เสียหายโดยตรงที่ถึงแก่ความตาย จึงไม่มีสิทธิที่จะได้รับมรดกของบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นบรรดาสิทธิต่างๆ ที่ทายาทผู้ตายจะมีสิทธิเรียกร้องทางแพ่งให้จำเลยชดเชย อันได้แก่ ค่าปลงศพ และค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น¹⁰⁷ ค่ารักษาพยาบาล ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของ

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 55.

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 2 (4).

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 443 วรรคหนึ่ง.

ผู้เสียหายโดยตรงจึงไม่สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ได้¹⁰⁸ อีกทั้งเมื่อมิได้เป็น บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรที่ถูกฆ่าตายจึงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดู¹⁰⁹ แม้ว่าใน ทางปฏิบัติก่อนตายบุตรจะได้อุปการะเลี้ยงดูบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอยู่ก็ตาม ก็ถือไม่ได้ว่าเหตุที่ บุตรตายลงนั้นจะทำให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย บิดาที่ไม่ชอบ ด้วยกฎหมายจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุบุตรได้รับอันตรายแก่ชีวิต อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย จึงไม่มีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1¹¹⁰

ส่วนกรณีผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่ถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถ จัดการเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (2) ที่เป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วย กฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัยนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ได้วางหลักว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วโดยพฤตินัย ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือน บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย” กล่าวคือ หากบิดาได้แสดงออกว่าเป็นการรับรองบุตรโดยพฤตินัย เช่น ให้ใช้นามสกุล อุปการะให้เล่าเรียนศึกษา แสดงออกต่อบุคคลทั่วไปว่าเป็นบุตรของตน บุตรนอก กฎหมายนั้นก็จะมิสิทธิเช่นเดียวกับบุตร โดยชอบด้วยกฎหมายจึงเป็นทายาทมิสิทธิที่จะรับมรดกของ บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ และมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยผู้ละเมิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ตนได้ จึงสามารถยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้แก่ตนได้ แต่เมื่อเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 ประกอบมาตรา 443 วรรคสาม¹¹¹

ส่วนพนักงานอัยการไม่สามารถฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนแทนผู้เสียหายหรือ ยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาเพื่อบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายได้ พนักงาน อัยการมีอำนาจเพียงเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเนื่องจากการกระทำ ความผิดฐานลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสดัก กรรโชก น้อ โกง ยักยอก หรือรับของ โจรเท่านั้น อันเป็นการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย¹¹² แต่เมื่อพนักงานอัยการได้

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 443 วรรคสอง.

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 1563.

¹¹⁰ ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2550). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2 (มาตรา 2-157). หน้า 539.

¹¹¹ แหล่งเดิม.

¹¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 43.

เรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องขอต่อศาลให้บังคับจำเลยให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนตาม มาตรา 44/1 สำหรับทรัพย์สินหรือราคาทรัพย์สินนั้นอีกไม่ได้

2.6.2 ประเภทความผิดที่จะเรียกเรื่องได้

คดีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาจะมีสิทธิเรียกเรื่องค่าสินไหมทดแทนได้แก่ ความผิดที่ทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน

2.6.3 ประเภทสิทธิที่จะเรียกเรื่องได้

บทบัญญัติในมาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญาร้องขอให้จำเลยชดใช้ “ค่าสินไหมทดแทน” ได้ซึ่งอาจพิจารณาความหมายของ “ค่าสินไหมทดแทน” ได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้แก่ การเรียกร้องเอาทรัพย์สิน การเรียกร้องให้ใช้ราคาทรัพย์สิน หรือการเรียกร้องค่าเสียหาย

นอกจากนั้น ในมาตรา 44/1 วรรคสาม ยังได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะมีคำขอประการอื่นที่มีใช้การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลยในคดีอาญาไม่ได้ เช่น ในคดีหมิ่นประมาทผู้เสียหายมีสิทธิเพียงเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเท่านั้น แต่จะขอให้ประกาศโฆษณาคำพิพากษาไม่ได้

2.6.4 ประเภทคดีที่จะเรียกเรื่องได้

สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะเรียกเรื่องค่าสินไหมทดแทนตาม มาตรา 44/1 ใต้นั้น จะต้องเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น

2.6.5 การยื่นคำร้อง

1) ระยะเวลายื่นคำร้อง

การใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน และหากไม่มีการสืบพยานในคดีนั้น เช่น จำเลยให้การรับสารภาพ (ในกรณีที่ไม่ต้องมีการสืบพยานประกอบคำสารภาพของจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176) จะต้องยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นวินิจฉัยชี้ขาดคดี

2) รายละเอียดของคำร้อง

กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องต้องแสดงรายละเอียดตามสมควรเกี่ยวกับความเสียหายและจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่เรียกร้อง และหากศาลเห็นว่า คำร้องยังขาดสาระสำคัญในบางเรื่องศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ร้องแก้ไขคำร้องให้ชัดเจนได้

นอกจากนั้น คำร้องดังกล่าวต้องสอดคล้องกับคำฟ้องของพนักงานอัยการด้วย หากขัดหรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาของพนักงานอัยการดังกล่าว ก็จะขอให้สิทธิเรียกร้องตามมาตรา 44/1 นี้ไม่ได้ โดยจะต้องไปดำเนินการฟ้องร้องเองตามมาตรา 40

2.6.6 มาตรการบังคับตามคำร้องหลังศาลมีคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือมาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อพิจารณามาตรการบังคับในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายดังกล่าวแล้ว เห็นว่าผู้เสียหายจะต้องดำเนินการบังคับคดีดังเช่น เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่ง โดยเป็นหน้าที่ที่ผู้กระทำความผิดในฐานะที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องชำระค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย และหากไม่ชำระผู้เสียหายก็ต้องดำเนินการบังคับคดีโดยนำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์ของจำเลย เพื่อขายทอดตลาดบังคับคดีต่อไป โดยการบังคับเอาแก่ทรัพย์สินดังกล่าวก็ต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โดยผู้เสียหายจะต้องดำเนินการบังคับคดีภายใน 10 ปี นับจากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด กล่าวคือ ผู้เสียหายจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) เมื่อครบกำหนดตามคำบังคับแล้วจำเลยยังไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายต้องร้องขอต่อศาลเพื่อศาลได้ออกหมายบังคับคดี

2) หลังจากศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว ต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าศาลได้มีการออกหมายบังคับคดีแล้ว

3) แลลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลย เพื่อดำเนินการขาดทอดตลาดนำเงินมาชำระแก่ผู้เสียหายในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

ดังนั้น เห็นว่าหลักการให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยดังกล่าวข้างต้น แม้เป็นการปรับปรุงกลไกที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับความคุ้มครองมากขึ้น แต่ก็ยังเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ และเป็นภาระแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เนื่องจากผู้เสียหายส่วนใหญ่ นอกจากจะไม่ทราบว่ามีสิทธิเช่นนี้แล้ว ก็ยังค่อนข้างลำบากที่จะทำคำร้องได้เอง ทั้งผู้กระทำความผิดโดยทั่วไปก็มิมีฐานะยากจน จึงไม่มีทรัพย์สินที่จะยึดมาบังคับตามมาตรการที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ มาตรการดังกล่าว จึงไม่อาจบังคับเอาแก่ผู้กระทำความผิดได้ในทุกกรณี และไม่อาจช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้อย่างแท้จริง

2.7 บทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

องค์กรอัยการในฐานะที่เป็นองค์กรหลักสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความทุกฝ่ายแห่งคดี ส่วนอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในประเทศไทยนั้นอาจกล่าวได้ในภาพรวมว่ามีอยู่ 3 ประการ อันได้แก่ อำนาจหน้าที่ในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง อำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในศาล และอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามคำพิพากษา¹¹³ นอกจากนี้พนักงานอัยการจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายในทางอาญาแล้ว อัยการยังมีหน้าที่รักษาคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐโดยทำหน้าที่ฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาหรือคดีแพ่งแทนรัฐ หรือเข้าว่าต่างแก่ต่างในคดีอาญาหรือคดีแพ่งแทนรัฐ¹¹⁴

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐถือว่า รัฐเป็นผู้เสียหาย และเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือพนักงานอัยการในฐานะองค์กรแห่งรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางผู้ขับเคลื่อนให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นไปอย่างยุติธรรม ทั้งนี้ตามแนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ ค.ศ. 1990 ตามมาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด กำหนดว่า “อัยการต้องคุ้มครองผลประโยชน์ของสาธารณชน ดำรงในความยุติธรรมโดยปราศจากอคติ ปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งต่อผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหาย ให้ความใส่ใจอย่างละเอียดรอบคอบต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในคดี¹¹⁵ การดำเนินคดีของอัยการจึงเป็นการบริหารงานยุติธรรมที่ต้องมีความเชื่อมโยงประสานกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐและเพื่อให้สามารถคุ้มครองประโยชน์สาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

แนวความคิดในการดำเนินการในทางแพ่งจะแตกต่างกับการดำเนินการในทางอาญาของพนักงานอัยการ ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 เพราะบทบาทหน้าที่ของพนักงานอัยการในทางแพ่ง พนักงานอัยการจะใช้หลักในการดำเนินคดีอาญาโดยดุลพินิจมาใช้ในทางแพ่งไม่ได้ เนื่องจากมีที่มาจากหลักการดำเนินคดีที่แตกต่างกัน เพราะในการ

¹¹³ โกเมน ภัทรภรณ์. (2533). “งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม.” อัยการกับการสอบสวนคดีอาญารวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญานานาชาติ. หน้า 1.

¹¹⁴ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553, มาตรา 14.

¹¹⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ซาดิ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพบุลย์. (2547). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 152-156.

ดำเนินในทางแพ่งนั้น รัฐซึ่งเป็นคู่กรณีกับเอกชนจะได้รับหรือเสียผลประโยชน์โดยตรง ส่วนหลักการในทางอาญานั้น เป็นเรื่องที่รัฐไม่ได้เสียหายโดยตรงจากการกระทำความผิดเพียงแต่ถือว่ารัฐได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นด้วย เพื่อรัฐจะได้ทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้

แนวคิดที่มาจากบทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มีดังนี้

ประการแรก เป็นอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือการดำเนินคดีอาญาตามหน้าที่ของพนักงานอัยการนั่นเอง

ประการที่สอง เป็นอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองรักษาสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของสาธารณชน และยังมีอำนาจหน้าที่คุ้มครองประโยชน์ของประชาชนตามคุณพินิจของพนักงานอัยการที่จะดำเนินการตามสมควร ซึ่งมีในกฎหมายหลายฉบับ แต่กฎหมายที่เป็นหัวใจของการดำเนินคดีอาญา ก็คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกล่าวได้ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการนั้น พนักงานอัยการควรจะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ของผู้เสียหาย จำเลย และของสังคมพร้อมๆ กัน¹¹⁶

ทั้งนี้ เหตุผลในการให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้ เนื่องจากเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะรวมการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่มีเนื้อหา หรือมูลคดีเรื่องเดียวเข้าด้วยกัน เพื่อความสะดวก รวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและคู่ความนั่นเอง ซึ่งบัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก น้อ โกง ยักยอก หรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” ที่มาของแนวความคิดเรื่องอำนาจของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญานั้น มิใช่เป็นแนวความคิดเรื่องอำนาจดำเนินคดีแพ่งของพนักงานอัยการซึ่งจะแตกต่างกัน ถือว่าเป็นคดีอาญาอยู่แต่มีคำขอส่วนแพ่งรวมอยู่ด้วย ดังนั้น จึงมิใช่การดำเนินคดีแพ่งโดยแท้ ซึ่งวิธีพิจารณาในส่วนนี้ ต่างกับวิธีพิจารณาที่เป็นการดำเนินคดีแพ่งโดยแท้¹¹⁷

¹¹⁶ กุลพล พลวัน. (2528, มกราคม). “บทบาทของพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญา.” วารสารอัยการ, 8, 85. หน้า 34.

¹¹⁷ วัชระ พิงฆารักษ์. (2539). การคุ้มครองสิทธิในการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา. หน้า 65-66.

การเริ่มต้นคดีแพ่ง โดยแท้ของพนักงานอัยการ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- 1) คดีที่ต้องตั้งต้นที่พนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการเข้าไปในคดีในฐานะตัวความหรือคู่ความเอง
- 2) คดีที่ว่าต่างหรือแก่ต่าง ที่พนักงานอัยการเข้าไปในคดีและดำเนินคดีอย่างทนายความทำหน้าที่ว่าต่างหรือแก่ต่างให้กับตัวความ¹¹⁸

ส่วนการขอให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 มิใช่การดำเนินคดีแพ่งที่พนักงานอัยการทำหน้าที่ทนายความให้ผู้เสียหายโดยตรง แต่เป็นกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดอำนาจหน้าที่ให้มีอำนาจกระทำได้ โดยเป็นการดำเนินคดีอาญาแทนรัฐต่อจำเลยในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งอยู่ในขอบเขตลักษณะการทำงานตามอำนาจหน้าที่ คือ เพื่อคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชน ทั้งนี้พนักงานอัยการในฐานะองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐ นอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งเป็นหน้าที่ในการรับผิดชอบสูงสุดของรัฐตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐแล้ว ยังมีภาระหน้าที่ตามกฎหมายในการรักษาสีทิสผลประโยชน์อีกมากมาย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ¹¹⁹

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ได้กำหนดให้อัยการที่ฟ้องคดีอาญาสามารถเรียกร้องสิทธิในทางแพ่งแทนผู้เสียหายได้ แต่ก็ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เสียหายในคดีอาญาในการได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้กระทำความผิดได้อย่างทั่วถึงและโดยง่าย เพราะการใช้สิทธิทางแพ่งในการเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 43 ถูกจำกัดให้ทำได้เฉพาะในคดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพียง 9 ฐานความผิด คือ ความผิดฐานลักทรัพย์ รั้งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชกทรัพย์ นื้อโกง ยักยอก และรับของโจร และค่าสินไหมทดแทนที่จะเรียกได้ ก็มีเพียงการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น พนักงานอัยการจะใช้อำนาจเรียกให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินไม่ได้ เมื่อพิจารณามาตรา 43 แล้ว จะเห็นได้ว่า การชดใช้ค่าเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยมีข้อจำกัดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 คือ ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้ และต้องเป็นการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้ายเท่านั้น หากผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่อแห่งอาชญากรรมอื่นที่

¹¹⁸ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553, มาตรา 14.

¹¹⁹ วัชระ พิงชลาร์กษ. เล่มเดิม. หน้า 75-76.

นอกเหนือจากฐานความผิดดังกล่าว หรือแม้จะเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ฐานความผิดที่ระบุไว้ก็ตาม แต่หากผู้เสียหายประสงค์จะเรียกค่าเสียหายหรือเรียกร้องสิทธิประการอื่นที่มีได้เป็นการขอให้คืน หรือใช้ราคาทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ผู้เสียหายจะต้องไปฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนด้วยตนเอง โดยเสียค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายต่างๆ เหมือนคดีแพ่งทั่วไปซึ่งทำให้เกิดภาระและความยุ่งยากแก่ผู้เสียหาย

ต่อมาได้มีนักกฎหมายเสนอแนวความคิดในบทบาทของพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาเพิ่มเติมดังนี้

วีระพล ตั้งสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการคุ้มครองผู้เสียหายโดยกระบวนการยุติธรรม และพบว่าจะต้องมีการสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของจำเลยกับผู้เสียหายที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม โดยกล่าวว่า การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา ยังเป็นอุปสรรคสำหรับผู้เสียหายที่จะดำเนินการในเรื่องดังกล่าว จึงได้เสนอแนวคิดให้มีการแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ว่า บทบัญญัตินี้ดังกล่าวให้อำนาจแก่พนักงานอัยการมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาของผู้เสียหายสูญเสียไป เนื่องจากการกระทำความผิดคดีได้ เฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพียง 9 ประเภท เท่านั้น จึงควรบัญญัติให้พนักงานอัยการดำเนินการเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาหรือความเสียหายในความผิดอื่นๆ เพิ่มเติมแทนผู้เสียหายด้วย โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล¹²⁰

ปัจจุบันการดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาของไทยได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 ซึ่งกำหนดมาตรการให้ผู้เสียหายอาจเรียกร้องความเสียหายที่ตนเองได้รับ ไม่ว่าจะเป็นความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน¹²¹ ซึ่งเป็นความเสียหายอันเป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา โดยเป็นการขยายสิทธิเรียกร้องให้แก่ผู้เสียหายที่จะเรียกร้องได้ในคดีของพนักงานอัยการที่ได้ฟ้องคดีอาญาแก่จำเลย เป็นอีกทางเลือกหนึ่งก็ตาม แต่มาตรการดังกล่าวก็ไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้พนักงานอัยการดำเนินการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็น การค้นหาความจริงเกี่ยวกับความเสียหาย และแสดงพยานหลักฐานหรือนำสืบพินิจเกี่ยวกับผู้เสียหาย ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวยังคงเป็นภาระแก่ผู้เสียหายอยู่

¹²⁰ วีระพล ตั้งสุวรรณ. เล่มเดิม. หน้า 60-64.

¹²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/1.

นอกจากนั้น หากศาลมีคำพิพากษาให้ผู้กระทำผิดคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ให้ถือว่าผู้เสียหายเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา¹²² เห็นว่าผู้เสียหายยังคงต้องดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง ไม่มีบทกฎหมายให้อำนาจหรือบังคับให้พนักงานอัยการดำเนินการช่วยเหลือผู้เสียหายในการบังคับคดีแต่อย่างใด

¹²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 50.

บทที่ 3

การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการช่วยเหลือโดยการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาในแต่ละประเทศนั้น ต่างรับไปใช้แตกต่างกันไปตามปรัชญากฎหมาย และวิธีดำเนินการในความเข้าใจถึงการชดใช้ค่าเสียหาย และขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทางเศรษฐกิจ และอุดมการณ์ทางการเมืองของแต่ละประเทศที่รัฐจะจัดระบบการช่วยเหลือโดยการชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายนั้น ตามกฎหมายของต่างประเทศได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันมีระบบการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจากอาชญากรรมอยู่ 5 ระบบ¹ คือ

1) ระบบ Damages เป็นการดำเนินคดี ที่ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่ง กฎหมายอาญาไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องค่าเสียหายเลย เป็นการแยกกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาอย่างเด็ดขาด ประเทศที่ถือว่าอาชญากรรมเป็นความผิดต่อรัฐ ได้แก่ อินเดีย ปากีสถาน โดยคำร้องขอค่าชดใช้ จะแยกจากระบบทางอาญาผู้เสียหายจะสามารถเยียวยาความบาดเจ็บได้จากศาลแพ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2) ระบบ Restitution ที่แม้จะดำเนินการด้วยคำตัดสินของศาล แต่ก็ถือว่าเป็นสิทธิทางแพ่งและเป็นระบบที่พบมากที่สุด แต่ยากในการปรับใช้ในการปฏิบัติงานของศาล เพราะจะต้องเข้าใจความแตกต่างของความผิดทางแพ่งและอาญา และศาลมักปฏิเสธที่จะบังคับคำขอคำร้องนี้ไม่เหมือนคำร้องในคดีแพ่งทั่วไป และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา ในฮังการีผู้เสียหายสามารถยื่นขอได้ในการพิจารณาคดีอาญา ในทางปฏิบัติของคดีที่ศาลอาญามักให้ไปพิจารณาในศาลแพ่งเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องทางแพ่ง ศาลจะได้ไม่ถูกหันเหไปจากการพิจารณาคดีอาญาซึ่งได้แก่ โดมินีกัน ฝรั่งเศส ฮอลแลนด์ ฮังการี อิสราเอล นอร์เวย์ สวีเดน ในบางระบบ เช่น อังกฤษ ฮังการี อิสราเอล ได้กำหนดจำนวนเงินที่ศาลจะสั่งจ่ายชดเชยให้ได้ เพื่อเป็นการป้องกันการหันเหความสนใจของศาลจากคดีอาญา ระบบนี้จึงเพียงให้ความสะดวกในการฟ้องต่อศาลที่ดำเนินคดีอาญาเท่านั้น

¹ สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีรภัทรานันท์. (2546). การคุ้มครองพยานและการให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้เสียหาย (รายงานสรุปผลการวิจัย). หน้า 21-23.

3) ระบบ Restitution ที่มีลักษณะผสมระหว่างสิทธิทางแพ่งและทางอาญา การดำเนินคดีทำในศาลอาญา ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินคดีในศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ การชดใช้มีลักษณะเป็นการลงโทษอยู่ด้วย การชดใช้ในระบบนี้แบ่งเป็นสามแบบ

(1) The fine-like restitution or compensation fine เป็นการปรับเพื่อการชดใช้ มีลักษณะสินไหมในกฎหมายโบราณของไทย รูปแบบนี้เป็นที่รู้จักในสวีเดนและนอร์เวย์ ที่เรียกว่า Busse เยอรมัน นอกจากนี้ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เม็กซิโก มีลักษณะเป็นหนี้ทางการเงินที่กำหนดให้ผู้กระทำผิดชดใช้เป็นเสมือนค่าทำขวัญแก่ผู้เสียหาย และเป็นการเพิ่มโทษของศาลอาญา

(2) เป็นระบบที่คล้ายกับระบบแรก แต่ศาลไม่ถูกจำกัดในการให้ชดใช้ค่าเสียหายต่อผู้เสียหาย และอาจให้ผู้กระทำผิดจ่ายเงินมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง เช่น สองหรือสามเท่าของความบาดเจ็บจริง ซึ่งพบในกฎหมายบางรัฐของสหรัฐ เช่น ฮาวาย ซึ่งเป็นการลงโทษที่เกินความเสียหายที่แท้จริง ถ้าผู้กระทำผิดชำระเงินครบก็จะปล่อยโดยปราศจากการลงโทษ การใช้วิธีปรับชดใช้แทนการลงโทษ ศาลอาญาจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

(3) เป็นการให้การชดใช้ค่าเสียหายเพื่อเป็นเงื่อนไขในการยุติการดำเนินคดีอาญา ผู้กระทำผิดมีหนี้ต้องชดใช้ผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาจะยุติชั่วคราว และผู้กระทำผิดจะได้รับการปล่อยโดยไม่ลงโทษ มีลักษณะคล้ายกับเงื่อนไขคุมประพฤติ มีบางรัฐในสหรัฐ เป็นต้น

4) ระบบ Compensation มีลักษณะเป็นสิทธิทางแพ่ง และดำเนินคดีในศาลอาญา แต่ได้มีแหล่งเงินทุนสนับสนุนโดยรัฐ ได้แก่ คิวบา ในสมัยก่อนคาสโตร การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายนี้ไม่ใช่โทษ แม้จะเป็นการตัดสินโดยศาลอาญาก็ตาม เป็นการที่รัฐเข้ามาทำหน้าที่เป็นการแก้ไขความบกพร่องที่ไม่อาจป้องกันผู้เสียหายจากอาชญากรรม คิวบาได้จัดให้มีกองทุนค่าตอบแทนความเสียหายสะสมขึ้น ซึ่งมีแหล่งรายได้จากหลายทาง โดยเฉพาะค่าปรับที่รัฐปรับให้ผู้กระทำผิดจ่ายแก่รัฐ แต่คิวบาก็มีนโยบายที่พยายามเรียกเงินคืนจากผู้กระทำผิด เงินก็จะกลับมาสู่กองทุน แต่ทางปฏิบัติคิวบาก็ขาดแคลนเงินในกองทุน ไม่เพียงพอต่อการนำไปจ่าย

5) ระบบ Compensation มีคุณลักษณะเป็นกลางและมีกระบวนการพิจารณาคำร้องเป็นพิเศษเป็นการทดแทนโดยรัฐที่ช่วยผู้เสียหายที่มีความจำเป็น เนื่องจากผู้กระทำผิดไม่สามารถชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหายให้เพียงพอได้ โดยมีคณะกรรมการค่าตอบแทนความเสียหายพิจารณาคำร้องของผู้เสียหาย เช่น สวีเดน นอร์เวย์ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ส่วนวิธีพิจารณาว่าด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญานั้น มีวิธีพิจารณาในการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศแตกต่างกันไปตามประวัติศาสตร์การพัฒนากฎหมายและแนวความคิด ตลอดจนนิติวิธีในระบบกฎหมายของแต่ละ

ประเทศ แต่อย่างไรก็ตามสามารถแบ่งวิธีพิจารณาในการพิสูจน์ถึงความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดอาญาโดยผู้กระทำผิดตามระบบนิติวิธีทางกฎหมาย เป็น 2 ระบบ ดังนี้

3.1 วิธีพิจารณาว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไปพร้อมกับการพิจารณาในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิด (Civil Law)

วิธีพิจารณาที่ดำเนินการพิจารณาพิสูจน์ความเสียหายไปพร้อมกับการพิจารณาเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดเป็นวิธีพิจารณาที่เน้นวัตถุประสงค์หลักของคดีอาญา ซึ่งก็คือการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่หากการกระทำผิดของผู้กระทำผิดทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นด้วยแล้วผู้ที่ได้รับความเสียหายก็มีสิทธิที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางแพ่งเพื่อเรียกร้องให้มีการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดเป็นคดีแพ่งต่างหากจากคดีอาญา แต่เพื่อให้วิธีพิจารณาในคดีที่เกี่ยวข้องเนื่องกันเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่มีสิทธิจะเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสามารถยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าเสียหายดังกล่าวมาในคดีอาญาได้ และศาลที่พิจารณาคดีอาญามีอำนาจที่จะพิพากษาคดีในส่วนแพ่ง อันเป็นการให้ความสะดวกในการดำเนินคดีกับทั้งผู้กระทำผิดและผู้เสียหายเพื่อให้ต้องเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมเท่าที่จำเป็นและวิธีพิจารณาสามารถเสร็จสิ้นไปได้โดยเร็ว วิธีพิจารณาในลักษณะนี้จึงเป็นวิธีพิจารณาที่เน้นการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดเป็นหลัก ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป แต่หากจะต้องพิสูจน์ถึงความเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดอาญานั้น ก็ให้ดำเนินการสืบพยานเพื่อพิสูจน์ถึงความเสียหายควบคู่กันไปกับการพิสูจน์ความผิดของจำเลย และเพื่อไม่ให้กระบวนการพิจารณาในคดีส่วนแพ่งต้องยืดเยื้ออันจะส่งผลให้คดีอาญาต้องเน้นเข้าออกไป อันจะมีผลกระทบต่อสิทธิของจำเลย กฎหมายจึงกำหนดให้การสืบพยานในคดีส่วนแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต้องกระทำเท่าที่จำเป็น หากไม่สามารถทำได้ก็ให้แยกคดีในส่วนแพ่งเพื่อดำเนินคดีเป็นคดีแพ่งต่อศาลส่วนแพ่งต่างหาก ประเทศที่ใช้วิธีพิจารณาความในลักษณะนี้ ได้แก่ ประเทศเยอรมัน และประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น

3.1.1 ประเทศเยอรมนี

ประเทศเยอรมนีเป็นประเทศในภาคพื้นยุโรป ที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบประมวลกฎหมาย² ซึ่งในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้น การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญามักจะเป็นการดำเนินคดีที่ถูกผูกขาดโดยรัฐ โดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือองค์กรที่

² See Siexis A. Aronowitz. (1960). *World Factbook of Criminal Justice System; Germany*. p. 892.

ทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม การดำเนินการทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นไปในลักษณะที่รัฐเป็นผู้จัดการดูแลเองทั้งหมด ดังนั้นในคดีอาญานั้นเอกชนผู้เสียหายไม่ได้เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีมากนัก ทั้งนี้ เพราะว่ารรัฐจะเป็นผู้ที่คอยปกป้องผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ที่อ่อนแอในการที่จะตอบโต้กับอาชญากรผู้กระทำความผิดเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขของสังคมโดยรวมเป็นสำคัญ แต่ถึงกระนั้นก็ตามประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายก็ได้ละเลยการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเสียทีเดียว กระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาเมื่อเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น กล่าวได้ว่าได้เริ่มต้นเมื่อปี ค.ศ. 1980³

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหาย ได้เริ่มต้นจากงานเขียนของ Jung (Jung, ZSTW, 1981) ในการประชุมของอาจารย์ผู้สอนกฎหมายในปี ค.ศ. 1981 (Criminal Law Teachers' Convention) และในปี ค.ศ. 1983 ได้มีการเสนอ “กฎหมายเพื่อการคุ้มครองที่ดีกว่าสำหรับผู้เสียหายในคดีข่มขืน” (Bill for Better Protection of Sexual Assault Victims) โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตย ต่อมาในการประชุมผู้พิพากษาครั้งที่ 55 ปี ค.ศ. 1984 ณ เมือง Humburg มีการถกเถียงเกี่ยวกับสถานภาพของเหยื่อในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และในปี ค.ศ. 1985 อัยการสูงสุดของสาธารณรัฐได้เสนอ “เค้าโครงกฎหมายฉบับแรกเกี่ยวกับสิทธิของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา”

ในปี ค.ศ. 1986 นายกรัฐมนตรี (Chancellor) แห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ยื่นร่างกฎหมายเกี่ยวกับ “การปรับปรุงฐานะของผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญา” ต่อประธานาธิบดีซึ่งกฎหมายฉบับนี้ได้รับการรับรองโดยกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคสังคมนิยมเสรีประชาธิปไตยจนในที่สุดกฎหมายที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา” (Opferschutzgesetz Victims of Crime Protection Act) ก็ได้ถูกประกาศใช้และมีผลบังคับนับแต่วันที่ 1 เมษายน ค.ศ. 1987

ปัจจุบันในการที่ผู้เสียหายในคดีอาญาที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิดในเยอรมันเป็นปัญหาในลักษณะเดียวกันกับที่ได้เกิดขึ้นในประเทศอื่นๆ กล่าวคือ กระบวนการในการที่ผู้เสียหายจะได้มาซึ่งค่าชดเชยความเสียหายนั้น ผู้เสียหายอาจจะต้องฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งต่างหาก หรือในบางกรณีผู้กระทำความผิดก็ไม่สามารถชดเชยค่าเสียหายได้ เนื่องจากยากจนหรือผู้เสียหายไม่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ดังนั้น “พระราชบัญญัติชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อ” (Victim Compensation Act) โดยรัฐ จึงได้ถูกบัญญัติขึ้นในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ในปี

³ Hans-Heiner Kuhne. (1992). *Victimology Basic Theoretical Concepts and Practical Implications, in Victimology and Victim's Rights, cd.* p. 89.

ค.ศ. 1976⁴ เพื่อเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาโดยการชดเชยความเสียหายจากการที่ต้องตกเป็นผู้เสียหาย และเป็นการช่วยเหลือเพื่อให้ผู้เสียหายหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในการเรียกร้องค่าเสียหาย

กล่าวได้ว่าผู้เสียหายในคดีอาญา ในประเทศเยอรมนีมีสิทธิจำกัดในการดำเนินกระบวนการทางอาญา แม้ว่าจะได้มีการเสนอให้มีการขยายสิทธิของผู้เสียหาย เช่น ในปี 1987⁵ ได้มีการแก้ไขกฎหมายอาญาซึ่งมีผลให้ผู้เสียหายมีสิทธิได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินคดี และสามารถเข้าถึงข้อมูลในคดีได้ แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิประการนี้ของผู้เสียหายต้องเป็นการดำเนินการโดยนักกฎหมาย

ผู้กระทำผิดในคดีหมิ่นประมาท และคดีทำร้ายร่างกาย อาจจะถูกดำเนินคดีโดยการร้องขอของผู้เสียหายในกรณีของความผิดอาญาร้ายแรง ผู้เสียหายในคดีอาญาอาจจะริเริ่มกระบวนการดำเนินคดีโดยการฟ้องคดีเอง โดยปราศจากการได้รับการช่วยเหลือจากสำนักงานอัยการ การดำเนินการฟ้องร้องคดีโดยเอกชน ผู้เสียหายนี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในคดีที่อัยการไม่ดำเนินการฟ้องร้องคดีนั้น เนื่องจากว่าไม่ก่อประโยชน์ให้แก่สาธารณะ อีกทั้งการกระทำความผิดตามมาตรา 380 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Stpo) เช่น ความผิดฐานบุกรุก ความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นต้น ผู้กระทำผิดอาจจะถูกดำเนินคดีโดยการฟ้องร้องโดยเอกชนผู้ได้รับความเสียหาย หากว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีไม่ประสบความสำเร็จ กระบวนการดำเนินคดีโดยการที่เอกชนฟ้องร้องคดีเองนี้ ผู้เสียหายดำเนินคดีในบทบาทอย่างเดียวกับอัยการ แต่ไม่สามารถที่จะเรียกร้องการช่วยเหลือจากพนักงานตำรวจได้ อีกทั้งพนักงานอัยการยังสามารถเข้าดำเนินคดีดังกล่าวเมื่อใดก็ได้ (มาตรา 377 II Stpo)

ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 395 (Stpo) บุคคลผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาร้ายแรงสามารถเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ ในกรณีนี้ผู้เสียหายสามารถเข้าถึงสำนวนของพนักงานอัยการได้เช่นเดียวกับสิทธิในการได้ใช้ประโยชน์จากพยานหลักฐานที่มีการรับรองแล้วและสิทธิในการอุทธรณ์ แต่ผู้เสียหายไม่มีบทบาทในการทำคำพิพากษาผู้กระทำผิด

กรณีของการคุ้มครองผู้เสียหายนั้น ได้มีการตีความเรื่องการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยให้รวมถึงการให้ผู้เสียหายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพิจารณาคดี มีลักษณะที่เป็นกฎเกณฑ์โดยได้กำหนดไว้ให้เป็นข้อบังคับหรือแบบแผนปฏิบัติการของศาลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

⁴ Ibid. p. 90.

⁵ Wumer F. Eoke and Matthew W. Finkin. (1996). **Introduction to German Law.** pp. 425-426.

ในที่นี้ทำให้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความพอใจตามปกติในกระบวนการพิจารณารับเท่าที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม⁶

ในประเทศเยอรมนี ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายทั้งสำหรับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางร่างกาย รวมถึงความเสียหายทางศีลธรรมด้วย ซึ่งการชดเชยนี้จะรวมถึงความเสียหายต่อความรู้สึก เช่น ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่น อันถือเป็นอาชญากรรมที่ขัดต่อศีลธรรม หญิงที่ถูกข่มขืนมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชย แม้ว่าไม่มีความเสียหายทางทรัพย์สิน หรือทางร่างกาย เพราะเป็นการถูกทำร้ายในทางจิตใจ เสรีภาพ ซึ่งสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยนี้จะติดตัวผู้เสียหายไปตลอดชีวิต นอกจากนี้การชดเชยยังรวมถึงความเสียหายในทางอ้อมอีกด้วย เช่น ค่าทำศพ ค่าอุปการะผู้ซึ่งต้องพึ่งพาผู้ตายโดยผู้ตายมีหน้าที่ในการเลี้ยงดู ซึ่งอาจจ่ายเป็นเงินปีอันเป็นไปตามหลักการทดแทนความเสียหายต่อบุคคลที่สาม (Drittschadensersatz)

ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำ ความผิดได้ก่อนที่จะดำเนินคดีในศาลแพ่ง และสามารถดำเนินคดีในศาลอาญาเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายได้ด้วย ที่เรียกกันว่า Adhesion Procedure ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องสำหรับความเสียหายในทางทรัพย์สินที่เกิดขึ้นนอกจากความผิดอาญา ซึ่งศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาได้ไม่เกิน 1000 มาร์กเยอรมัน หรือหากดำเนินการในศาลแขวงผู้เสียหายต้องแจ้งการดำเนินคดีโดยเร็วที่สุดพร้อมทั้งแจ้งข้อเท็จจริงเท่าที่เป็นไปได้ในการยื่นคำร้องในคดีอาญา โดยศาลจะไม่พิจารณาคำร้องให้มีการชดเชยใน 2 กรณี ดังต่อไปนี้

- 1) กรณีไม่พบความผิดของผู้ถูกกล่าวหา และไม่มีคำสั่งเพื่อความปลอดภัย หรือคำร้องไม่มีมูล
- 2) กรณีที่การพิจารณาคำร้องให้มีการชดเชยค่าเสียหายจะทำให้คดีอาญาขัดออกไป โดยเฉพาะคดีที่ไม่เหมาะสมที่จะดำเนินคดีในศาลอาญา หรือกรณีคำร้องไม่อาจยอมรับได้ เช่น การชดเชยนั้นขัดต่อการพิจารณา

หากคำร้องของผู้เสียหายมีมูล ศาลจะพิจารณาคัดสินคดีเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำ ความผิดอาญาของจำเลย ซึ่งการตัดสินคดีก็ไม่จำกัดอยู่บนพื้นฐานของคำร้องเท่านั้น ศาลจึงอาจตัดสินเพื่อความสงบและเพื่อความปลอดภัยได้ แต่ถ้าหากคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายไม่เป็นที่ยอมรับ ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ไปพิจารณาที่ศาลอื่น สำหรับจำนวนค่าเสียหายที่ศาลจะกำหนดนั้น เป็นดุลพินิจของศาลที่จะกำหนด โดยพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พยานหลักฐาน

⁶ Michael Wurger. (1997, February). **Victim Rights and Compensation in an international Comparison; France, Austria, Germany, Maxplank Institute For Foreign and International Criminal Law.** pp. 1-5.

ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ สาเหตุที่แท้จริงของความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งการตัดสินใจของศาล จะต้องให้เหตุผลประกอบในคำพิพากษาด้วย

นอกเหนือจากการให้สิทธิผู้เสียหายที่จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากจำเลยแล้ว ประเทศเยอรมนียังมีโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย (Crime victim compensation program) โดยผู้ที่สามารถร้องขอ ได้แก่ ผู้เสียหายและทายาทของผู้เสียหาย โดยจะต้องรายงานอาชญากรรมต่อพนักงานตำรวจและให้รายละเอียดเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และรายละเอียดเกี่ยวกับการบาดเจ็บ การสูญเสียชีวิตหรือความเสียหายหรือสูญหายของทรัพย์สิน ค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว รวมถึงค่ารักษาพยาบาลร่างกายและสภาพจิตใจ การฟื้นฟูและบำบัดร่างกาย ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ค่าเลี้ยงดูบุตร ค่าบริการในการหางานใหม่ ฯลฯ⁷ โดยค่าตอบแทนดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดเพดานขั้นสูงไว้อย่างใด โดยหน่วยงานที่ดูแลในเรื่องนี้ คือ Ministry of Work and Social Order

3.1.2 ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ถือหลักว่าอำนาจฟ้องคดีอาญาเป็นของรัฐ โดยมีอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้ใช้อำนาจนี้ ประชาชนอาจมีส่วนในการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาได้ก็แต่เฉพาะในกรณีที่เป็นผู้เสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญานั้นเอง ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคหนึ่ง ที่ได้กำหนดเป็นหลักว่า “การดำเนินคดีอาญาเพื่อการลงโทษนั้นจะเริ่มขึ้นและดำเนินได้โดยผู้พิพากษาหรือเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้อำนาจไว้” และมาตรา 1 วรรคสองได้กำหนดว่า “การดำเนินคดีอาญา อาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้” กรณีเช่นนี้ สำหรับการดำเนินคดีอาญาในฝรั่งเศสผู้เสียหายมิได้เป็นผู้ฟ้องคดีอาญาโดยตรงคงได้เพียงยื่นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาผู้กระทำความผิดต่อศาลอาญา ซึ่งผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาสอบสวนเพื่อเป็นคู่ความทางแพ่ง ซึ่งศาลจะมีการส่งคำร้องให้แก่พนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการขอให้ศาลเปิดการสอบสวน เมื่อพนักงานอัยการได้รับคำร้องแล้ว จะพิจารณาขอให้ศาลมีคำสั่งรับหรือไม่รับผู้เสียหายเป็นคู่ความทางแพ่ง และขอให้สอบสวนหรือไม่สอบสวนบุคคลใดก็ได้ เพื่อบังคับให้พนักงานอัยการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาล อาจเรียกว่าเป็นการยื่นฟ้องคดีอาญาในทางอ้อมนั่นเอง เพราะศาลอาญาจะพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่อได้พิจารณาข้อกล่าวหา

⁷ The Act on Compensation for Victims of Violent Acts. ตราเมื่อวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1985 แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1993: กำหนดหน้าที่ให้รัฐจัดการดูแลผู้เสียหายที่ได้รับเคราะห์จากการกระทำทางอาชญากรรมรุนแรงโดยเจตนา หลักการของกฎหมายนี้คือ ให้ค่าตอบแทนในด้านสุขภาพและเศรษฐกิจอื่นเป็นผลจากอันตรายด้านร่างกายที่เกิดจากการกระทำอย่างรุนแรง.

ในคดีอาญานั้นก่อนแล้ว⁸ ทั้งนี้เนื่องมาจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีแพ่งของฝรั่งเศสมักจะใช้เวลานานยุ่งยากและค่าใช้จ่ายสูง ด้วยเหตุนี้ผู้เสียหายส่วนใหญ่จึงชอบที่จะเรียกค่าเสียหายในทางอาญา โดยยื่นคำร้องขอเข้ามาในคดี⁹ การฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากความผิดอาญา ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาเพื่อให้สอบสวน ไปพร้อมคดีแพ่ง พร้อมทั้งวางเงินประกัน ตามที่ผู้พิพากษากำหนด ผู้พิพากษาจะส่งคำร้องนี้ไปยังพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการจะต้องดำเนินคดีอาญาในการกระทำครั้งเดียวกันนั้น ซึ่งการดำเนินคดีของผู้เสียหายดังกล่าวจะเป็นผลให้อัยการต้องถูกบังคับให้ดำเนินคดีอาญาไปด้วย¹⁰ อย่างไรก็ตามผู้ที่ฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาถ้าได้กระทำไปโดยไม่มีเหตุผลสมควรหรือโดยประมาท ย่อมมิโทษทางอาญาและฝ่ายผู้ถูกฟ้องอาจขอให้ใช้วิธีพิจารณารวบรัดฟ้องเรียกค่าเสียหายในการที่ตนถูกฟ้องโดยไม่มีเหตุผลสมควรได้ ตามหลักการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น ผู้มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวได้ต้องเป็นผู้เสียหายซึ่งอาจเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้ ในส่วนบุคคลธรรมดาจะฟ้องคดีดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกาย หรือทางจิตใจโดยตรงจากการกระทำผิดทางอาญานั้น ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 วรรคสอง แต่ในส่วนนิติบุคคลต้องดูเป็นกรณีๆ ไป ดังเช่นกรณีของสหภาพวิชาชีพ (Syndicate professionals) คำพิพากษาศาลฎีกาลงวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1913 วางหลักว่าสหภาพวิชาชีพสามารถดำเนินการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ เพราะเป็นการฟ้องเพื่อป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก ส่วนนิติบุคคลอื่นๆ ต้องดูว่ามีวัตถุประสงค์หรือหน้าที่ป้องกันผลประโยชน์ส่วนรวมและกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้หรือไม่ด้วย นอกจากนี้ตาม มาตรา 3 วรรคหนึ่งและมาตรา 4 วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติให้ฟ้องคดีอาญาสินไหม (คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา) พร้อมกับการฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาความอาญาได้ ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิจะฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาได้ 2 ทาง คือ

- 1) ฟ้องต่อศาลแพ่ง
- 2) ฟ้องต่อศาลอาญา

ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งก็จะมีฐานะอย่างโจทก์ในคดีแพ่ง คือ ต้องดำเนินคดีไปตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีได้โดยอิสระอัยการจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แต่อย่างไรก็ตามแม้ผู้เสียหายจะฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งแล้วอัยการก็มีสิทธิฟ้องคดีอาญา

⁸ อูคม รัฐอมฤต. เล่มเดิม. หน้า 247-248.

⁹ A.V. Sheeham. (1975). **Criminal Procedure in Scotland and France, EDINBURGH.** p. 21.

¹⁰ กิตติ บุศยพลาการ. (2523). **ผู้เสียหายในคดีอาญา.** หน้า 24 – 25.

ต่อศาลอาญาได้ แต่ถ้าผู้เสียหายนำคดีไปฟ้องต่อศาลอาญาก็จะทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วกว่าฟ้องต่อศาลแพ่ง แต่ถ้าไม่เป็นจริงดังฟ้องอาจมีความผิดฐานฟ้องเท็จและจะต้องชดเชยค่าเสียหายให้อีกฝ่ายหนึ่งรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีด้วย แต่ผู้เสียหายมีสิทธิจะถอนฟ้องแล้วนำคดีไปฟ้องต่อศาลแพ่งได้ ในส่วนการรับฟังพยานหลักฐาน เมื่อกฎหมายให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเลือกฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาต่อศาลแพ่งหรือศาลอาญาก็ได้ โดยถ้าเลือกฟ้องที่ศาลแพ่งการดำเนินคดีต้องเป็นไปตามกฎหมายแพ่งและวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่พนักงานอัยการยังคงมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลอาญาได้ ดังนั้นศาลทั้งสองคือ ศาลแพ่งและศาลอาญาต่างพิจารณาคดีเดียวกันแต่พิจารณาคณะด้าน ศาลแพ่งพิจารณาคดีในส่วนแพ่ง ศาลอาญาพิจารณาคดีในส่วนอาญาทำให้อาจเกิดปัญหาว่าศาลทั้งสอง คือ ศาลอาญาและศาลแพ่งอาจฟังข้อเท็จจริงแตกต่างกัน เพราะกระบวนการพิจารณาทางแพ่งและทางอาญาไม่เหมือนกัน และจำนวน 2 ส่วนนี้อาจมีพยานหลักฐานแตกต่างกันได้ เมื่อศาลสองศาลฟังข้อเท็จจริงในเรื่องเดียวกันความเสียหายก็เกิดขึ้น จึงจำเป็นที่ศาลใดศาลหนึ่งในสองศาลต้องมีอำนาจชี้ขาดข้อเท็จจริง ซึ่งอีกศาลหนึ่งจำต้องถือตาม ตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส จึงถือหลักว่าข้อเท็จจริงที่ศาลอาญาพิพากษาชี้ขาดแล้วย่อมทำให้ศาลแพ่งต้องถือตามข้อเท็จจริงนั้น ในประมวลกฎหมายฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติชัดเจนในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตามความเห็นทางศาลและนักนิติศาสตร์เห็นพ้องกันว่าเป็นหลักทั่วไปที่ใช้อยู่บังคับได้ทั้งนี้กฎหมายของประเทศฝรั่งเศส มาตรา 3 วรรคสอง ได้กล่าวรับรองว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็น โจทก์ฟ้องความรับผิดชอบแพ่งต่อศาลแพ่งแล้วศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนแล้วหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น”¹¹

ดังนั้นในประเทศฝรั่งเศส ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยในคดีอาญา โดยถือว่าเป็นคำร้องขอชดเชยในทางแพ่ง ผู้เสียหายหรือทายาทในกรณีและผู้เสียหายถึงแก่ความตายมีสิทธิที่จะได้รับการชดเชยความเสียหายอันเป็นผลมาจากอาชญากรรม ซึ่งตามกฎหมายฝรั่งเศส มองว่า คำร้องขอให้มีการชดเชยความเสียหายนี้มีลักษณะเป็นการดำเนินคดีทางแพ่ง ไม่ใช่คำร้องทางอาญา (Action civile) แต่สามารถดำเนินการในศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ และศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งชดเชยค่าเสียหายไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเป็นความเสียหายในทางทรัพย์สินหรือความเสียหายทางศีลธรรม ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเลือกดำเนินคดีอาญาหรือในคดีแพ่ง ถ้าผู้เสียหายเลือกที่จะดำเนินการในศาลแพ่งก็เป็นการดำเนินคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไป แต่คำพิพากษาส่วนแพ่งจะต้องไม่ขัดกับคำพิพากษาในคดีอาญา ถ้าคำร้องของผู้เสียหายดำเนินการในศาลอาญา ก็ถือว่าคำร้องนี้เป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญา แต่ก็ยังถือว่าเป็น

¹¹ ไพจิตร สวัสดิสาร. (2528). ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. หน้า 761.

คำร้องทางแพ่ง ผู้เสียหายจึงสามารถแสดงหลักฐานได้อย่างคดีแพ่ง และผู้เสียหายยังมีสิทธิที่จะเปลี่ยนไปดำเนินคดีในศาลแพ่งก็ได้

นอกจากนี้ การเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสยังสามารถร้องขอต่อคณะกรรมการวินิจฉัยให้ชดใช้ค่าเสียหาย โดยมีคณะกรรมการกองทุนเพื่อประกันภัยความเสียหายจากการก่อวินาศภัยและการกระทำความผิดอื่นทางอาญา เป็นผู้จ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้ เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-3 ถึงมาตรา 706-15 ดังนี้

กฎหมายฝรั่งเศส ได้กำหนดเงื่อนไขของการที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาว่าจะต้องเป็นกรณีที่ผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือไม่ก็ตาม หากการกระทำดังกล่าวทำให้ผู้เสียหายต้องเสียชีวิต ไร้สมรรถภาพถาวร หรือไร้สมรรถภาพอย่างสิ้นเชิงในการที่จะประกอบกิจการเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน สำหรับ “การกระทำความผิดอาญา” นั้นมีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ความผิดที่มีโทษระดับสูง (Crime) จนถึงความผิดที่มีโทษระดับกลาง (Delit) และแม้ความผิดนั้นจะเป็นความผิดที่นิรโทษกรรมได้หรือไม่ก็ตาม ก็อยู่ในความหมายของการกระทำความผิดอาญานี้ และไม่ว่าผู้กระทำความผิดจะถูกติดตามจับกุมตัวมาได้หรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้การเรียกร้องให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาอาจใช้กับความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 706-4 ซึ่งเป็นกรณีที่ผู้เสียหายในความผิดฐานลักทรัพย์ น้อ โกง หรือขโมย ไม่ได้รับการเยียวยาหรือได้รับการชดใช้ค่าเสียหายไม่เพียงพอกับความเสียหายที่ได้รับดังกล่าวจนถึงขนาดที่ทำให้ผู้นั้นตกอยู่ในสภาพที่สิ้นไร้ปัจจัยในการช่วยเหลือตนเอง

ความเสียหายที่ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาพึงได้รับชดใช้ นั้นครอบคลุมถึงความเสียหายที่คำนวณเป็นเงินได้ เช่น การไร้ความสามารถชั่วคราวหรือถาวร ไม่ว่าจะบางส่วนหรือไร้สมรรถภาพโดยสิ้นเชิง การเสียไปซึ่งความช่วยเหลือทางการเงินซึ่งผู้เสียหายมีหน้าที่ต่อผู้ใกล้ชิด ค่าใช้จ่ายอันเกี่ยวเนื่องกับความเสียหาย เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่ายา ค่าเครื่องมือและค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนสถานที่อยู่อาศัย การขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่สาม และในกรณีที่ผู้เสียชีวิต ยังหมายรวมถึงค่าใช้จ่ายในการจัดการศพ และค่าเสียหายที่คำนวณเป็นเงินไม่ได้ด้วย ทั้งนี้การเยียวยาดังกล่าวครอบคลุมไปถึงค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่น ความเจ็บปวดทรมานร่างกาย และจิตใจที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ความเสียหายจากการเสียโฉม ความเสียหายต่อสมรรถภาพทางเพศ และความเสียหายที่เกิดจากการขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู ในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายด้วย สำหรับในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีให้ผู้รับผิดชดใช้ในทางแพ่ง และศาลได้มีคำพิพากษาให้จ่ายเงินเป็นจำนวนสูงกว่าที่คณะกรรมการกำหนดไว้ ผู้เสียหายอาจ

ร้องขอต่อคณะกรรมการเพื่อขอค่าเสียหายเพิ่มขึ้นถึงจำนวนเงินที่ศาลได้กำหนดให้ได้ ทั้งนี้ภายในระยะเวลา 1 ปี นับแต่มีคำพิพากษาของศาล อย่างไรก็ตามการที่ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำบางประการที่ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นด้วย การเยียวยาความเสียหายอาจถูกปฏิเสธทั้งหมดหรือเพียงบางส่วนก็ได้

กฎหมายกำหนดให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นในแต่ละเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ซึ่งอำนาจของคณะกรรมการจะมีลักษณะเป็นอำนาจของศาลแพ่ง และมีอำนาจตัดสินได้ทุกชั้นศาล โดยคณะกรรมการนั้นประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 คนที่มาจากศาลชั้นต้น โดยคนหนึ่งจะทำหน้าที่เป็นประธาน และมีบุคคลภายนอกอีก 1 คน นอกจากนี้ยังมีกรรมการสำรองอีก 3 คน โดยเป็นผู้พิพากษา 2 คน และบุคคลภายนอกอีก 1 คน ที่จะปฏิบัติหน้าที่แทนในกรณีที่กรรมการไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยคณะกรรมการมีอำนาจสั่งดำเนินการพิจารณาในด้านพยานหลักฐาน เช่น ให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ส่งหลักฐานเอกสารใดๆ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาจ่ายค่าเสียหาย

เมื่อกองทุนเพื่อประกันความเสียหายจากการก่อวินาศภัยและการกระทำความผิดอื่นทางอาญา ซึ่งมีหน้าที่จ่ายเงินค่าเสียหายตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยให้ชดใช้ค่าเสียหายได้จ่ายค่าเสียหายไปแล้ว ถ้าต่อมาภายหลังผู้เสียหายนั้นได้รับเงินช่วยเหลือหรือค่าเสียหายจากหน่วยงานอื่นในความเสียหายเดียวกันนั้น กองทุนดังกล่าวมีสิทธิขอให้คณะกรรมการสั่งคืนค่าเสียหายทั้งหมดหรือบางส่วนได้ ซึ่งกองทุนสามารถใช้สิทธินี้โดยวิธีใดก็ได้ที่เป็นไปได้ รวมทั้งการเข้าสืบสิทธิของผู้เสียหายที่มีกับผู้รับผิดชอบในความเสียหาย ซึ่งการใช้สิทธิเรียกเงินคืนนี้ไม่มีเพดานจำกัด ทั้งนี้ภายในวงเงินที่กองทุนต้องรับภาระอยู่¹²

3.2 วิธีพิจารณาว่าด้วยการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายที่แยกออกจากระบวนการพิจารณาในการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิด (Common Law)

ระบบวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศกลุ่มนี้ เป็นระบบวิธีพิจารณาแบบทวิภาค คือภาคการพิจารณาความรับผิดทางอาญาของจำเลยและภาคการพิจารณาพิพากษา โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความจะมีพื้นฐานมาจากประวัติศาสตร์ในการต่อสู้กับการใช้อำนาจของรัฐในการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน ส่งผลให้กฎหมายวิธีพิจารณาความมีจุดมุ่งหมายที่จะจำกัดการใช้อำนาจของรัฐ ระบบกฎหมายนี้จึงต้องการให้มีการยอมรับสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และในขณะเดียวกันก็มีแนวความคิดในการยอมรับผลในทางปฏิบัติเพื่อให้ความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่

¹² อุดม รัฐอมฤต, วีรศักดิ์ แสงสารพันธ์, ศรียา วิริโยสุทธิกุล และคณะ. (2550). การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา (รายงานฉบับสมบูรณ์). หน้า 30-35.

ของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเต็มที่ วิธีพิจารณาความอาญาจึงสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ภาค โดยในภาคแรกเป็นการพิจารณาความรับผิดทางอาญาของจำเลยจะมีลักษณะเป็นกฎหมายที่คุ้มครองจำเลยจากการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าหน้าที่รัฐ ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่สามารถพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดตามฟ้อง โดยพิจารณาเพื่อพิสูจน์ถึงการกระทำและเจตนาชั่วร้าย¹³ ของจำเลยว่าเพียงพอตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่ การรับฟังพยานหลักฐานจะอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย ทำให้พยานหลักฐานบางชนิดที่อาจกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลยจะถูกจำกัดไม่ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน ส่วนภาคการพิจารณาพิพากษานั้นเป็นการวินิจฉัยถึงความรับผิดตามกฎหมายของผู้กระทำความผิด ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ได้พิจารณาพิสูจน์ความผิดของจำเลยแล้ว

ในประเทศที่ใช้วิธีพิจารณาในการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในลักษณะนี้ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และแคนาดา เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะใช้วิธีพิจารณาในเรื่องการชดเชยให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมก็ต่อเมื่อได้มีการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดแล้ว

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1982 ระบบกระบวนการบริหารยุติธรรมทางอาญาได้เปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงในเรื่องเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย (Compensating victims of crime) ซึ่งแต่เดิมผู้เสียหายในคดีอาญาจะต้องฟ้องเรียกค่าเสียหายที่เกิดขึ้น จากการกระทำความผิดอาญา โดยการฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งต่างหาก ทั้งนี้สภา Congress ได้มีการตรากฎหมายคำสั่งชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่อ (Mandatory Victims Restitution Act 1996 หรือ MVRA) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 1996 ทั้งนี้ ในการตรากฎหมายระดับสหพันธรัฐดังกล่าวเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวของกลุ่มสิทธิเหยื่ออาชญากรรมทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นการปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม โดยกฎหมาย MVRA ได้รวบรวมกระบวนการในการออกคำสั่งชดเชยค่าประกันความเสียหายและกำหนดบทบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าเสียหายโดยผู้กระทำผิดภายหลังมีการตัดสินลงโทษผู้กระทำผิดโดยกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งในคำพิพากษาของคดีอาญา ทำให้การออกคำสั่งของศาลมีความกว้างขวางครอบคลุมการชดเชยโดยคำนึงถึงความเสียหายเป็นฐาน¹⁴

¹³ Mens Rea.

¹⁴ Matthew Spohn. (2001). "A Statutory Chameleon: The Mandatory Victim Restitution Act's Challenge to the Civil/Criminal Divide." 86 IOWA LAW REVIEW. p. 1013.

ทั้งนี้ แนวคิดที่สำคัญของกฎหมาย MVRA คือการให้อำนาจศาลที่พิจารณาคดีอาญาสั่งให้มีการชดใช้ค่าเสียหายตามความเป็นจริงเต็มจำนวนในคดีที่มีพยานหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด ซึ่งศาลต้องสั่งให้ฝ่ายจำเลยชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยไม่ต้องคำนึงถึงสภาพในทางเศรษฐกิจของจำเลย ซึ่งถูกพิพากษาลงโทษแล้วนั้น โดยเฉพาะในคดีต่อไปนี้¹⁵

1) อาชญากรรมร้ายแรง (A crime of violence) ที่ได้ให้คำนิยามในประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐ

2) การกระทำผิดต่อทรัพย์สิน (An offense against property) ซึ่งกระทำ โดยการฉ้อโกง หรือการหลอกลวง (Fraud) หรือการฉ้อโกงโดยผ่านสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์

3) การกระทำผิดอาญาซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้สินบนเกี่ยวกับผลผลิตของผู้บริโภค (Tampering with consumer products) และ

4) การกระทำความผิดทางเพศ

5) การแสวงหาประโยชน์จากการค้ากาม หรือกระทำความผิดทางเพศต่อผู้เยาว์ และการใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว (Domestic violence)

ข้อยกเว้นสำหรับการออกคำสั่งชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายดังที่ได้กล่าวมา ก็คือในกรณีของการกระทำผิดต่อทรัพย์สิน ถ้าหากว่าศาลค้นพบข้อเท็จจริงว่า

1) จำนวนของผู้เสียหายมีจำนวนมากจนการชดใช้ค่าเสียหายไม่สามารถปฏิบัติได้

2) การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุหรือ จำนวนความสูญเสียของผู้เสียหายจะทำให้เกิดความยุ่งยาก หรือทำให้การพิพากษาคดีล่าช้าลงไป เพราะเหตุการณ์ชดใช้ ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดนั้น เป็นการสร้างภาระที่หนักเกินไปแก่กระบวนการพิพากษาคดี

นอกจากนี้แล้ว กระบวนการในการสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา ยังได้นำไปใช้เป็นเงื่อนไขในขั้นตอนการคุมประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปลดปล่อยด้วย

ในกรณีนั้นได้มีผู้ได้รับความเสียหายหรือเหยื่อซึ่งต้องทนทุกข์ทรมานทางร่างกาย หรือการสูญเสียที่เป็นตัวเงิน โดยกฎหมายกำหนดให้ศาลจะออกคำสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่บุคคลอื่นนอกจากผู้เสียหายได้ ถ้าหากว่าเป็นการตกลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการต่อรอง อย่างไรก็ตาม ในการที่ศาลจะสั่งให้จำเลยดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่ความผิดอาญาเป็นผลให้เกิดความเสียหายหรือทำให้ทรัพย์สินของผู้เสียหายได้รับความเสียหาย

¹⁵ 18.U.S.C. 3663 A.

(1) ให้จำเลยคืนทรัพย์สินแก่เจ้าของทรัพย์สินหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เจ้าของทรัพย์สินนั้นมอบหมาย

(2) ถ้าการคืนทรัพย์สินไม่อาจทำได้ ศาลจะสั่งให้จำเลยชดใช้ราคาทรัพย์สินในวันที่ทรัพย์สินนั้นถูกทำลาย หรือราคาทรัพย์สินในวันที่ศาลมีคำพิพากษา

2) ในกรณีที่ความผิดอาญาเป็นผลให้ร่างกายของผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บ (Bodily injury) ศาลจะสั่งให้

(1) จ่ายค่าเสียหายในจำนวนเท่ากับค่ารักษาพยาบาล ค่าบริการทางการแพทย์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่ใช้ในการรักษาพยาบาลผู้เสียหาย

(2) จ่ายค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการฟื้นฟูทางร่างกายและจิตใจของผู้เสียหาย

(3) ชดใช้ค่าขาดรายได้ของผู้เสียหายอันเป็นผลจากการกระทำความผิดนั้น

ผู้พิพากษามีอำนาจใช้ดุลพินิจที่จะมีคำสั่งชดใช้ แม้ว่าจะมีคำสั่งให้ชดใช้ ทั้งที่จำเลยไม่สามารถจ่ายเงินค่าชดใช้ได้ก็ตาม และในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ หรือพบว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงในชั้นพิจารณาข้อมูลต่างๆ ที่สามารถชี้ให้เห็นได้ว่าผู้เสียหายจากอาชญากรรมได้รับความเสียหาย ในระหว่างสืบสวนของหน่วยงานคุมประพฤติของสหรัฐ (U.S. Probation Office) โดย U.S. Attorney Office จะเป็นผู้จัดเตรียม เจ้าหน้าที่ที่จะมอบหมายให้ทำการสืบประวัติของจำเลย และเตรียมเสนอรายงานให้ศาลประกอบการพิจารณาทำคำพิพากษาที่เหมาะสม

ความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้น โดยมากจะเป็นค่าใช้จ่ายทางตรง เช่น การชดใช้ให้กลับคืนสู่สภาพเดิม ค่ารักษา ค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพของจิตใจ ค่าเสียหายที่ขาดความสามารถอย่างถาวร ค่าขาดรายได้ และค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการที่ต้องเข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรม เช่น การเดินทาง เป็นต้น

การพิจารณาเพื่อมีคำสั่งชดใช้นั้น ศาลจะสั่งให้เจ้าพนักงานคุมประพฤติทำการรวบรวมเพื่อรายงานต่อศาลก่อนพิพากษา โดยในรายงานนั้นจะรวบรวมบัญชีความเสียหายต่างๆ ของผู้เสียหายแต่ละคน หนี้ค่าชดใช้ในกรณีที่มีการตกลงกัน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของจำเลยแต่ละคน ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ไม่สามารถกำหนดจำนวนได้แน่นอน เจ้าพนักงานคุมประพฤติต้องรายงานให้ศาลทราบ

การพิจารณาพิพากษาของศาลนั้น หลังจากที่มีการตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดแล้ว พนักงานคุมประพฤติจะสอบถามผู้เสียหายถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อความสมบูรณ์ของคำแถลงผลกระทบของเหยื่อ (Victim Impact Statement) ซึ่งคำแถลงนี้จะอนุญาตให้ผู้เสียหายมีโอกาสได้อธิบายผลต่างๆ ที่เกิดขึ้น จากการกระทำของจำเลย ทั้งด้านการเงิน ด้านสังคม ด้านจิตใจ หรือการรักษา ศาลจะพิจารณาเพื่อมีคำสั่งให้ชดใช้ความเสียหายจากพยานหลักฐานที่สมบูรณ์และ

ถูกต้องในการเยียวยาความเสียหายทางการเงินที่ผู้เสียหายได้รับ อันเป็นหลักประกันว่าผู้เสียหาย จะได้รับชดใช้สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเท่านั้น

ส่วนในขั้นตอนบังคับคดีนั้น จะมีหน่วยงานฟ้องร้องทางการเงิน (Financial Litigation Unit) หรือ FLU ที่ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามคำสั่งชดใช้ตามคำพิพากษาโดยหน่วยงาน ฟ้องร้องทางการเงินจะติดตามบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งให้ชดใช้ตามคำพิพากษา โดย FLU จะ ติดตามบังคับให้ชดใช้ตามคำสั่งเป็นเวลา 20 ปี นับจากวันที่ศาลพิพากษา โดยจะเป็น ผู้กำหนดขั้นตอนในการรวบรวมหนี้ทางการเงินเพื่อเป็นประกันว่าผู้เสียหายหรือเหยื่อจะได้รับการ ชดใช้เต็มตามความเสียหาย

นอกจากนี้ รัฐยังมีบทบาทในการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหาย (Compensation) โดยใน 50 มลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา รวมทั้ง District of Columbia และ U.S. Virgin Islands มีการดำเนินการตามโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่เหยื่อ อาชญากรรม ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่เหยื่อในอาชญากรรมที่รุนแรงหรือ อาชญากรรมประเภทอื่น มลรัฐแต่ละแห่งบริหารโครงการของตนตามกฎหมายของแต่ละมลรัฐ กระทรวงยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาจะได้เงินทุนสนับสนุน ตลอดจนให้การสนับสนุน ทางด้านเทคนิคแก่มลรัฐต่างๆ

ในกรณีเหยื่ออาชญากรรมก่อการร้าย (Victims of Terrorist Acts) นั้นค่า ตอบแทน ความเสียหายจะจ่ายให้แก่พลเมืองที่อาศัยอยู่ในมลรัฐ และผู้ที่มีใจพลเมืองของมลรัฐ ซึ่งได้รับ อันตรายแก่ตน อันเกิดจากอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นภายในมลรัฐนั้นๆ หรือในกรณีเป็นพลเมืองชาวอเมริกันสำหรับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนอกประเทศสหรัฐอเมริกา

ผู้ที่มีสิทธิร้องขอค่าตอบแทนความเสียหาย ได้แก่ เหยื่ออาชญากรรม ทายาทของ เหยื่ออาชญากรรม ผู้ถูกฆาตกรรม ญาติของเหยื่ออาชญากรรม

ผู้ที่มีสิทธิร้องขอจะต้องยื่นคำขอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจ่ายค่าตอบแทน ความเสียหายในมลรัฐที่อาชญากรรมเกิดขึ้น หน่วยงานที่รับผิดชอบจะพิจารณาจากเอกสารต่างๆ ที่ยื่นว่าผู้ที่ยื่นคำร้องมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหายและมีความสูญเสียทางการเงิน หรือไม่ ในมลรัฐส่วนใหญ่เหยื่ออาชญากรรมสามารถอุทธรณ์คำวินิจฉัยของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งปฏิเสธคำร้องขอหรือจำนวนค่าตอบแทนความเสียหาย

มลรัฐส่วนใหญ่จะจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายจำนวนขั้นสูงระหว่าง 15,000-25,000 ดอลลาร์สหรัฐ แต่จะมีบางมลรัฐซึ่งไม่มากนักที่จ่ายสูงกว่าหรือต่ำกว่าจำนวนค่า ตอบแทน ความเสียหายดังกล่าว

ในมลรัฐส่วนใหญ่ ค่าตอบแทนความเสียหายจะครอบคลุมค่ารักษาพยาบาล ค่าปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิต ค่าชดเชยจากการสูญเสียการจ้างงานในกรณีที่เหยื่ออาชญากรรมกลายเป็นคนพิการ ค่าเลี้ยงดูสำหรับทายาทของเหยื่อที่ถูกฆาตกรรม และค่าทำศพ นอกจากนี้ ในหลายมลรัฐ ค่าตอบแทนความเสียหายยังครอบคลุมถึงค่าเดินทางเพื่อรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหางานใหม่ให้เหยื่ออาชญากรรม การทำความสะอาดสถานที่ที่เกิดการฆาตกรรมในกรณีที่เป็นบ้านที่พักอาศัย ค่าชดเชยทรัพย์สินส่วนตัว ตลอดจนการบำบัดฟื้นฟู¹⁶

3.2.2 ประเทศออสเตรเลีย

พระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรม (Victims of Crime Act 2001) ของมลรัฐออสเตรเลียใต้ (South Australia) ซึ่งยกเลิกพระราชบัญญัติค่าตอบแทนความเสียหายทางอาชญากรรม ค.ศ. 1978 (Criminal Injuries Compensation Act 1978) ให้สิทธิแก่เหยื่ออาชญากรรมที่จะได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย (Compensation) และได้รับการชดเชยโดยผู้กระทำผิด (Restitution) โดยให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะมีคำขอในนามของผู้เสียหายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาาคืออาญาที่จะเรียกร้องค่าชดเชยความเสียหายหรือค่าตอบแทนความเสียหาย โดยควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิดังกล่าวแก่ผู้เสียหาย และนำเสนอข้อมูลของผู้เสียหายที่เกี่ยวกับคำร้องขอดังกล่าวต่อศาล

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้งศูนย์บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม (Victims Services) ซึ่งปรากฏในรัฐ New South Wales โดยพระราชบัญญัติการช่วยเหลือและฟื้นฟูเหยื่ออาชญากรรม ค.ศ. 1996 (Victims Support and Rehabilitation Act 1996) บัญญัติให้ผู้อำนวยการศูนย์สามารถเริ่มกระบวนการขอให้อำนาจชดเชยความเสียหาย (Restitution proceedings) เพื่อให้ Victims Compensation Tribunal มีคำสั่งชั่วคราวให้ชดเชย (Provisional Order for Restitution) ซึ่งจำเลยมีสิทธิที่จะคัดค้านโดยยื่นคำร้องคัดค้าน (Notice of Objection) แต่หากจำเลยไม่ยื่นคำร้องคัดค้านภายใน 28 วัน Tribunal อาจยื่นตามคำสั่งชั่วคราวสั่งให้จำเลยจ่ายเงินเต็มจำนวนโดยไม่มีส่วนใดส่วน ซึ่งคำสั่งดังกล่าวสามารถบังคับได้ภายใต้พระราชบัญญัติศาลท้องถิ่น ค.ศ. 1970 (Local Courts Act 1970) อย่างไรก็ตาม จำเลยมีทางเลือกที่จะเข้าทำความตกลงกับผู้อำนวยการเกี่ยวกับจำนวนเงินที่จะชดเชยและวิธีการจ่ายเงินดังกล่าว

การนำมาตรการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายมาใช้ในประเทศออสเตรเลียนั้น นิวเซาท์เวลส์เป็นมลรัฐแรก ที่นำมาตรการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายมาใช้ ติดตามด้วยออสเตรเลียใต้ ในปี 1969 โดยการตราบัญญัติว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญา (Criminal Injuries Compensation Act) ซึ่งในขณะที่มีการเสนอร่างรัฐบัญญัติฉบับดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของสภานั้นเหตุผลที่ยกขึ้นเพื่ออภิปรายสนับสนุนมีว่า “กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีไว้

¹⁶ [http://www/ pk\[isdpg/gpv/ovc/publications/factshts.](http://www.pk[isdpg/gpv/ovc/publications/factshts.)

เพื่อคุ้มครองสังคมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่กลับมิได้วางหลักเกณฑ์ให้มีการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้บริสุทธิ์ซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมและต้องเสียหายจากการกระทำผิดนั้นแต่อย่างใด ซึ่งเป็นการไม่ยุติธรรมอย่างยิ่งเพราะว่าอาชญากรหรือผู้กระทำผิดมักจะขาดแคลนหรือไม่มีทรัพย์สินเพียงพอ ร่างกฎหมายฉบับนี้จึงกำหนดให้มีการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายไม่เกิน \$ 1,000 จากเงินแผ่นดิน”¹⁷

แม้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้น ประเด็นที่ยังเป็นปัญหาโต้เถียงกันต่อๆ มาก็คือ เพดานค่าตอบแทนความเสียหายเพราะมีสมาชิกสภาหลายท่านเห็นว่าจำนวน \$1,000 ที่กำหนดไว้นั้นต่ำเกินไป โดยเหตุนี้จึงได้มีการแก้ไขกฎหมาย ต่อมาอีก 4 ครั้งเพื่อเพิ่มจำนวนค่าตอบแทน กล่าวคือในปี 1972 เพิ่มเป็น \$2,000 ในปี 1978 เพิ่มเป็น \$10,000 ในปี 1987 เพิ่มเป็น \$20,000 และในปี 1990 เพิ่มเป็น \$50,000

โดยการพัฒนาเรื่อง “เหยื่ออาชญากรรม” ในออสเตรเลียนั้นเป็นผลมาจากแรงผลักดันของกลุ่มสตรีในช่วงทศวรรษที่ 1970 ซึ่งได้มุ่งขยายครอบคลุมไปถึงประเด็นเรื่องการพัฒนาเหยื่ออาชญากรรมในคดีข่มขืน และการประทุษร้ายในครอบครัว หลังจากนั้นสถานภาพอันไม่น่าพึงพอใจ รวมทั้งการขาดอำนาจต่อรองของเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมก็เริ่มเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปมากขึ้น และโดยเหตุนี้จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาเรื่องความผิดทางเพศในออสเตรเลียได้ ต่อมาอีกหลายครั้ง โดยมุ่งเน้นแก้ไขปรับปรุงกฎหมายและระบบบริหารเพื่อบรรเทาผลร้ายจากการกระทำผิดและความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษซึ่งประกอบไปด้วย ตำรวจทั้งหญิงและชายขึ้นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรมในคดีทางเพศเป็นกรณีพิเศษ นอกจากนี้เหยื่อแห่งอาชญากรรมทางเพศยังได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาทั้งอาสาสมัครและรัฐบาลหรือจากศูนย์ให้ความช่วยเหลือต่างๆ ยิ่งกว่านั้น ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์แจ้งเหตุอาชญากรรมทางเพศ (Sexual Assault Referral Centre) ขึ้นในโรงพยาบาลใหญ่ๆ อีกหลายแห่งด้วย

ระบบการดำเนินคดีอาญาก็ได้รับการปฏิรูปเช่นกัน เหยื่อแห่งอาชญากรรมทางเพศจะไม่ถูกบังคับให้ตอบคำถามเกี่ยวกับประวัติกิจกรรมทางเพศของตนอีกต่อไป เว้นแต่จะเกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีและศาลเห็นสมควร เหยื่อแห่งอาชญากรรมทางเพศดังกล่าวจะไม่ถูกบังคับให้มาให้การในการไต่สวนมูลฟ้องในศาลด้วย ดังนั้นจึงรอดพ้นจากการที่ต้องมาขย้ำเดือนความเจ็บปวดของตนถึง 2 ครั้ง 2 ครา คำจำกัดความว่า “ข่มขืน” ทางกฎหมายในออสเตรเลียได้รับการแก้ไขให้ครอบคลุมไปถึงกรณีข่มขืนประเภทต่างๆ รวมทั้งการข่มขืนชาย โดยได้มุ่งเน้นไปถึงเหยื่อแห่งอาชญากรรมซึ่งเกิดขึ้นในครอบครัวและการกระทำผิดต่อเด็กด้วย และเพื่อเป็นการช่วยเหลือ

¹⁷ สุทธิพล ทวีชัยการ และอารยะ ชีรภัทรานันท์. เล่มเดิม. หน้า 132.

เหยื่ออาชญากรรมในความผิดที่กระทำต่อเด็กได้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษขึ้นในโรงพยาบาลหลายแห่ง รวมทั้งมีการออกกฎหมายบังคับให้มีการรายงานกรณีซึ่งสงสัยว่าจะมีการกระทำผิดต่อเด็กเกิดขึ้น นอกจากนี้ก็มีการจัดตั้งสำนักงานสิทธิเด็ก (Children Interest Bureau) และกลุ่มพิทักษ์เยาวชน (Child Protection Teams) ขึ้นด้วยเช่นกัน

ในส่วนราชการนั้น ออสเตรเลียได้ยังมีหน่วยดูแลฉุกเฉิน (Crisis Care Unit) ซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงครอบครัวและสวัสดิภาพสังคม หน่วยงานนี้จะทำหน้าที่เข้าแก้ไขการขัดแย้งทุกรูปแบบตลอด 24 ชั่วโมง สตรีซึ่งเป็นเหยื่อของคดีอาชญากรรมในครอบครัวสามารถขอเข้าพักพิงในหน่วยงานนี้ ซึ่งจัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์ให้ที่พักพิงแก่สตรีที่ถูกทำร้ายและบุตรด้วยในปี 1982 มีการแก้ไขมาตรา 99 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยงานยุติธรรม (Justices Act) เพื่อให้บุคคลสามารถร้องขอความคุ้มครองเมื่อเกรงว่าทรัพย์สินของตนจะถูกล่วงละเมิดหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญา บทบัญญัตินี้สามารถนำไปใช้คุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมในคดีความผิดเกี่ยวกับครอบครัวได้ด้วย

ในปี 1979 ได้มีการจัดตั้งหน่วยให้บริการเหยื่ออาชญากรรม (Victims of Crime Service) หรือที่เรียกว่า V.O.C.S. ซึ่งเป็นหน่วยอาสาสมัครขึ้นมา หน่วยอาสาสมัครนี้จัดขึ้นหลังจากที่สาธารณชนได้จัดประชุมกันหลายครั้ง ด้วยความวิตกกังวลต่อคดีฆาตกรรมซึ่งเกิดขึ้นถี่ผิดปกติในช่วงระยะเวลานั้น หน่วยอาสาสมัครนี้มีวัตถุประสงค์ทั้งให้ความช่วยเหลือเองและชักจูงให้ผู้อื่นช่วยเหลือเหยื่อแห่งอาชญากรรมทุกรูปแบบโดยไม่จำกัด ในปีเดียวกันนั้นเองได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการไต่สวนหาข้อมูล เรื่องเหยื่ออาชญากรรม (Committee of Inquiry into Victims of Crime) ขึ้นมาด้วยคณะกรรมการฯ ได้จัดทำรายงานขึ้นมาฉบับหนึ่งในปี 1981 รายงานฉบับนี้ได้เสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงปัญหาไว้หลายประการ เช่น การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับอาชญากรรมและเหยื่ออาชญากรรมให้เพียงพอ การริเริ่มประสานงานกันเกี่ยวกับเรื่องเหยื่ออาชญากรรม การปรับปรุงและขยายขอบเขตการให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม การแก้ไขปรับปรุงระบบศาล และวิธีพิจารณาความ รวมทั้งเรื่องการใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่อ

สิทธิของเหยื่ออาชญากรรม การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในออสเตรเลียได้เกิดขึ้นในปี 1985 เมื่อคณะรัฐมนตรีลงมติรับบัญญัติสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรม ปญญาฉบับนี้มีขึ้นเพื่อสนองตอบมติในการประชุมสภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแห่งองค์การสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 (The Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ซึ่งจัดประชุมที่กรุงมิลาน ประเทศอิตาลี ในปี 1985 และลงเอยด้วยมติของสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติรับรองสิทธิต่างๆ ของเหยื่ออาชญากรรม กล่าวโดยสรุปก็คือ ออสเตรเลียได้ได้วาง

หลักเกณฑ์ให้ส่วนราชการต่างๆ ของตนถือปฏิบัติตามมติของสมัชชาใหญ่ของสหประชาชาติดังกล่าว¹⁸

ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องได้ตอบสนองปฏิกิริยาว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมเป็นอย่างดี โดยจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานเหยื่ออาชญากรรม (Victim of Crime Liaison Committee) ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานยุติธรรมต่างๆ ขึ้นในปี 1988 เพื่อเป็นหลักประกันว่าหลักการต่างๆ จะได้รับการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องครบถ้วน คณะกรรมการชุดนี้จะประชุมกันเดือนละ 2 ครั้ง เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างหน่วยราชการต่างๆ รวมทั้งองค์กรเอกชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมตำรวจนั้นได้มีการจัดตั้งหน่วยงานพิเศษเกี่ยวกับเหยื่ออาชญากรรม (Victim of Crime Branch) ขึ้นมาประสานงานในเรื่องนี้ด้วย ในส่วนของราชทัณฑ์ก็มีการแต่งตั้งเจ้าพนักงานประสานงานเหยื่ออาชญากรรม (Victims Liaison Officer) เพื่อรับผิดชอบช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในการสอบถามรายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับการปล่อยตัวผู้กระทำผิดจากเรือนจำหรือปล่อยโดยมีเงื่อนไขพักการลงโทษ เจ้าพนักงานซึ่งมีหน้าที่ทำนองเดียวกันนี้มีอยู่ทั่วไปในสถานีดำรงต่างๆ ซึ่งจะทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีความแก่เหยื่ออาชญากรรมเมื่อถูกสอบถามออสเตรเลียได้ได้นำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในเรื่องนี้ ซึ่งทำให้การติดตามสอบถามข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคดีความของเหยื่ออาชญากรรมได้รับความสะดวกขึ้นกว่าเดิมอย่างมาก

สิ่งที่น่าวิตกกังวลเกี่ยวกับปฏิกิริยาว่าด้วยสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมมีเพียงประการเดียวก็คือในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของข้อมูลการบาดเจ็บ การสูญเสีย เสียหาย ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมได้รับและจะต้องแถลงต่อศาลเพื่อประกอบดุลพินิจในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิด ซึ่งเรียกว่า “ถ้อยแถลงอันมีผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรม” (Victim Impact Statements) นั้น เป็นสิ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ได้เถียงกันอยู่มากในออสเตรเลีย เพราะรัฐวิกตอเรียและรัฐนิวเซาท์เวลส์ไม่เห็นด้วยกับการให้แถลงข้อเท็จจริงดังกล่าว คงมีออสเตรเลียเพียงรัฐเดียวที่ผลักดันเรื่องนี้อย่างจริงจัง

การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญาเป็นสัญลักษณ์อันแรกในการทำให้ความสำคัญของเหยื่ออาชญากรรมปรากฏขึ้นในระบบบริหารงานยุติธรรมทางอาญา ในปี 1969 ออสเตรเลียได้เป็นรัฐแรกที่ได้ตรากฎหมายให้รัฐเป็นผู้จ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ประชาชนที่ต้องตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมประเภทรุนแรง เงินซึ่งจ่ายให้นี้เป็นค่าชดเชยความเจ็บปวด บาดเจ็บ และในบางกรณีถือเป็น

¹⁸ ศิริศักดิ์ ดิยะพรรณ และ ประพันธ์ นัยโกวิท. (2535, พฤษภาคม). “การช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในออสเตรเลียได้.” วารสารอัยการ, 15, 171. หน้า 43-69.

ค่าทำขวัญด้วย การนำการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายมาใช้นั้นถือเป็น “การสงเคราะห์ด้านมนุษยธรรม” จากรัฐ

ผู้เสียหาย ที่มีสิทธิในการเรียกร้องค่าตอบแทนความเสียหายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

1) เยื่อแห่งอาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด ความเสียหาย หมายถึงการบาดเจ็บทางกายหรือจิตใจ รวมทั้งการตั้งครรภ์ ภาวะช็อคทางจิตใจหรืออาการประสาท

2) ผู้ซึ่งต้องพึ่งพิงผู้ตายหรือญาติสนิทของเยื่ออาชญากรรม ผู้ซึ่งต้องพึ่งพิงผู้ตาย สามารถเรียกร้องค่าเสียหายเป็นตัวแทนซึ่งตนเสียหาย หรือผู้ซึ่งเป็นคู่สมรสทั้งที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ แต่เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป ถ้าในกรณีที่ผู้ตายเป็นบุคคลอายุต่ำกว่า 18 ปี บิดามารดา สามารถเรียกร้องค่าเสียหายและค่าทำขวัญได้ด้วย

รัฐบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดอัตราขั้นสูงและขั้นต่ำของจำนวนค่าตอบแทนความเสียหายไว้ด้วย กล่าวคือ ไม่ต่ำกว่า \$100 และไม่เกิน \$50,000 ค่าทำขวัญสำหรับคู่สมรสหรือบิดามารดา กำหนดไว้ถึง \$4,200 และ \$3,000 ตามลำดับ ในการพิจารณาคำขอและจำนวนค่าตอบแทนความเสียหายนั้น กฎหมายกำหนดให้ศาลพิจารณาความประพฤติหรือพฤติกรรมของเยื่อซึ่งมีผลโดยตรงต่อการกระทำผิดอาญาของผู้กระทำผิด และความเสียหายบาดเจ็บที่เยื่อได้รับประกอบด้วย ในกรณีที่มีการคัดค้านจากตำรวจซึ่งทำการสอบสวนว่าเยื่อมิได้แจ้งความร้องทุกข์ต่อทางการเจ้าหน้าที่โดยไม่มีเหตุผลหรือไม่ให้ความร่วมมือ ซึ่งรับฟังได้ก็จะไม่มีการจ่ายค่าเสียหายตามกฎหมายนี้ และกำหนดระยะเวลาสำหรับยื่นคำขอค่าตอบแทนความเสียหายก็จำกัดไว้เพียง 3 ปี นับจากวันที่มีการกระทำความผิดอาญา

จากความวิตกกังวลเกี่ยวกับความค้างค้ำของคดีร้องขอค่าตอบแทนความเสียหายตามกฎหมายดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งแผนงานใหม่ขึ้นในศาลอาญาประจำเขต (District Criminal Court) คือ แผนกค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญา (Criminal Injuries Compensation Division) ซึ่งสามารถจะพิจารณาคำร้องขอแต่ละรายได้ภายในระยะเวลา 3 เดือน แต่ในบางกรณีอาจจะใช้เวลามากกว่านี้ โดยเหตุผลต่างๆ เช่น เยื่ออาชญากรรมอยู่ระหว่างการรักษาพยาบาล หรือรายงานแพทย์ยังจัดทำไม่เสร็จ ประมาณ 97% ของคำร้องขอประเภทนี้ สามารถพิจารณาไปได้โดยเยื่อแห่งอาชญากรรมไม่จำเป็นต้องอยู่ในเวลาพิจารณา เงินค่าตอบแทนความเสียหายซึ่งนำมาให้เยื่ออาชญากรรมนั้น ได้มาจากกองทุนค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญา (Criminal Injuries Compensation Fund) ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี 1985 โดยเงินที่ได้จากค่าปรับและดอกผลจากทรัพย์สินที่ริบหรือได้มาจากผลการกระทำผิดอาญา แต่ทั้งนี้หลังจากหักภาษีแล้ว

ในปี ค.ศ. 1987 ได้มีการแก้ไขรัฐบัญญัติว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญา (Criminal Injuries Compensation Act) ของออสเตรเลียได้ อนุญาตให้ชักส่วนค่าปรับ

ที่ผู้กระทำผิด จ่ายมารวมเข้ากองกลาง โดยกำหนดอัตราไว้ตั้งแต่ \$5 สำหรับคดีเปรียบเทียบ \$20 สำหรับคดีเล็กๆ น้อยๆ และ \$30 สำหรับคดีซึ่งมีการพิจารณาโดยลูกขุน

คดีเปรียบเทียบ (Expiated Offences) ส่วนมากได้แก่คดีฝ่าฝืนกฎจราจรต่างๆ เช่น ใช้ความเร็วเกินกำหนด หรือไม่ติดตั้งสัญญาณ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบได้โดยผู้ต้องหายอมจ่ายค่าปรับตามจำนวนเพื่อไม่ต้องไปศาลและไม่ถูกบันทึกประวัติการกระทำผิด

คดีซึ่งสามารถพิจารณาแบบรวบรัด (Summary Offences) ได้นั้น มักจะเป็นคดีเล็กๆ น้อยๆ เช่น ประพฤติตนไม่เรียบร้อยหรือลักทรัพย์ราคาเล็กน้อย คดีเหล่านี้มักจะได้รับพิจารณาโดยศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีรวบรัด (Court of Summary Jurisdiction) ส่วนคดีที่ต้องมีคำพิพากษาเป็นกิจลักษณะ (Indictable Offences) มักจะเป็นคดีที่ร้ายแรงกว่า เช่น ทำร้ายร่างกายหรือบุกรุกหรือลักทรัพย์ที่มีราคาสูง ความผิดเหล่านี้จะต้องพิจารณาในศาลสูง (Supreme Court) หรือศาลอาญาเขต (District Criminal Courts) โดยผู้พิพากษาหรือทั้งผู้พิพากษาและคณะลูกขุนในกรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธ

เงินเพิ่ม (กล่าวคือเงินจำนวน \$5 \$20 และ \$30 ดังกล่าว จะถูกเรียกเก็บเพิ่มจากค่าปรับ แต่จะปรากฏในเอกสารที่แยกต่างหาก เจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบในการเรียกเก็บค่าปรับ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจหรือเจ้าหน้าที่ศาล) จะลงบัญชีแยกไว้ต่างหากหลังจากนั้นก็ส่งเงินดังกล่าวไปให้คณะกรรมการกองทุนค่าเสียหายทางอาญา (Criminal Injuries compensation Fund) ซึ่งบริหารงานโดยสำนักงานอัยการสูงสุด (Attorney General's Department)

การเรียกเก็บเงินเพิ่ม นับเป็นวิธีการที่ยุติธรรมและมีเหตุผลที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าผู้กระทำผิดได้มีส่วนช่วยออกค่าใช้จ่ายเพื่อชดใช้ให้กับเหยื่ออาชญากรรม การเรียกเก็บเงินเพิ่มนี้เป็นวิธีซึ่งนำมาใช้กันเป็นครั้งแรกในออสเตรเลีย ต่อมารัฐต่างๆ จึงได้ให้ความสนใจวิธีการนี้ การเรียกเก็บเงินจะนำมาใช้ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมาย และผู้กระทำผิดถูกลงโทษไม่ว่าคดีนั้นจะมีเหยื่อแห่งอาชญากรรมหรือไม่ จึงเป็นแนวทางที่ผู้กระทำผิดโดยส่วนรวมสามารถชดใช้หนี้ของตนแก่สังคมได้ การเรียกเก็บเงินเพิ่มนี้เดิมมีเป้าหมายว่าในระยะเวลาไม่นาน จำนวนเงินกองทุนสามารถเพิ่มจาก \$10,000 ถึง \$20,000 และเมื่อไม่นานมานี้เองได้เพิ่มขึ้นเป็น \$50,000

ร่างรัฐบัญญัติแก้ไขกฎหมายว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรมปี 1990 ได้กำหนดให้เรียกเก็บเงินเพิ่มดังกล่าวได้สูงถึง \$3,000 เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพของเหยื่ออาชญากรรมซึ่งถึงแก่ความตาย เพราะผลจากการกระทำผิดอาญานั้น อัยการสูงสุดยังมีอำนาจสั่งให้จ่ายเงินสงเคราะห์จากเงินกองทุนค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญาแก่เหยื่อแห่งอาชญากรรมตามสมควรเมื่อไม่สามารถดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด หรือในกรณีที่ไม่มีผู้ถูกลงโทษในคดีนั้น ยิ่งกว่านั้นบทบัญญัติของร่างกฎหมายดังกล่าวยังกำหนดกรอบของการจ่าย

ค่าตอบแทนความเสียหาย ซึ่งอนุญาตให้มีการจ่ายเงินให้ในฐานะที่พึงพึงแหล่งสุดท้ายด้วย โดยกำหนดจำนวนเงินไว้สูงถึง \$10,000 เพื่อชดเชยความเจ็บปวดทรมาน ซึ่งการชดเชยอื่นๆ ไม่อาจจะกระทำได้อย่างพอเพียง ตัวอย่างเช่น การชดเชยโดยผ่านเงินประกันสวัสดิภาพแรงงาน เป็นต้น

น่าสังเกตว่า การจ่ายค่าตอบแทนจากเงินกองทุนค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญานั้น มักจะกระทำเป็นรายการสุดท้ายจริงๆ กล่าวคือเมื่อไม่อาจจะได้รับการชดเชยจากแหล่งอื่นๆ แล้วเหยื่ออาชญากรรมย่อมไม่อาจได้รับการจ่ายค่าตอบแทนถึง 2 ครั้ง 2 ครา นอกจากนี้ ยังต้องมีการจำกัดจำนวนเงินค่าเสียหายไว้ด้วย เพราะถึงแหล่งสุดท้ายนี้ต้องอาศัยเงินกองกลางของสังคม กล่าวคือเงินจากภาษีอากรและการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายโดยไม่จำกัดจำนวน ตามแบบของคอมมอนลอว์ที่ไม่อาจทำได้ด้วย เพราะเงินมีจำนวนจำกัด

จำนวนเหยื่ออาชญากรรมซึ่งร้องขอรับการจ่ายค่าตอบแทนจากเงินกองทุนค่าตอบแทนความเสียหายทางอาญาในออสเตรเลียได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการรับทราบเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนจากแหล่งเงินนี้ได้แพร่หลายมากขึ้น ในระหว่างปี ค.ศ. 1979-1980 มีการจ่ายเงินเพิ่มตามคำร้องขอ 32 ราย เป็นเงินเฉลี่ยประมาณรายละ \$2,746 ในปี 1989-1990 คำร้องขอได้เพิ่มขึ้นเป็น 10 เท่าคือ 343 ราย และอัตราเฉลี่ยของเงินที่จ่ายให้แต่ละรายเพิ่มเป็น \$7,236 การเพิ่มจำนวนค่าตอบแทนขึ้นสูงไว้ถึง \$50,000 เมื่อเร็วๆ นี้ นั้น จะทำให้อัตราเฉลี่ยการจ่ายค่าตอบแทนแก่เหยื่ออาชญากรรมในคดีทำร้ายร่างกายเพิ่มสูงขึ้นอย่างแน่นอน

แม้ว่าการช่วยเหลือทางการเงินแก่เหยื่ออาชญากรรมจะสามารถช่วยให้เหยื่ออาชญากรรมมีสภาพดีขึ้นจากการตื่นตระหนกจากอาชญากรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการรับรู้ความเสียหายของเหยื่อก็คงตาม นักวิจัยและบุคคลอื่นๆ ก็ยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ถึงผลกระทบของการดำเนินการในลักษณะเช่นนี้ว่าจะคุ้มค่าหรือไม่ บางคนแนะนำว่าการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแบบนี้ อาจจะเป็นผลร้ายต่อเหยื่ออาชญากรรมและก่อให้เกิดความไม่พอใจมากกว่า บางคนก็วิจารณ์ว่าการชดเชยค่าเสียหายแทนการลงโทษผู้กระทำผิดย่อมเป็นปฏิปักษ์ต่อการปราบปรามอาชญากรรม นอกจากนี้ก็ยังมีคนต้องการให้นำเงินจำนวนที่จ่ายโดยตรงให้เหยื่ออาชญากรรมไปใช้ในการจัดหาทุนความหรือที่ปรึกษาให้เหยื่ออาชญากรรมแทน

การให้บริการ นอกจากการปฏิรูปทางกฎหมายและระเบียบแล้ว ในทางปฏิบัติก็มีการดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมเพื่อช่วยบรรเทาผลกระทบทางอารมณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำความผิดอาญา หน่วยงานที่ให้บริการแก่เหยื่ออาชญากรรม (The Victims of Crimes Services) ได้จัดตั้งขึ้นมาในปี 1979 โดยบรรดาผู้ที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับเรื่องนี้ในช่วงระยะเวลากว่า 11 ปี ที่ผ่านมานั้น หน่วยงานนี้ได้พัฒนาเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและได้ให้บริการในด้านต่างๆ รวมทั้งจัดหาทุนความให้เหยื่ออาชญากรรมไปแล้วมากมายหลายคดี

ปัจจุบันหน่วยงานนี้สามารถให้บริการแก่ผู้ซึ่งตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมรายใหม่ได้ถึง 30 คนต่อวัน หน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่ออาชญากรรมนี้ จะมีเจ้าหน้าที่ประจำเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่มีอาชีพ 3 คน ร่วมกันทำงานกับอาสาสมัคร ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีอีกจำนวนมาก องค์กรได้รับการอุดหนุนทางการเงินบางส่วนจากกองทุนสงเคราะห์ค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับความเสียหายทางอาญา (The Criminal Injuries Compensation Fund) รวมทั้งจากผู้แจ้งความประสงค์บริจาคและเงินบริจาคจากภาคธุรกิจเอกชน เมื่อเร็วๆ นี้ได้มีการขยายของข่ายงานของหน่วยงานไปยังเขตพื้นที่ชนบทของประเทศด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากเดิมที่เหยื่ออาชญากรรมในชนบทห่างไกลได้ถูกเพิกเฉยละเลยจากงานบริการนี้ ภายใต้วความพยายามร่วมระหว่างตำรวจและองค์กรให้บริการเหยื่ออาชญากรรมดังกล่าว สังคมชนบทจึงได้รับการส่งเสริมช่วยเหลือในการจัดตั้งงานบริการเหยื่ออาชญากรรม โดยใช้ทรัพยากรและผู้เชี่ยวชาญของตนเอง

ขณะนี้องค์กรให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ร่วมมือกับกระทรวง ศึกษาธิการแห่งรัฐ (State Education Department) จัดทำโครงการศึกษาระบบวงจร สำหรับนักศึกษาจำนวน 10 คนต่อปี ซึ่งคัดเลือกจากทั่วออสเตรเลียได้ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพสังคม การศึกษานี้จะครอบคลุมไปถึงเรื่องเหยื่ออาชญากรรมและการให้ความช่วยเหลือเหยื่อด้วย นอกจากนี้แม้ว่าความร่วมมือระหว่างหน่วยให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมตำรวจจะทำให้ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเหยื่อมากขึ้นก็ไม่ได้หมายความว่าหน่วยงานจะต้องเชื่อถือข้อมูลนั้นเสมอไป

การจะยอมรับข้อมูลจากตำรวจว่าเป็นไปตามนั้น โดยอัตโนมัติหรือไม่ก็เป็นประเด็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่ได้เอียงกันในการปฏิรูประบบเหยื่ออาชญากรรมในออสเตรเลีย สำหรับในรัฐออสเตรเลียนั้น ตำรวจสามารถแนะนำให้เหยื่ออาชญากรรมติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ นอกจากนี้ยังมีการจัดพิมพ์รายชื่อองค์กรให้ความช่วยเหลือเหล่านี้เป็นรูปเล่มแจกให้กับเหยื่ออาชญากรรมในขณะที่ตำรวจได้รับแจ้งความด้วย

การชดใช้ค่าเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมโดยผู้กระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติเหยื่ออาชญากรรมของออสเตรเลียได้ (VICTIM OF CRIME ACT) ซึ่งยกเลิกพระราชบัญญัติค่าตอบแทนความเสียหายทางอาชญากรรม ค.ศ 1978 (CRIMINAL INJURIES COMPENSATION) เมื่อผู้กระทำความผิดถูกตัดสินว่ากระทำความผิดแล้ว ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอบังคับตามคำพิพากษาของศาลต่อผู้กระทำความผิด ในการบังคับให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าชดใช้ในกรณีผู้กระทำความผิดไม่จ่าย โดยคำสั่งศาลให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Compensation) เป็นคำสั่งที่ให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมสำหรับความเสียหายคือ ความสูญหายของทรัพย์สินที่เกิดขึ้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่มีสาเหตุผลอันเกิดจากการกระทำความผิดด้วย ส่วนคำสั่งศาลให้ชดใช้ (Restitution) นั้นเป็นคำสั่งที่ให้จำเลยหรือบุคคลที่สามคืน

ทรัพย์สินที่เสียไปจากการกระทำความผิดให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องดำเนินการยื่นคำร้องขอบังคับไปยังพนักงานอัยการ เมื่อผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาของศาลแล้ว โดยต้องยื่นคำร้องขอไม่เกิน 12 วัน นับจากวันที่มีคำพิพากษา โดยพนักงานอัยการจะมีคำขอในนามผู้เสียหายในการเรียกค่าสินไหมทดแทน โดยเป็นผู้นำเสนอข้อมูลของผู้เสียหายที่เกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวต่อศาล¹⁹

3.2.3 ประเทศแคนาดา

การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยให้รัฐจ่ายค่าชดเชยแก่ผู้เสียหายในประเทศแคนาดาอย่างจริงจัง เริ่มในปี ค.ศ. 1967 หลังจากประเทศนิวซีแลนด์ซึ่งเป็นประเทศแรกได้ริเริ่มโครงการการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม ในปี 1963 และหลังจากประเทศอังกฤษและมลรัฐแคลิฟอร์เนียของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ริเริ่มโครงการในปี 1964 และ 1966 ตามลำดับ โดยเริ่มจากเขต Saskatchewan ในปี 1967 ตามด้วยเขต Ontario ในปี 1968 Alberta และ New Foundland ในปี 1969 Manitoba และ New Brunswick ในปี 1971 British Columbia และ Quebec ในปี 1972 ในปัจจุบันทุกเขตในประเทศแคนาดามีโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในความผิดทางอาญาประเภทต่างๆ แม้ว่าค่าตอบแทนดังกล่าว ได้รับการบริหารในแต่ละเมือง แต่ละจังหวัดเป็นเอกเทศจากกัน แต่ละโครงการก็ได้รับการสนับสนุนทางการเงินในด้านการแบ่งปันค่าใช้จ่ายจากรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตาม มีผู้วิจารณ์ว่าโครงการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายในประเทศแคนาดา แท้จริงแล้วไม่ได้กระทำเพื่อเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมต่อเหยื่ออาชญากรรม แต่มีเหตุผลเพื่อสนับสนุนให้เหยื่ออาชญากรรมรายงาน ต่อตำรวจ และปรับปรุงเพื่อให้เหยื่ออาชญากรรมให้ความร่วมมือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น²⁰

โครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญาไม่สามารถอาศัยรูปแบบใดๆ โดยเฉพาะเป็นหลักการจะดำเนินการตามรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ตามความเหมาะสม แต่โดยทั่วไปแล้วโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในประเทศแคนาดามักจะถูกจัดตั้งขึ้นและมีการบริหารงานโดยหน่วยงานของตำรวจ โดยจะมีการจ้างผู้ประสานงานซึ่งเป็นพลเรือน ให้รับผิดชอบในการรับสมัครฝึกอบรม และดูแลอาสาสมัคร ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้โครงการนี้ได้รับการยอมรับจากชุมชน แม้จะมีบางฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับรูปแบบที่ให้สถานีตำรวจดูแลโครงการช่วยเหลือผู้เสียหาย แต่เสียงส่วนใหญ่สนับสนุนรูปแบบดังกล่าว โดยให้เหตุผลในทางปฏิบัติว่า จะมีเหยื่ออาชญากรรมเป็นจำนวนมากที่จะใช้ประโยชน์จากบริการ เนื่องจากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

¹⁹ <http://www.Legalaid.wa.gov.au / aspx/default.aspx? page = Victims. Xm>.

²⁰ Ezzat A. Fattah. (2002). *Victim Assistance in Canada, Resource Material Series* (No. 56, UNAFEI). pp. 48- 50.

เหยื่ออาชญากรรมจะมีการติดต่อกับตำรวจเป็นอันดับแรกเมื่อมีการร้องทุกข์ ตำรวจมีข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้เสียหายและสามารถจัดให้ผู้เสียหายเข้ารับบริการที่จัดไว้ได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ การที่โครงการนี้ใช้อาสาสมัครมาช่วยปฏิบัติหน้าที่ยังมีข้อดีในเรื่องการประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้งอาสาสมัครที่เคยมีประสบการณ์เป็นเหยื่ออาชญากรรมจะสามารถเข้าใจความรู้สึกและความเจ็บปวดทางด้านจิตใจของผู้เสียหายได้ดีกว่า จึงมีความเห็นอกเห็นใจและอดทนในการรับฟังปัญหาของผู้เสียหายและมีแนวโน้มจะปฏิบัติต่อผู้เสียหายในฐานะเพื่อนมนุษย์ ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่มิได้เป็นอาสาสมัคร แต่เป็นเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญที่มักจะปฏิบัติต่อผู้เสียหายในฐานะลูกค้าหรือผู้รับบริการ

บริการที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายมีความแตกต่างกันไปในผู้เสียหายแต่ละราย บางรายต้องการความช่วยเหลือทางด้านร่างกาย เช่น ช่วยซ่อมแซมบ้าน หรือช่วยขับรถไปส่งบุตรที่โรงเรียน บางรายต้องการข้อมูลและคำแนะนำ บางรายต้องการการเยียวยาบำบัดสภาพทางจิตใจ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ผู้เสียหายมักมีความต้องการร่วมกันคือ การทราบข้อมูลเกี่ยวกับความคืบหน้าของคดีความที่ตนตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เพื่อตอบสนองต่อความต้องการข้อมูลดังกล่าว หลายเขตในประเทศแคนาดาได้จัดทำหลักเกณฑ์กำหนดแนวทางเพื่อสร้างหลักประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับการแจ้งความคืบหน้าของคดีความเป็นระยะๆ นอกจากนี้ ผู้เสียหายจำนวนมากมีความต้องการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายและคำแนะนำในด้านกฎหมาย แต่โดยทั่วไปแล้ว บริการที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายมักเน้นไปที่ตัวผู้กระทำผิดที่ยากจน ทำให้ผู้เสียหายจำเป็นต้องจ้างทนายความในกรณีที่ต้องการคำปรึกษาทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ หลายท้องถิ่นในประเทศแคนาดาจึงจัดให้มีบริการแก่ผู้เสียหายที่ต้องการได้รับคำปรึกษาขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ซึ่งอาจให้พนักงานอัยการหรือนิติกรเป็นผู้ให้คำปรึกษา

การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน แม้แต่แต่ละเขตของประเทศแคนาดาจะบริหารระบบการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นเอกเทศจากกัน รัฐบาลกลางล้วนให้การสนับสนุนในการแบ่งสรรค่าใช้จ่าย เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการจัดทำโครงการและระบบที่เป็นเอกภาพภายใต้มาตรฐานขั้นต่ำ และแม้ว่าโครงการการจ่ายเงินค่าตอบแทนดังกล่าวในแต่ละเขตมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีความแตกต่างในด้านรายละเอียด เช่น ใน Ontario, Saskatchewan, Newfoundland และ Alberta มีการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะดูแลในเรื่องนี้ ขณะที่ใน Quebec, Manitoba และ British Columbia อยู่ภายใต้กลไกในเรื่องค่าตอบแทนทางด้านแรงงานซึ่งมีการจัดตั้งอยู่แล้ว ส่วนในเขตนอกเหนือจากนี้ อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาในเขตนั้นๆ โครงการแต่ละโครงการยังมีความแตกต่างในเรื่องจำนวนเงินขั้นสูงและขั้นต่ำในการจ่ายค่าตอบแทนและรูปแบบของการจ่ายเงิน อย่างไรก็ตาม สถานการณ์เกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายใน

ประเทศแคนาดาเหมือนกับในหลายประเทศที่ประสบปัญหาในเรื่องจำนวนค่าตอบแทนที่จ่ายให้ไม่เพียงพอและเงื่อนไขในการจ่ายอยู่ภายใต้ข้อจำกัดหลายประการ เพื่อเป็นการเยียวยาปัญหาดังกล่าว รัฐบาลในหลายประเทศ รวมทั้งรัฐบาลแคนาดาผลกระทบทางการเงินเกี่ยวกับค่าตอบแทนของผู้เสียหายไปให้ผู้กระทำความผิดในรูปแบบของค่าปรับที่จ่ายแก่ผู้เสียหาย (victim fine surcharge) ซึ่งบังคับเอาจากจำเลยที่ต้องคำพิพากษาให้จ่ายค่าปรับ²¹ แต่ก็ยังคงประสบปัญหาในเรื่องข้อจำกัดเกี่ยวกับประเภทของผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนความเสียหาย ซึ่งถูกกำหนดไว้เพียงไม่กี่ประเภท จำนวนค่าตอบแทนที่ไม่พอเพียงและขั้นตอนการจ่ายที่ใช้เวลานานมาก นอกจากนี้ โครงการการจ่าย ค่าตอบแทนความเสียหายแก่ผู้เสียหายส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเงินค่าตอบแทนสำหรับชดเชยความเจ็บปวดทางด้านสภาพจิตใจของเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งผู้เสียหายส่วนมากจะไม่ทราบถึงความมีอยู่ของโครงการ การจ่ายค่าตอบแทนความเสียหายดังกล่าว²²

การชดใช้ความเสียหายโดยผู้กระทำผิด (Offender Restitution) มาตรา 725 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของประเทศแคนาดา บัญญัติ “ให้ศาลซึ่งลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย โดยคำขอของอัยการสูงสุดหรือโดยเห็นเอง สั่งให้จำเลยชดใช้ความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ภายใต้เงื่อนไขที่ศาลกำหนด ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมของสถานการณ์ อนึ่งภายใต้มาตรา 737.8 การชดใช้ความเสียหายดังกล่าวคงเป็นผลให้มีการลดโทษจำคุกได้”

ความเสียหายที่ศาลจะสั่งให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากอาชญากรรม ได้แก่

- 1) ความเสียหาย การถูกทำลาย ความเสียหายที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งคำสั่งให้ชดใช้ไม่มากไปกว่าค่าของทรัพย์สิน และจะลดลงหากผู้เสียหายได้รับทรัพย์สินกลับคืนมา
- 2) การเจ็บปวดทางร่างกาย ซึ่งคำสั่งชดใช้จะครอบคลุมถึงเงินที่เสียไป ตลอดจนรายได้ที่เสียไป
- 3) ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการย้ายบ้าน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่สมเหตุสมผลด้วย
- 4) ความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะความไม่รู้ เช่น การให้กู้ยืมเงินในการชื้อทรัพย์สิน เมื่อทรัพย์สินกลับคืนมาสู่เจ้าของ คำสั่งชดใช้จะรวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ไม่เกินจำนวนแรกที่ย้ายไปหรือจำนวนที่เป็นการกู้เงิน²³

ทั้งนี้ หากผู้เสียหายได้รับความเสียหายทางการเงินอันเป็นผลมาจากอาชญากรรม ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับการชดใช้จากผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายต้องทำเป็นคำร้องและกรอกจำนวนเงินที่ต้องการได้รับเป็นค่าชดใช้ โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการยื่นคำร้องดังกล่าว

²¹ ประมวลกฎหมายอาญาของแคนาดา, มาตรา 727.9.

²² Ezzat A. Fattah. Op.cit. pp. 55-56.

²³ <http://www.Solgen.gov.ab.ca/victim/restitution.aspx>.

ดังเช่นการฟ้องคดีแพ่งทั่วไป เพื่อให้ตำรวจดำเนินการส่งคำร้องขอค่าสินไหมทดแทนไปยังพนักงานอัยการและส่งไปยังศาลเพื่อมีคำสั่งชดใช้ หลังจากที่ศาลได้พิจารณาแล้ว หากเห็นว่าผู้กระทำผิดได้กระทำความผิดจริง ผู้พิพากษาจะพิจารณาการชดใช้ให้กับผู้เสียหาย โดยศาลจะพิจารณาจำนวนเงินที่ร้องขอให้มีการชดใช้จากเอกสารที่เป็นพยานหลักฐานแสดงถึงจำนวนเงินค่าเสียหายดังกล่าวในคำร้อง เช่น ใบเสร็จรับเงิน หรือเอกสารอื่นๆ ที่สามารถใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เป็นต้น หากผู้กระทำผิดไม่สามารถจ่ายเงินค่าปรับหรือค่าชดใช้ได้ทั้งหมด ให้จ่ายเป็นค่าชดใช้ให้แก่ผู้เสียหายก่อนที่จะชำระค่าปรับ²⁴

นอกจากกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ที่กฎหมายของแต่ละประเทศกำหนดขึ้นตอนไว้ ไม่ว่าจะเป็นการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญา การยื่นคำร้องต่อหน่วยงานอื่นที่มีศาลเพื่อให้ได้รับชำระค่าเสียหายแล้ว บางประเทศยังมีมาตรการอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับชดใช้ค่าเสียหายจากผู้กระทำผิดอีกด้วย ซึ่งจะได้ทำการศึกษาต่อไป

3.3 มาตรการช่วยเหลือในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ให้กับผู้เสียหาย

ในการบังคับให้มีการจ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาลให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมนั้น เป็นมาตรการที่จะดำเนินการต่อเนื่องมาจากการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เริ่มต้นด้วยกระบวนการในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย เมื่อได้ความชัดเจนว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาหรือในกรณีที่มีการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea bargaining) โดยจำเลยยอมรับผิดในบางข้อหา หรือในกรณีที่มีการร้องขอให้ตกลงกัน (Plea agreement) และจำเลยยินยอมที่จะจ่ายค่าชดใช้ให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมทุกคนแม้ว่าในบางคดีไม่มีการฟ้องร้องกัน ศาลก็จะมีคำสั่งให้มีการชดใช้โดยกระบวนการของการกำหนดค่าชดใช้จะเริ่มต้นจากการกำหนดสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่จะได้รับค่าชดใช้เป็นจำนวนใด (Determination of eligibility for restitution) ปรึกษากับเหยื่ออาชญากรรมในการกำหนดค่าชดใช้ (Consultation with the victim to determine losses) เมื่อทราบแล้วว่าความเสียหายเกิดขึ้นเป็นจำนวนประมาณเท่าใด หากมีการร้องขอให้เจรจากันในเรื่องค่าชดใช้ศาลจะพิจารณาการร้องขอดังกล่าว (Consideration of restitution in plea negotiation) หากไม่สามารถตกลงกันได้เจ้าพนักงานศาลจะเตรียมรายงานการสืบสวนก่อนที่จะมีคำพิพากษา (Preparation of pre-sentence investigation report) และประเมินความสามารถในการจ่ายค่าชดใช้ของจำเลย (Assessment of defendant's ability to pay) เพื่อกำหนดตารางการจ่ายค่าชดใช้ (Determination of payment schedule) หลังจากนั้นศาลจะมีคำสั่งชดใช้ (Order of restitution) และ

²⁴ <http://www.Solgen.gov.ab.ca/victim/help-for-victims.aspx>.

กระบวนการที่สำคัญต่อมาคือ การควบคุมและการบังคับตามคำสั่งชดใช้ของศาล (Monitoring and enforcement of restitution orders) โดยมีการรวบรวมการจ่ายค่าชดใช้ กำหนดเงื่อนไขการจ่ายค่าชดใช้ตามระยะเวลาการจำคุก หากจำเลยไม่จ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาลก็จะมีบทลงโทษสำหรับการไม่จ่ายเงินค่าชดใช้และอาจมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขตารางการจ่ายที่ศาลกำหนด ซึ่งมาตรการหลักๆ ของการบังคับให้มีการจ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาลที่พบได้ในประเทศต่างๆ ได้แก่ การกำหนดให้การชดใช้เป็นเงื่อนไขคุมประพฤติในชั้นรอการลงโทษหรือพักการลงโทษ การหักจากรายได้จากการทำงานของนักโทษเป็นค่าชดใช้ การยึดเงินประกันสำหรับหนี้ค่าชดใช้และการเปลี่ยนแปลงคำสั่งชดใช้เป็นคำพิพากษาทางแพ่ง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.3.1 การกำหนดให้การชดใช้เป็นเงื่อนไขคุมประพฤติในชั้นรอการลงโทษหรือพักการลงโทษ

เมื่อมีการคุมประพฤติการลงโทษศาลอาจกำหนดให้จำเลยจ่ายค่าชดใช้เป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ จำเลยอาจตกลงที่จะจ่ายค่าชดใช้ตามเงื่อนไขที่กำหนด แต่หากไม่มีการชดใช้ตามเงื่อนไขดังกล่าวก็จำเป็นต้องมีการกำหนดเงื่อนไขในบางรัฐอนุญาตให้มีการขยายการคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษหากไม่มีการจ่ายค่าชดใช้ตามตารางการจ่ายที่กำหนด เนื่องจากค่าชดใช้เป็นเงื่อนไขของคำพิพากษาจึงถือเป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามคำพิพากษา

หากผู้กระทำความผิดไม่จ่ายค่าชดใช้ตามตารางการจ่ายเงินที่ผู้พิพากษาหรือหน่วยงานพักการลงโทษกำหนด เขี่ยอาชญากรรมมีสิทธิที่จะร้องขอให้มีการทบทวนการพักการลงโทษโดยเจ้าหน้าที่จะร้องขอต่อศาลให้พิจารณาในทุกเวลา เพราะเมื่อได้มีการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่ายเงินค่าชดใช้ตามตารางการจ่ายที่กำหนดแล้วแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะได้รับการพักการลงโทษแต่ก็ยังคงต้องรับผิดชอบในการจ่ายเงินตามตารางการจ่ายเงินภายในระยะเวลาที่กำหนดเช่นกัน ดังนั้นหากผู้กระทำความผิดไม่จ่ายตามเวลาที่กำหนดก็อาจถูกส่งตัวกลับไปรับโทษสำหรับระยะเวลาที่เหลืออยู่ได้

ในการพิจารณาทบทวนการพักการลงโทษ ศาลจะพิจารณาโดยสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดใช้ที่เหลืออยู่ทั้งหมดตามคำพิพากษา หรือขยายเวลาพักการลงโทษของผู้กระทำความผิดเพื่ออนุญาตให้เพิ่มระยะเวลาสำหรับการจ่ายเงิน หรือส่งตัวผู้กระทำความผิดกลับเข้าเรือนจำใน Arkansas ได้กำหนดว่าถ้าจำเลยไม่จ่ายค่าชดใช้เมื่อเวลาล่วงเลยกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติแล้วศาลมีอำนาจที่จะขยายระยะเวลาคุมประพฤติได้ใน Arizona ได้กำหนดว่าระยะเวลาคุมประพฤติอาจขยายออกไปถึง 3 ปี สำหรับความผิด Felony และขยายไปถึง 1 ปี สำหรับความผิด Misdemeanor ส่วนใน Kentucky ได้กำหนดให้การพักการลงโทษสามารถขยายไปจนกว่าค่าชดใช้จะจ่ายครบตามจำนวนที่กำหนด ส่วนใน Washington ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลที่จะขยาย

ระยะเวลาได้อย่างต่อเนื่องเท่าที่ยังจะต้องชดใช้อยู่ แต่ไม่จำเป็นที่จะกำหนดไว้เฉพาะว่าขยายได้เท่าใด

ใน Michigan ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่คุมประพฤติหรือเจ้าหน้าที่พักการลงโทษต้องทบทวนคำสั่ง 2 ครั้งต่อปีในทุกคดีที่มีคำสั่งให้มีการชดใช้ โดยต้องปฏิบัติตามทบทวนครั้งสุดท้ายอย่างน้อย 60 วัน ก่อนครบกำหนดระยะเวลาพักการลงโทษหรือระยะเวลาการคุมประพฤติของผู้กระทำความผิด ถ้าผู้กระทำความผิดไม่จ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาลให้เจ้าหน้าที่ยื่นเรื่องราวต่อศาล เช่นเดียวกับที่ Utah ซึ่งกำหนดเป็นหน้าที่ของหน่วยงานราชทัณฑ์ที่จะต้องรวบรวมค่าชดใช้และยื่นรายงานต่อศาลหากมีการละเมิดคำสั่งให้จ่ายค่าชดใช้²⁵

ในกรณีที่มีการคุมประพฤติถ้าผู้ถูกคุมประพฤติไม่จ่ายค่าชดใช้ก็จะมีการกระตุ้นการคุมประพฤติอย่างแท้จริงในทุกคดีซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการอย่างเป็นทางการ จึงมีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมายของในบางมลรัฐอย่างชัดเจนโดยกำหนดว่ากระบวนการจะเริ่มต้นโดยพนักงานอัยการและในบางกรณีก็จะเป็นหน้าที่ของตัวแทนผู้รับผิดชอบในการควบคุม ศาลสูงของสหรัฐ (U.S. Supreme Court) ได้ตัดสินไว้ในคดี *Beardon v. Georgia*, 461 U.S. 60 (1980) ว่าการกระตุ้นการคุมประพฤติจะทำได้ต่อเมื่อเป็นกรณีที่แสดงได้ว่าผู้กระทำความผิดไม่จ่ายค่าชดใช้โดยตั้งใจ หรือผู้กระทำความผิดไม่สุจริตในการที่จะพยายามปฏิบัติตามวิธีการจ่ายที่กำหนด นอกจากนี้ศาลสูงของสหรัฐก็ได้กำหนดว่า “ถ้าผู้ถูกคุมประพฤติมีความสุจริตในการที่จะพยายามจ่ายเงินค่าชดใช้ตามคำสั่งแต่ขาดวิธีการที่จะสามารถชดใช้ได้ เป็นสิ่งที่ไม่เป็นธรรมและไม่ยุติธรรมกับผู้กระทำความผิดหากจะต้องถูกจำคุก อันเป็นการละเมิดสิทธิของผู้กระทำความผิดตาม Fourteenth Amendment”

ในบางมลรัฐกำหนดให้การคุมประพฤติมีลักษณะเป็นการพักคำพิพากษา ดังนั้นการกระตุ้นการคุมประพฤติจึงเป็นการกลับมาใช้คำพิพากษาที่ศาลได้ตัดสินไว้ในมลรัฐที่กำหนดให้มีการคุมประพฤติไว้ในคำพิพากษา เมื่อมีการกระตุ้นการคุมประพฤติจึงมีผลกระทบกับคำพิพากษาของศาล ซึ่งมีการขยายระยะเวลาการคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษเป็นอำนาจของผู้พิพากษาโดยแท้จริง โดยในบางมลรัฐไม่มีข้อจำกัดในเรื่องจำนวนระยะเวลาที่ขยายเพิ่มขึ้น ศาลอาจกำหนดให้มีการประกันการปฏิบัติตามคำสั่งชดใช้ด้วยกันก็ได้ โดยทั่วไปแล้วการกำหนดจำนวนสูงสุดของระยะเวลาที่ขยายจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ใน Wisconsin ได้กำหนดว่าเมื่อผู้ถูกควบคุมประพฤติไม่จ่ายค่าชดใช้ตามที่ศาลกำหนดจะมีการแจ้งคำพิพากษาไปยังผู้ถูกคุมประพฤติอย่างน้อย 90 วัน ก่อนครบกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติ และถ้าผู้ถูกคุมประพฤติไม่จ่าย ศาลจะทบทวนการคุมประพฤติโดยอาจขยายระยะเวลา

²⁵ Bulletin 5 (แถลงการณ์บทกฎหมายของ OVC สร้างขึ้นโดยศูนย์เหยื่ออาชญากรรมแห่งชาติ (NCVC)).

คุมประพฤติได้²⁶ นอกจากนั้น ศาลอาจกำหนดให้คำสั่งชดใช้เป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษ และหากไม่มีการจ่ายค่าชดใช้หลังจากครบกำหนดระยะเวลาการคุมประพฤติหรือการพักการลงโทษแล้ว คำสั่งชดใช้จะบังคับด้วยวิธีการเดียวกับการฟ้องร้องทางแพ่ง²⁷

ใน California กำหนดว่าศาลจะสั่งให้ผู้ถูกคุมประพฤติจ่ายตามเงื่อนไข คุมประพฤติ หากผู้ถูกคุมประพฤติไม่จ่ายตามคำสั่งศาล จะถือเป็นการละเมิดการคุมประพฤติและอาจได้รับโทษจำคุกสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติ โดยการกำหนดให้จ่ายค่าชดใช้เป็นเงื่อนไขคุมประพฤตินั้นศาลจะกำหนดจำนวนที่จะให้กับเหยื่ออาชญากรรมในแต่ละเดือนจนครบจำนวนค่าชดใช้ หากไม่มีการจ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาลก็อาจมีผลให้มีการกระตุ้นการคุมประพฤติและจะกำหนดให้ถูกจำคุกตามเวลาซึ่งกรมคุมประพฤติจะเป็นผู้ดำเนินการ

3.3.2 การหักเงินจากรายได้จากการทำงานของนักโทษเป็นค่าชดใช้

ใน California ได้กำหนดให้มีการหักค่าจ้างนักโทษเพื่อนำมาจ่ายเป็นค่าชดใช้เป็นกรณี ที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดจ่ายค่าชดใช้แล้ว แต่ผู้กระทำความผิดซึ่งต้องโทษจำคุกไม่จ่าย ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิที่จะติดตามรวบรวมหนี้ค่าชดใช้ตามคำสั่งศาล เมื่อผู้กระทำความผิดถูกส่งตัวไปยัง California Youth Authority (CYA) หรือ California Department of Corrections (CDC) โดยผู้เสียหายต้องส่งแบบฟอร์มคำร้องไปยังหน่วยงานราชทัณฑ์เพื่อดำเนินการ ทางหน่วยงานจะส่งเงินที่เป็นค่าจ้างของนักโทษให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในอัตรา ประมาณ 20% - 50% ของเงินค่าจ้างนักโทษ ซึ่งค่าชดใช้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) ค่าชดใช้ที่เป็นค่าปรับชดใช้ (Restitution Fine) มีอัตราประมาณ 200-100000 เหรียญสหรัฐ โดยผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนดอัตราค่าปรับจะเพิ่มขึ้นหากผู้กระทำความผิดละเมิดเงื่อนไขในการพักการลงโทษ

2) ค่าชดใช้ที่เป็นคำสั่งโดยตรง (Direct Order) เป็นค่าชดใช้ที่จะกำหนดให้เป็นการเฉพาะสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากอาชญากรรม เพื่อจ่ายให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

ดังนั้นค่าจ้างนักโทษที่ California Department of Corrections Rehabilitation (CDCR) จะส่งให้กับผู้เสียหายตามคำสั่งชดใช้จะจ่ายเป็นค่าชดใช้ที่เป็นคำสั่งชดใช้โดยตรงก่อนแล้วจึงจ่ายเป็นค่าชดใช้ที่เป็นค่าปรับ

กรมราชทัณฑ์ของ California (California Department of Correction (CDC)) มีส่วนเสริมในระบบการรวบรวมค่าปรับค่าชดใช้ของผู้ถูกจำคุก (An Inmate Restitution Fine Collections

²⁶ Wisconsin Act 1989 section 1m 973.09 (3) (b).

²⁷ Wisconsin Act 1989 section 2 973.20 (1).

System) สนับสนุนโดยกฎหมายของมลรัฐว่า กรมราชทัณฑ์สามารถหักได้ 20% ของค่าจ้าง และ บัญชีเงินฝากอื่นๆ ในการจ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาล เงินจำนวนนี้จะส่งไปยังคณะกรรมการของมลรัฐของกองทุนควบคุมค่าชดใช้ (The State Board of Control Restitution Fund) กองทุนนี้มีกำหนดให้มีการชดใช้คืนให้กับเหยื่ออาชญากรรม สำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเป็นผลจากอาชญากรรมที่ได้กระทำต่อเหยื่อ เช่น ค่ายา ค่าใช้จ่ายในการทำศพ และค่าปรึกษา

นอกจากนั้น สาขาการให้บริการเหยื่อและค่าชดใช้ (The Victim Service and Restitution Branch (VSRB) ของกรมราชทัณฑ์ใน California รวบรวมค่าชดใช้จากผู้ถูกจำคุกเพื่อจ่ายโดยตรงให้กับเหยื่อของอาชญากรรม การรวบรวมตามคำสั่งโดยตรงมีการคำนวณ 20% หักจากค่าจ้างจากโรงงานนักโทษและบัญชีเงินฝาก และค่าธรรมเนียมการบริหารที่เพิ่มเติมขึ้นอีก 2% คำสั่งโดยตรงของค่าชดใช้ให้กับเหยื่ออาชญากรรม จะต้องมีการชำระเงินภายใน 60 วัน ค่าปรับค่าชดใช้และคำสั่งโดยตรงต้องได้รับการจ่ายเต็มจำนวนก่อนที่ผู้ได้รับการพักการลงโทษจะถูกส่งไปนอก มลรัฐ

นอกจากนี้กำหนดให้มีสิ่งกระตุ้นสำหรับผู้กระทำความผิดที่ถูกจำคุกในการจ่ายค่าชดใช้ (Providing incentives for incarcerated offenders to pay restitution) ตัวแทนราชทัณฑ์สามารถสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ถูกจำคุกในการเพิ่มเติมหนี้ค่าชดใช้ และเพิ่มการรวบรวมโดยการเสนอให้มีการกระตุ้นดังนี้

- 1) เพิ่มสิทธิพิเศษที่ร้านอาหารของนักโทษ
- 2) ให้สิทธิพิเศษในการรับการเยี่ยม
- 3) รายการสิทธิพิเศษ
- 4) ได้รับการลงทะเบียนก่อนในโปรแกรมการศึกษา

การไม่จ่ายค่าชดใช้หรือการปฏิเสธในการเข้ามีส่วนร่วมในโปรแกรมการชดใช้เหยื่ออาชญากรรม จะทำให้ไม่ได้รับสิทธิพิเศษ

ส่วนใน Louisiana ได้กำหนดให้ค่าจ้างจากโปรแกรมการทำงานของนักโทษต้องจัดสรรตามลำดับ ต่อไปนี้

- 1) ภาษีของมลรัฐและสหรัฐ และการหักลบกลบสำหรับความปลอดภัยในสังคม
- 2) 30% ของส่วนที่เหลือจะจ่ายให้กับการกระทำที่ได้กระทำต่อเหยื่ออาชญากรรม รวมถึงความเสียหายและกองทุนค่าสินไหมทดแทนของรัฐ
- 3) 20% ของส่วนที่เหลือจะจ่ายให้กับหน่วยงานราชทัณฑ์

4) 40% ของส่วนที่เหลือจะหักให้คู่สมรสของผู้ถูกคุมขังและบุตร ถ้าผู้ถูกคุมขังไม่มีคู่สมรสหรือบุตร เงินส่วนนี้จะจ่ายให้กับเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกกระทำโดยผู้กระทำความผิด รวมถึงความเสียหายและกองทุนค่าสินไหมทดแทนของรัฐ

5) จำนวนเงินที่คงเหลือจะฝากเข้ากองทุนส่วนตัวของผู้ถูกคุมขัง

ในประเทศออสเตรเลีย ได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติค่าปรับ (Fines Amendment Bill) เพื่อแก้ไข Fines Act 1996 ที่มีอยู่เดิมให้มีอำนาจเกี่ยวกับการรวบรวมการจัดเก็บค่าสินไหมทดแทนจากผู้ถูกจำคุก และเป็นมาตรการบังคับใช้ของการจัดเก็บค่าสินไหมทดแทนภายใต้ Fines Act 1996 พระราชบัญญัติ Victims Support and Rehabilitation Act 1996 ต้องการให้ผู้ที่ถูกตัดสินว่าได้กระทำความผิดทุกคนที่ถูกลงโทษจำคุกต้องจ่ายเงินที่จัดเก็บเป็นค่าสินไหมทดแทน กรณีที่ถูกฟ้องร้อง Indictment เงินที่จัดเก็บจะเป็นจำนวน 70 เหรียญสหรัฐ ส่วนกรณีอื่นเงินที่จัดเก็บจะเป็นจำนวน 30 เหรียญสหรัฐ พระราชบัญญัติกำหนดให้จ่ายเงินเข้ากองทุนค่าสินไหมทดแทนเหยื่ออาชญากรรมเพื่อจ่ายให้กับเหยื่ออาชญากรรม

ตาม Section 18 ใน Fines Amendment Bill ได้กำหนดเพื่อเป็นประกันว่าการจัดเก็บค่าสินไหมทดแทนสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องในการลดเงินได้จากการทำงานของนักโทษ โดยอนุญาตให้หน่วยงานคืนหนี้ของมลรัฐ (State Debt Recovery Office) มีอำนาจที่จะบังคับให้มีการจ่ายค่าปรับตามที่ศาลกำหนด ซึ่งหน่วยงานนี้บังคับจัดเก็บค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำความผิดผู้ซึ่งถูกจำคุก และจะจ่ายเงินดังกล่าวไปยังกองทุนค่าสินไหมทดแทนเหยื่ออาชญากรรมโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดชดใช้และยังเป็นประโยชน์กับสาธารณะและเหยื่ออาชญากรรมด้วย

นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้กระทำความผิดควรชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นอีกส่วนหนึ่งนอกจากการถูกลงโทษอื่นๆ เช่น การจำคุกที่กฎหมายกำหนด ผู้กระทำความผิดทำให้เหยื่ออาชญากรรมได้รับความเสียหาย ความบาดเจ็บทุกขั้ทรมาณ และความเสียหายทางการเงินเหยื่ออาชญากรรมจึงจำเป็นที่จะต้องมีการชดเชยที่เหมาะสม พระราชบัญญัติจะช่วยเป็นหลักประกันว่ากระบวนการที่กำหนดขึ้นตาม Victims Support and Rehabilitation Act 1996 จะมีผลใช้บังคับจริง ต้องการให้เน้นไปที่ความทุกข์ทรมาณและความเสียหายที่ผู้เสียหายหรือเหยื่อได้รับจากอาชญากรรมที่ควรได้รับค่าชดใช้ที่เหมาะสมกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ก็เป็นหนึ่งในกระบวนการนั้น มาตรการนี้เป็นมาตรการที่จะทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับหลักประกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ดี

ในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายกำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะบังคับตามคำสั่งให้มีการชดใช้จากเงินสะสมของนักโทษ ซึ่งเป็นเงินที่เป็นรายได้ของนักโทษที่เกิดจากการทำงานในระหว่าง

ที่ต้องโทษจำคุก นักโทษจะได้ค่าจ้างที่ควบคุมโดย Code du travail pour les travailleurs a domicile ซึ่งเงินค่าจ้างนี้จะไม่จ่ายให้นักโทษในทันที แต่จะถูกเก็บและลงบัญชีไว้ รายได้ของนักโทษจะถูกแบ่งออกเป็นหลายส่วนตามวัตถุประสงค์ และสามารถเบิกได้ทันทีที่นักโทษต้องการ โดยเฉพาะค่าอาหารและค่าอุปกรณ์ให้กับครอบครัวของนักโทษ และส่วนที่เหลือจะนำมาใช้เป็นหลักประกันในการจ่ายค่าปรับ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ทางกฎหมายต่อรัฐ และหากได้มีการฟ้องคดีและศาลได้มีคำพิพากษาให้มีการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายแล้ว เงินส่วนนี้สามารถนำมาชำระเป็นค่าชดเชยตามกฎหมายให้กับผู้เสียหายได้ โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องขอกันส่วนในเงินสะสมของนักโทษ²⁸

3.3.3 การยึดเงินประกันสำหรับหนี้ค่าชดเชย (Forfeiture of bond money for restitution obligation)

ในเมือง Westchester ใน New York เมื่อมีการละเมิดการคุมประพฤติที่ยื่นอันเป็นผลของการไม่จ่ายค่าชดเชย เจ้าพนักงานคุมประพฤติสามารถร้องขอให้มีการประกัน ศาลจะพิจารณาประกอบการที่ผู้ถูกคุมประพฤติเต็มใจที่จะมอบเงินประกันเป็นการจ่ายค่าชดเชย เมื่อมีการวางเงินประกันสำหรับค่าชดเชยแล้วการคุมประพฤติจะดำเนินต่อเนื่องไป หรือในบางคดีอาจสิ้นสุดลงหากผู้ถูกคุมประพฤติไม่วางเงินประกันศาลอาจปรับเปลี่ยน โดยมีคำสั่งที่เป็นการลงโทษ เช่น Shock time หรือการบริการสาธารณะ หรือการควบคุมทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นไปได้ในบางสถานการณ์อาจมีการกระตุ้นให้มีคำพิพากษาจำคุก

นอกจากนี้ใน Lillinoise ได้กำหนดให้เงินทันทันของจำเลยอาจใช้ในการจ่ายตามคำสั่งชดเชย โดยศาลอาจมีคำสั่งให้ใช้กระบวนการทันทันเพื่อให้จ่ายค่าชดเชยเมื่อผู้ซึ่งไม่ใช่จำเลยเป็นคนจัดหาเงิน

3.3.4 การเปลี่ยนคำสั่งชดเชยให้เป็นคำพิพากษาทางแพ่ง

หากผู้กระทำความผิดไม่จ่ายค่าชดเชย ศาลสามารถเปลี่ยนค่าชดเชยเป็นคำพิพากษาทางแพ่งโดยกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้สามารถดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยเพื่อนำมาชำระหนี้ได้ภายในระยะเวลา 10 ปี จนกว่าจะครบจำนวนค่าชดเชยที่ศาลกำหนด ในหลายมลรัฐได้อนุญาตให้คำสั่งชดเชยสามารถเปลี่ยนเป็นคำพิพากษาทางแพ่ง โดยเฉพาะในกรณีที่ค่าชดเชยยังไม่ได้จ่าย โดยใน Kansas ได้กำหนดเงื่อนไขสำหรับผู้เสียหายไว้ด้วยว่าผู้เสียหายต้องจ่ายค่าใช้จ่ายศาลสำหรับการดำเนินการให้มีคำพิพากษาทางแพ่ง แต่บางรัฐคำสั่งชดเชยจะเปลี่ยนเป็นคำพิพากษาทางแพ่งในทันทีเมื่อจำเลยไม่จ่ายค่าชดเชย

²⁸ วัชระ พิงชลาร์กย์. (2539). การคุ้มครองสิทธิในการขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหาย ในคดีอาญา. หน้า 20.

ในหลายมลรัฐได้กำหนดให้คำสั่งชดใช้สามารถบังคับได้ โดยวิธีการเดียวกันกับคำพิพากษาทางแพ่ง แม้ว่าในบางมลรัฐจะกำหนดให้มีการบังคับดังเช่นคำพิพากษาทางแพ่งก็ต่อเมื่อผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งชดใช้เท่านั้น เนื่องจากคำสั่งชดใช้เป็นารช่วยเหลืออันสำคัญของผู้เสียหายในการที่จะพิสูจน์การชนะในคดีแพ่ง แต่ผู้เสียหายส่วนมากก็ยังคงต้องการให้มีคำพิพากษาทางแพ่ง อันเป็นเครื่องมือในการบังคับทางแพ่ง ในหลายมลรัฐกำหนดให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งชดใช้โดยต้องจัดให้ผู้เสียหายได้รับตามสิทธิที่เขามี

นอกจากนี้ ผู้พิพากษามีอำนาจที่จะมีคำสั่งทางอาญาต่อจำเลยในการกำหนดให้มีความเสียหายที่จะจ่ายให้เหยื่อเป็นเงื่อนไขในการคุมประพฤติ หรือการพักการลงโทษ และในหลายมลรัฐออกกฎหมายกำหนดให้สามารถเปลี่ยนคำสั่งชดใช้เป็นคำพิพากษาทางแพ่งโดยอัตโนมัติ

ใน Wisconsin ได้กำหนดว่า กรณีที่มีการคุมประพฤติแล้วไม่มีการจ่ายค่าชดใช้ตามคำสั่งศาล หากศาลได้แจ้งคำพิพากษาให้ผู้ถูกคุมประพฤติทราบเพื่อที่จะชำระค่าชดใช้ก่อนครบกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติแล้ว และเมื่อผู้ถูกคุมประพฤตินั้นไม่จ่าย หากศาลไม่มีคำสั่งขยายระยะเวลาคุมประพฤติ ศาลอาจทำคำพิพากษาสำหรับการไม่จ่ายค่าชดใช้ โดยการออกคำพิพากษานี้จะไม่มีค่าธรรมเนียม เมื่อศาลมีคำพิพากษาดังกล่าวแล้ว ศาลจะแจ้งเป็นหนังสือว่าคำพิพากษาทางแพ่งได้ออกสำหรับการไม่จ่ายค่าชดใช้ คำพิพากษาในกรณีนี้มีผลบังคับได้เช่นเดียวกับคำพิพากษาทางแพ่ง

กฎหมายในหลายมลรัฐกำหนดให้มีความมาตรการเฉพาะในการบังคับคำสั่งชดใช้เป็นคำพิพากษาทางแพ่ง เช่น Delaware กำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่าย 1 ใน 3 ของเงินทั้งหมดที่ผู้กระทำความผิดหาได้ ส่วนใน Minnesota และ Washington กำหนดให้มีการอายัดเงินในบัญชีธนาคารส่วนใน Montana และ Oklahoma ศาลอาจมีคำสั่งยึด อายัด และขายทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด

ในออสเตรเลียได้กำหนด²⁹ ว่าหากศาลมีคำสั่งชดใช้ (Restitution) ภายใต้ Section 52 ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องสูญเสียไปจากอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยกำหนดให้เป็นอำนาจที่จะเข้าไปในที่อยู่อาศัยของจำเลยเพื่อดำเนินการบังคับในกรณีที่มีความจำเป็นและมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอเพื่อยึดทรัพย์สิน³⁰ หรืออาจใช้วิธีการใดๆ ที่เจ้าพนักงานเห็นว่าจำเป็น เพื่อดำเนินการตามคำสั่งชดใช้ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้มูลค่าของทรัพย์สินให้แก่ผู้เสียหาย

²⁹ Criminal Law (Sentencing) (Victims of Crime) Amendment Bill 2007 พระราชบัญญัติแก้ไข Criminal Law (Sentencing) Act 1988.

³⁰ Criminal Law Amendment Bill 2007 Division 2A Enforcement of restitution order (2) (a).

3.4 วิธีการในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้ให้กับผู้เสียหาย

ในส่วนของวิธีการในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้ เป็นวิธีการที่มีการกำหนดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ วิธีการรวบรวมค่าชดใช้โดยผ่านระบบแยกต่างหาก วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการได้รับความร่วมมือจากรัฐ วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการออกกฎหมายให้ปฏิบัติตาม และวิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยตัวแทนรวบรวมส่วนตัว ดังนี้

3.4.1 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยผ่านระบบแยกต่างหาก

การรวบรวมหนี้ทางการเงินตามกฎหมาย เป็นการรวบรวมค่าชดใช้และคำสั่งศาลอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการเงินผ่านระบบต่างหาก โดยใน Washington ได้สร้างระบบสำหรับการรวบรวมหนี้ทางการเงินตามกฎหมายของผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นการรวบรวมหนี้การชดใช้ ค่าธรรมเนียม ค่าสินไหมทดแทนเหยื่ออาชญากรรม ค่าใช้จ่ายในค่าธรรมเนียมของศาลในการนัดหมายทนายความ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ศาลประเมินต่อผู้กระทำความผิด เมื่อได้มีการรวบรวมเงินจากผู้กระทำความผิด สำหรับหนี้ทางการเงินตามกฎหมายแล้ว ค่าชดใช้จะได้รับการจ่ายเป็นอันดับแรก และใน Alabama และ New Jersey ก็ได้มีการรวบรวมค่าใช้จ่ายโดยผ่านหน่วยงานต่างหากเช่นกัน โดยการรวบรวมหรือบังคับตามคำสั่งจะรวมค่าธรรมเนียม 30% ของจำนวนค่าชดใช้เพิ่มเข้าไปในจำนวนหนี้ สำนักงานทนายจังหวัดมีสิทธิที่จะได้ 75% ของค่าธรรมเนียมการรวบรวม และ 25% จะเป็นของศาลภาคสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดการ ใน Kansas ได้กำหนดรวบรวมค่าชดใช้ที่ต่างออกไปภายใต้กฎหมาย Kansas Attorney General มีอำนาจที่จะติดต่อรวบรวมค่าชดใช้และค่าใช้จ่ายอื่น ตัวแทนการรวบรวมจะได้ค่าธรรมเนียมถึง 33% ของจำนวนที่รวบรวม ใน California ได้กำหนดว่าถ้าจำเลยไม่เต็มใจที่จะจ่ายค่าชดใช้ให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมตามคำสั่งศาล ผู้เสียหายจำเป็นต้องรู้ว่าจำเลยมีทรัพย์สินใดบ้าง เพื่อจะดำเนินการตามกระบวนการรวบรวมทางแพ่งต่อไป ผู้เสียหายสามารถทราบได้จากคำแถลงทรัพย์สินของจำเลย (Defendant's Statement of Assets) โดยการคัดสำเนารายการเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของจำเลย การจ้างงาน ทรัพย์สิน รายได้ และความรับผิดชอบต่างๆ ของจำเลย หากจำเลยไม่จ่ายค่าชดใช้ให้กับผู้เสียหายภายใน 120 วันก่อนครบกำหนดระยะเวลาคุมประพฤติหรือพักการลงโทษ จำเลยต้องยื่นแบบฟอร์มต่อเสมียนศาลไม่น้อยกว่า 90 วันก่อนปล่อย และการหักเงินจากค่าจ้างแรงงานของจำเลยก็เป็นวิธีการในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้จากค่าจ้างของจำเลยโดยตรงจากนายจ้าง ซึ่งสามารถหักเงินค่าจ้างได้มากที่สุดถึง 25% ของเงินค่าจ้างที่จำเลยได้รับ หรือตั้งแต่ 70 เหรียญสหรัฐต่อเดือน³¹ ใน Colorado ได้มีโปรแกรม Collections Investigators and Victim Funds ตั้งอยู่ในทุกเขตอำนาจ

³¹ Wage Garnishment Law, California Code of Civil Procedure § 760.010.

ศาล³² โดยทำหน้าที่สืบสวนทางการเงินของจำเลยและ การอนุญาตในการขยายเวลาในการจ่ายค่าปรับ ค่าธรรมเนียม และค่าชดใช้ และทำหน้าที่ในการกำหนดกรอบการจ่ายเงินในเวลาที่ยาวที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ ควบคุมและรายงานการจ่ายเงินต่อศาล และยังเป็นกรับประกันว่าจะมีการปฏิบัติอย่างเหมาะสมหากจำเลยไม่จ่ายเงิน ซึ่ง โปรแกรมนี้เป็นเครื่องมือสำหรับที่มีผลเป็นการรวบรวมหนี้เงินต่างๆ ที่เกิดขึ้นของจำเลยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4.2 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการได้รับความร่วมมือจากรัฐ

ใน 41 มลรัฐสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายที่จัดให้มีการช่วยเหลือทางแพ่งสำหรับเหยื่ออาชญากรรมผู้ที่มีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ใน Colorado ผู้กระทำความผิดที่มีหนี้ค่าชดใช้เป็นจำนวนมากกว่า 2,000 เหยื่อสหรัฐหากผู้กระทำความผิดมีสิทธิที่จะได้รับการคืนภาษีจากรัฐ จะมีการกำหนดให้รายได้คืนภาษีจะถูกส่งไปยังพนักงานคุมประพฤติเป็นเงื่อนไขการคุมประพฤติ หรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดจ่ายหนี้ค่าชดใช้ไปยังเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง และใน Maryland และ Wisconsin เมื่อจำเลยได้รับคำสั่งให้ชดใช้ หากจำเลยได้รับการคืนภาษีจากรัฐ กองทุนของรัฐจะเข้าแทรกแซงนำเงินที่ได้มาจัดเป็นค่าชดใช้ให้กับเหยื่ออาชญากรรม นอกจากนี้ในบางมลรัฐได้อนุญาตให้นำเงินที่ผู้กระทำความผิดถูกยึดตลอดที่เป็นจำนวนมากกว่า 1000 เหยื่อสหรัฐนำมาใช้ในการจ่ายค่าชดใช้ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ เช่น District court ราชทัณฑ์ โดยจะมีค่าบริการในการรับการจ่าย

3.4.3 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยการออกหมายให้ปฏิบัติตาม

ใน California มีวิธีการออกหมายให้ปฏิบัติตาม (Writs of Execution) อนุญาตให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมติดตามบังคับกับรายได้หรือสินทรัพย์ส่วนตัวของจำเลยได้ โดยผู้เสียหายต้องยื่นคำร้องตามแบบฟอร์มที่กำหนด ซึ่งต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินการออกหมายส่งไปยังเจ้าพนักงานเพื่อดำเนินการจัดเก็บเงินค่าชดใช้ การจัดเก็บตามกฎหมายนี้อนุญาตให้ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมมีทางเลือกในการจัดเก็บจากเงินในบัญชีของจำเลย จากใบเสร็จธุรกิจ หรือจากทรัพย์สินส่วนตัวของจำเลย ในการออกหมายให้ปฏิบัติตามเหยื่อต้องติดต่อผู้บริหารศาลให้ออกหมายให้ปฏิบัติตาม (Writ of Execution) และคำสั่งเปิดเผย (Order for Disclosure) ที่จะได้รับรายการทรัพย์สินของจำเลย การจ้างงาน บัญชีธนาคาร local sheriff จะเป็นผู้ปฏิบัติตามคำสั่งทรัพย์สินบางอย่างจะถูกยึดตามวิธีนี้แต่บางรายการต้องยกเว้น ซึ่งวิธีการนี้มีค่าธรรมเนียมในการดำเนินการ

³² Sections 18 – 1.3 – 401 (1) (a) (III) (C) และ 16 - 18.5 – 104.

3.4.4 วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยตัวแทนรวบรวมส่วนตัว

วิธีการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้วิธีหนึ่งคือการรวบรวมค่าชดใช้โดยตัวแทนรวบรวมส่วนตัว (Private collection agencies) แต่วิธีการนี้จะมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นซึ่งค่าใช้จ่ายอาจสูงเกินกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ ในบางมลรัฐเจ้าหน้าที่ยุติธรรมใช้ประโยชน์จากการบริการของตัวแทนการรวบรวมส่วนตัวในการรักษาการจ่ายค่าชดใช้ โดยค่าธรรมเนียมการบริการคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ (Fee for service) เช่น 10% ของการรวบรวมค่าชดใช้ ซึ่งจะหักจากจำนวนค่าชดใช้ที่เหยื่อจะได้รับ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ยุติธรรมทั้งหลาย และเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับ 90% ของคำสั่งชดใช้ แต่ก็ยังดีกว่าไม่ได้อะไรเลย เจ้าหน้าที่ยุติธรรมต้องทำสัญญาสำหรับการบริการของตัวแทนรวบรวมส่วนตัว และกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่ากำหนดแนวทางและกลยุทธ์ในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยวิธีการนี้สามารถรวบรวมค่าชดใช้ได้มาก

วิธีการในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้ในวิธีการต่างๆ เป็นการที่รัฐพยายามที่จะหาหนทางในการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้จากผู้กระทำความผิด โดยอาจเป็นวิธีการใดๆ ก็ตามที่ไม่ผูกติดเฉพาะกับการดำเนินการยึดทรัพย์ของจำเลยเพื่อขายทอดตลาดและนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาของศาลเช่นคดีแพ่ง และเมื่อดำเนินการรวบรวมหนี้ค่าชดใช้โดยผ่านวิธีการต่างๆ และหากผู้กระทำความผิดไม่จ่ายเงินค่าชดใช้ตามหนี้ดังกล่าวก็จะเข้าสู่กระบวนการในการบังคับให้มีการชดใช้ต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา ของประเทศไทยและต่างประเทศ

การช่วยเหลือในการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ใช้ในต่างประเทศมีแนวความคิดที่ชัดเจนเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอันเป็นสิทธิที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมควรจะได้รับ ประกอบกับการปฏิบัติตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ นานาประเทศจึงได้สร้างวิธีการและกลไกในการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ การยื่นคำร้องต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ และในต่างประเทศบางประเทศยังได้มีการช่วยเหลือโดยการรวบรวมหนี้ค่าชดเชยซึ่งเป็นมาตรการเสริมในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้เสียหายเพื่อให้สิทธิของผู้เสียหายในการได้รับชดเชยในความเสียหายที่เกิดจากอาชญากรรมได้รับความคุ้มครองมากยิ่งขึ้น

จากระบบวิธีพิจารณาในการชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายที่แยกการพิสูจน์ความเสียหายเพื่อมีคำสั่งชดเชยออกจากการพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำความผิดในคดีอาญาหรือระบบพิจารณาความอาญาแบบทวีภาคินั้น แม้ว่าศาลจะมีคำสั่งให้มีการชดเชยค่าเสียหายในลักษณะที่เป็นตัวเงินให้กับผู้เสียหาย โดยคำสั่งชดเชยเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีอาญา แต่คำสั่งให้มีการชดเชยดังกล่าวก็ไม่ใช่ประกันการจ่ายค่าชดเชยให้กับผู้เสียหาย จึงไม่สามารถคาดเดาได้เลยว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยเยียวยาตามคำสั่งหรือไม่ เนื่องจากมีปัญหาว่าคำสั่งชดเชยมักจะไม่สามารถบังคับได้ โดยเมื่อได้ศึกษาในเรื่องนี้และพบว่าผู้กระทำความผิดส่วนมากจะมีรายได้ในระดับต่ำซึ่งมีความสัมพันธ์กับการจ่ายค่าชดเชยในการเยียวยาผู้เสียหาย เพราะผู้กระทำความผิดไม่สามารถจ่ายค่าชดเชยได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือโดยการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น กฎหมายของบางประเทศในจึงได้สร้างมาตรการในการบังคับให้มีการชดเชยที่จะช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับการเยียวยาชดเชยตามคำสั่งชดเชยได้ในหลายมาตรการ นอกจากนี้ยังมีมาตรการอื่นๆ อันเป็นวิธีการในการรวบรวมหนี้ค่าชดเชยเพื่อให้ความช่วยเหลือและให้ความ

สะดวกในการเยียวยาผู้เสียหายด้วย ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้ ดังต่อไปนี้

4.1 เปรียบเทียบกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

4.1.1 การเข้าถึงกลไกการช่วยเหลือ

กลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น ต่างไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใด ให้นำหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่รัฐ แจ้งสิทธิหรือขั้นตอนการได้รับประโยชน์ โดยได้รับการช่วยเหลือจากกลไกดังกล่าวของรัฐแก่ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างหนึ่ง ต่างจากผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาที่มีกฎหมายบังคับให้แจ้งถึงสิทธิต่างๆ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครอง

การช่วยเหลือทั้งสองช่องทางดังกล่าวเป็นการบังคับเอากับทรัพย์สิน โดยการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือได้รับเงินเป็นค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทน กล่าวคือเป็นการบังคับเกี่ยวกับเงินและทรัพย์สินเท่านั้น โดยไม่มีการช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในด้านอื่นๆ

4.1.2 ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง

ส่วนของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อให้ได้รับการช่วยเหลือตามกลไกดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น มาตรา 3 ของพระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น ซึ่งหมายถึงว่า ผู้ยื่นคำร้องต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยนั่นเอง ตรงกับผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 44/1 ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในปัจจุบัน ว่าผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นอกจากเป็นบุคคล ตามมาตรา 2 (4) มาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6 แล้วต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยอีกด้วย

4.1.3 ความเสียหายที่ยื่นคำร้องให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 กำหนดว่า ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดอื่น ให้พนักงานมีคำขอให้คือ หรือใช้ราคาทรัพย์สินให้กับผู้เสียหาย เมื่อยื่นฟ้องคดีในความผิดดังต่อไปนี้ คดีลักทรัพย์ ว่างราวทรัพย์สิน

ซึ่งทรัพย์สิน ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก นื้อโงก ยักยอกและรับของโจร¹ ส่วนคำร้องตามมาตรา 44/1 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ นอกจากบทบัญญัติมาตรา 43 โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวในปี พ.ศ. 2548 กำหนดไว้ว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้กรณีดังต่อไปนี้ ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ร่างกาย ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่จิตใจ ค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่เสรีภาพ ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย² ดังนั้นเห็นว่าแม้ตามมาตรา 43 กฎหมายบังคับให้พนักงานอัยการร้องขอให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินได้เฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน 9 ฐาน แต่มาตรา 44/1 ก็ให้สิทธิผู้เสียหาย ยื่นคำร้องด้วยตนเองเพื่อให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนได้ โดยพิจารณาประเภทความเสียหาย มิได้มีการจำกัดฐานความผิดแต่อย่างใด การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว จึงเป็นการช่วยเหลือให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้รับการช่วยเหลือ โดยผ่านกลไกการดำเนินการทางศาลได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

กรณีตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเพื่อให้ได้รับค่าตอบแทนได้เฉพาะฐานความผิดที่ระบุไว้ตามรายการท้ายพระราชบัญญัติดังกล่าวเท่านั้น คือ ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ถึงมาตรา 287 ความผิดต่อชีวิต มาตรา 288 ถึงมาตรา 294 ความผิดต่อร่างกาย มาตรา 295 ถึงมาตรา 300 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก มาตรา 301 ถึงมาตรา 305 และความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา มาตรา 306 ถึงมาตรา 308³ เห็นว่า การที่รัฐให้การช่วยเหลือโดยจ่ายค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัตินี้ มีการจำกัดฐานความผิดอยู่มาก สังเกตได้ว่าพระราชบัญญัตินี้จะช่วยเหลือเฉพาะผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับความเสียหายในความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายเป็นหลัก ไม่รวมถึงความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่อย่างใด

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 43.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/1 วรรคหนึ่ง.

³ รายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544.

4.1.4 หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับคำร้อง

สำหรับหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องและหน่วยงานที่มีหน้าที่รับคำร้องนั้น คำร้องตามมาตรา 43 ให้พนักงานอัยการรวบรวมไปกับคดีอาญาหรือจะยื่นคำร้องระยะใดระหว่างที่คดีอาญากำลังพิจารณาอยู่ในศาลชั้นต้นก็ได้⁴ ส่วนคำร้องตามมาตรา 44/1 กำหนดให้ผู้เสียหายยื่นคำร้องเข้าไปในคดีอาญาเฉพาะที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเท่านั้น โดยต้องยื่นคำร้องก่อนเริ่มสืบพยาน ในกรณีที่ไม่มี การสืบพยานให้ยื่นคำร้องก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี⁵ ในกรณีหลังกล่าวคือต้องยื่นคำร้องก่อนศาลชั้นต้นมีคำพิพากษานั้นเอง ซึ่งเพื่อให้การพิจารณาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาเสร็จไปพร้อมกับคดีอาญา อันเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งในการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา กรณีคำร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้ผู้เสียหายยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดได้ทุกจังหวัด ภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำผิด⁶

4.1.5 การพิจารณาคำร้อง

การพิจารณาคำร้อง การยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายอาญา เมื่อได้รับคำร้องแล้วศาลจะแจ้งให้จำเลยทราบเพื่อจำเลยยื่นคำให้การ โดยจำเลยจะยื่นคำให้การหรือไม่ก็ได้ และเมื่อพนักงานอัยการสืบพยานเสร็จศาลจะอนุญาตให้ผู้เสียหายนำพยานเข้าสืบถึงค่าสินไหมทดแทนได้เท่าที่จำเป็น หรือศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไปก่อนแล้วพิจารณาพิพากษาคดีส่วนแพ่งในภายหลังก็ได้⁷ และหากศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้แก่ผู้นั้น โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด⁸ นอกจากนั้นการยื่นคำร้องดังกล่าวมิให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียม เว้นแต่ศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนสูงเกินสมควร หรือดำเนินคดีโดยไม่สุจริต⁹ เห็นว่า การยื่นคำร้องตามบทบัญญัติดังกล่าว มีมาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายในส่วนของ การที่รัฐตั้งทนายให้หากผู้เสียหายยากจน และมีการยกเว้น

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44 วรรคหนึ่ง.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/1 วรรคสอง.

⁶ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544, มาตรา 22.

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/2 วรรคหนึ่ง.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/2 วรรคสอง.

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 253 วรรคหนึ่ง.

ค่าธรรมเนียม เพื่อความสะดวกและประหยัดในการดำเนินการเพื่อให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น

ส่วนการพิจารณาคำร้องตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น เมื่อเจ้าหน้าที่รับคำร้องก็จะบันทึกข้อมูล และขั้นตอนต่อไปเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบก็จะแสวงหาข้อเท็จจริง เมื่อได้ข้อเท็จจริงครบถ้วนแล้วก็จะรายงานพร้อมทำความเข้าใจเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อคณะกรรมการเสนอรายงานและความเห็นต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณามีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องดังกล่าวต่อไป เห็นว่า การช่วยเหลือของรัฐโดยการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่จำเป็นต้องอาศัยการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ หรือต้องมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาล จึงเป็นสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่มีอิสระในการยื่นคำร้อง ทั้งไม่จำเป็นต้องมีการจับตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาได้แล้ว หรือจะต้องทราบตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องหาแต่อย่างใด ทั้งขั้นตอนพิจารณาคำร้องโดยการค้นหาความจริงโดยหลักก็เป็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่เป็นภาระแก่ผู้เสียหายที่ต้องนำพยานเข้าสืบอย่างเช่นการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปอย่างรวดเร็วและการได้รับค่าทดแทนเป็นจำนวนที่ครบถ้วนตามสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ผู้ยื่นคำร้องก็ควรให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการรวบรวมพยานหลักฐานเพราะตนเป็นบุคคลที่ทราบข้อเท็จจริง อันเกิดจากการกระทำผิดอาญานั้นมากที่สุด

4.1.6 การบังคับให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือค่าตอบแทน

ในส่วนของมาตรการบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น เป็นการที่ศาลได้พิจารณาแล้วมีคำพิพากษาให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายซึ่งผลของคำพิพากษาดังกล่าวถือว่า ผู้เสียหาย เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา¹⁰ โดยคำพิพากษาในส่วนที่ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นมีบัญญัติไว้ชัดเจนโดยให้ถือว่า คำพิพากษาในส่วนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาคดีส่วนอาญา¹¹ ดังนั้น ผู้เสียหายจึงจะบังคับตามคำพิพากษาในส่วนนี้ได้ต่อเมื่อคำพิพากษานั้นถึงที่สุดแล้ว¹² สำหรับการบังคับเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนแม้จะไม่มีบทบัญญัติให้คำพิพากษาส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งของคดีอาญาดังเช่นการบังคับเกี่ยวกับการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน แต่ตามความเห็นของผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบัญญัติมาตรา 50 ซึ่งเป็นบทบัญญัติรองรับในส่วนของการคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ก็ยังรองรับในส่วนของการบังคับเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนส่วนนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 50.

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44 วรรคสอง.

¹² คำพิพากษาฎีกาที่ 2786/2532.

ทั้งการบังคับตามคำร้องดังกล่าวเป็นการดำเนินการในคดีอาญา จึงต้องตีความไปในทางเดียวกันว่าการบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนจะบังคับคดีได้ต่อเมื่อคดีถึงที่สุดเช่นกัน

สำหรับขั้นตอนการบังคับ เมื่อถือว่าผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เป็นผลให้ผู้เสียหายจะต้องดำเนินการเช่นเดียวกับการบังคับคดีในคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271¹³ ซึ่งแม้พินกำหนดตามคำบังคับจำเลยยังไม่ชำระหนี้ตามคำพิพากษา ผู้เสียหายก็ต้องยื่นคำร้อง โดยทำเป็นคำร้องฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี¹⁴ จากนั้นต้องแจ้งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าได้มีการออกหมายบังคับคดีแล้ว และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลย (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) ดำเนินการขายทอดตลาดชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป ซึ่งเห็นว่าขั้นตอนดังกล่าว ยังเป็นภาระแก่ผู้เสียหายเป็นอย่างมากและยังไม่แน่ว่าผู้เสียหายจะได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนอีกด้วย เนื่องจากอาจมีข้อจำกัดในเรื่องฐานะของจำเลยอาจเป็นคนยากจน ไม่มีทรัพย์สิน ทั้งการดำเนินการบังคับคดีดังกล่าว คดีแพ่งยังมีขั้นตอนคุ้มครองบุคคลภายนอกอยู่อีกมาก เช่น การขายทอดตลาด ซึ่งผู้เสียหายและจำเลยเองต้องไปคอยระวังราคาและตรวจสอบขั้นตอนให้ถูกต้อง นอกจากนี้อาจมีบุคคลภายนอกร้องขอกันส่วน¹⁵ ร้องขัดทรัพย์¹⁶ ร้องขอเจดีย์ทรัพย์¹⁷ อันเป็นเหตุให้เกิดข้อพิพาทในชั้นบังคับคดี เป็นผลให้การบังคับคดีดำเนินไปได้อย่างล่าช้า ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการช่วยเหลือโดยมาตรการนี้ อย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีมาตรการตามตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น เมื่อทางคณะกรรมการมีคำสั่งให้จ่ายเงินค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย ทางเจ้าหน้าที่จะแจ้งคำสั่งให้กับผู้เสียหายทราบ จากนั้นผู้เสียหายมีหน้าที่ยื่นคำร้องภายในเวลาที่เจ้าหน้าที่กำหนดเพื่อขอรับเงินค่าตอบแทน เมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องเพื่อรับเงิน ก็จะมีการจ่ายให้แก่ผู้เสียหายต่อไป เห็นว่า กลไกการบังคับตามพระราชบัญญัตินี้สะดวกรวดเร็ว ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ไม่ได้เป็นภาระแก่ผู้เสียหายมากเกินไป ทำให้ผู้เสียหายได้รับการช่วยเหลือจากมาตรการนี้ได้อย่างรวดเร็ว

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 271.

¹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 275.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 287.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 288.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, มาตรา 290.

4.1.7 จำนวนค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทนที่มีสิทธิได้รับ

จำนวนเงินที่จะได้รับจากการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินให้ศาลกำหนดตามราคาที่เป็นจริง ส่วนค่าสินไหมทดแทนที่จะได้รับนั้น ศาลจะพิจารณาและพิพากษาให้ตามความเป็นจริงแต่ไม่เกินค่าขอ¹⁸ ซึ่งไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของจำนวนเงินที่ผู้เสียหายจะมีค่าขอ

สำหรับในส่วนของการมีคำสั่งให้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 คณะกรรมการจะพิจารณามีคำสั่งให้จ่ายค่าตอบแทนตามความเป็นจริงแต่มีการจำกัดจำนวนเงินตามความเสียหายที่ได้รับ กล่าวคือ จ่ายเป็นค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจจ่ายเท่าที่จ่ายจริง ไม่เกินสองหมื่นบาท ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติให้จ่ายในอัตราวันละสองร้อยบาท เป็นระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจากนี้ให้จ่ายเป็นจำนวนเงินที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท กรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท จ่ายค่าจัดการศพ ให้จ่ายเป็นจำนวนเงินสองหมื่นบาท ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ให้จ่ายเป็นเงินจำนวนไม่เกินสามหมื่นบาท ค่าเสียหายอื่นให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตามที่คณะกรรมการเห็นสมควรแต่ไม่เกินสามหมื่นบาท¹⁹

4.1.8 ที่มาของค่าสินไหมทดแทนและค่าตอบแทนที่ชำระแก่ผู้เสียหาย

สำหรับกลไกช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น หากจำเลยมีทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ก็สามารถบังคับให้จำเลยคืนแก่ผู้เสียหายได้ แต่กรณีที่จำเลยไม่มีทรัพย์สินนั้น ก็เป็นเรื่องจะต้องบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของจำเลยเพื่อใช้ราคาทรัพย์สินนั้นต่อไปตามขั้นตอนข้อ 4.1.6 สำหรับกรณีมีการคืนทรัพย์สินแต่ทรัพย์สินที่คืนนั้นเสียหายก็เป็นเรื่องของผู้เสียหายจะต้องเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนซึ่งถือเป็นค่าสินไหมทดแทนอย่างหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ซึ่งค่าสินไหมทดแทนตามบทบัญญัติดังกล่าวก็ได้มาจากการบังคับเอาทรัพย์สินของจำเลยตามขั้นตอนการบังคับคดีดังเช่นการบังคับคดีแพ่งเช่นกัน กล่าวคือ เงินในส่วนที่นำมาจ่ายเป็นค่าสินไหมทดแทนตามกลไกที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นเงินที่ได้จากจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำผิดนั่นเอง

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 47 วรรคสอง.

¹⁹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2536.

ในส่วนการช่วยเหลือโดยการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายตามตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 จำนวนเงินที่นำมาจ่ายเป็นเงินส่วนหนึ่งของกระทรวงยุติธรรมโดยมีรายได้มาจากงบประมาณของรัฐที่จัดสรรให้ กล่าวคือ จำนวนเงินที่นำมาจ่ายเป็นค่าตอบแทนผู้เสียหายนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการเก็บภาษีของประชาชนนั่นเอง

4.2 เปรียบเทียบกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษากลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และแคนาดา รวมทั้งของประเทศไทยเองแล้ว เห็นว่ามีการกำหนดกลไกที่แตกต่างกันในรายละเอียดแต่ช่องทางการได้รับความช่วยเหลือนั้นยังคงคล้ายคลึงกันที่กำหนดให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องต่อศาลเข้ามาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง หรือจะยื่นคำร้องต่อหน่วยงานอื่นของรัฐที่ประเทศนั้นๆ กำหนดให้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาและจ่ายเงินชดเชยค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมก็ได้ ซึ่งกลไกดังกล่าวของแต่ละประเทศก็สอดคล้องกับแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of basic Principles of Justice for Victims of Crime and abuse of power)²⁰ ในส่วนแรก ที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญา ในข้อที่ว่าการได้รับค่าชดเชยความเสียหายโดยผู้กระทำความผิด (Restitution) การได้รับการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ (Compensation) และการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม (Assistance)

โดยการเข้าถึงกลไกดังกล่าวประเทศออสเตรเลียและแคนาดา ได้ให้ความสำคัญในส่วนนี้โดยประเทศออสเตรเลียได้จัดตั้งองค์การให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมโดยองค์กรดังกล่าวร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการแห่งรัฐ (State Education Department) และยังคงกำหนดให้ตำรวจสามารถแนะนำให้เหยื่ออาชญากรรมติดต่อขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานให้ความช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมได้ นอกจากนี้ ยังมีการจัดพิมพ์รายชื่อองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมเป็นรูปเล่มแจกให้กับเหยื่ออาชญากรรมในขณะที่ตำรวจได้รับ

²⁰ ชาญเชวาน์ ไชยานุกิจ. (2539). “เหยื่ออาชญากรรม, การประนามข้อพิพาท และกระบวนการยุติธรรม.” วารสารอัยการนิเทศ, 58, 4. หน้า 90 – 91.

แจ้งความด้วย สำหรับประเทศแคนาดามีการจัดตั้งโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ซึ่งมักถูกตั้งขึ้นและมีการบริหารงานโดยหน่วยงานของตำรวจ โดยจะมีการจ้างผู้ประสานงานซึ่งเป็นพลเรือน ให้รับผิดชอบในการรับสมัครฝึกอบรม และดูแลอาสาสมัคร ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้โครงการนี้ได้รับการยอมรับจากชุมชน โดยมีแนวคิดที่ว่าในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเหยื่ออาชญากรรมจะมีการติดต่อกับตำรวจเป็นอันดับแรกเมื่อมีการร้องทุกข์ ตำรวจมีข้อมูลเกี่ยวกับที่อยู่ของผู้เสียหายและสามารถจัดให้ผู้เสียหายเข้ารับบริการที่จัดไว้ได้อย่างรวดเร็ว เห็นว่าทั้งสองประเทศให้ความสำคัญการเข้าถึงกลไกการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม โดยมีการดำเนินการเพื่อให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมทราบถึงสิทธิที่ตนพึงมีเมื่อตนได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญา โดยประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาและประเทศไทย ยังมีได้มีกลไกของรัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมช่วยเหลือในการส่งเสริมให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมทราบและเข้าถึงสิทธิที่ตนพึงมีตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่

สำหรับส่วนของหน่วยงานที่มีหน้าที่พิจารณาเพื่อจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในของประเทศไทยและต่างประเทศนั้น แต่ละประเทศได้กำหนดเป็นสองลักษณะ กล่าวคือ หากยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญาก็จะเป็นเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ศาลจึงเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณามีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้จ่ายค่าสินไหมทดแทน เช่น ประเทศเยอรมันกำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะยื่นคำร้องขอให้มีการชดเชยค่าเสียหายจากผู้กระทำความผิดได้ก่อนที่จะดำเนินคดีในศาลแพ่ง และสามารถดำเนินคดีในศาลอาญาเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายได้ด้วย ที่เรียกกันว่า Adhesion Procedure ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องสำหรับความเสียหายในทางทรัพย์สินที่เกิดขึ้นนอกจากความผิดอาญา ซึ่งศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาได้ไม่เกิน 1000 มาร์กเยอรมัน แต่สำหรับกรณีการยื่นคำร้องให้หน่วยงานที่รัฐนั้นๆ กำหนดให้มีอำนาจรับคำร้องขอรับค่าสินไหมทดแทน คำร้องดังกล่าวก็จะได้รับการพิจารณาในรูปของคณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่นั้น ซึ่งแต่ละประเทศก็ได้กำหนด เช่น ประเทศฝรั่งเศส ผู้เสียหายสามารถร้องขอต่อคณะกรรมการวินิจฉัยให้ชดเชยค่าเสียหาย โดยมีคณะกรรมการกองทุนเพื่อประกันภัยความเสียหายจากการก่อวินาศภัยและการกระทำความผิดอื่นทางอาญา เป็นผู้จ่ายค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 706-3 ถึง มาตรา 706-15

การยื่นคำร้องเข้ามาในคดีอาญา เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จ่ายชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ก็เป็นขั้นตอนบังคับเอากับทรัพย์สินของผู้เสียหายต่อไปซึ่งในส่วนนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดกลไกในการรวบรวมหนี้ค่าชดเชยเพื่อช่วยเหลือและให้ความสะดวกกับเหยื่ออาชญากรรม ทั้งยังกำหนดกลไกอื่นในการบังคับให้ผู้กระทำผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่

ผู้เสียหายอีกด้วย เช่น การกำหนดให้การชดใช้เป็นเงื่อนไขคุ้มครองประพจน์ในชั้นรอลงโทษหรือพักการลงโทษ เป็นต้น โดยในส่วนนี้ประเทศไทยยังไม่มีกลไกอื่นใดมาเสริมในการบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษาในคดีอาญาแต่อย่างใด

สำหรับการได้รับค่าสินไหมทดแทนจากการยื่นคำร้องต่อกองทุนหรือหน่วยงานของรัฐนั้น แต่ละประเทศก็จะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับค่าชดใช้ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นฐานความผิด ความเสียหาย หรือจำนวนเงินที่จำกัดในการที่จะได้รับการชดใช้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วความผิดที่จะได้รับการช่วยเหลือโดยการจ่ายเงินชดใช้จากรัฐนั้น จะเป็นความผิดที่เป็นอาชญากรรมร้ายแรง เช่น ความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับเพศ เป็นต้น ส่วนของเงินที่จะนำมาจ่ายนั้น บางประเทศนำมาจากงบประมาณของรัฐที่จัดสรรให้ บางประเทศนอกจากนำมาจากเงินส่วนหนึ่งของงบประมาณของรัฐแล้ว ยังมีการกำหนดดอกเบี้ยที่มาจากเงินที่จัดสรรไว้สำหรับจ่ายให้แก่ผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรมไว้โดยเฉพาะ เช่น การหักเงินบางส่วนจากค่าปรับของผู้กระทำผิด การหักเงินบางส่วนกรณีมีการพิชิตสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นต้น โดยส่วนนี้ประเทศไทยมีแหล่งที่มาของเงินโดยได้รับการจัดสรรจากงบประมาณของรัฐเท่านั้น นอกจากนี้ ในบางประเทศเมื่อหน่วยงานของรัฐจ่ายเงินแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมแล้วยังสามารถสวมสิทธิผู้เสียหายมาไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำผิดได้อีกด้วย ดังเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส สำหรับประเทศไทย เมื่อหน่วยงานของรัฐได้จ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายแล้วมิได้กำหนดให้สิทธิหน่วยงานของรัฐสวมสิทธิผู้เสียหายเพื่อไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำผิดแต่อย่างใด

4.3 วิเคราะห์บทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทย

จากการได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาของประเทศไทยมาแล้ว เห็นว่า พนักงานอัยการมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญา ในคดีความผิดที่มีการสอบสวน โดยมีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลในคดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย หรือในคดีความผิดส่วนตัวที่มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย สำหรับบทบาทของพนักงานอัยการในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมคงมีบัญญัติไว้ในมาตรา 43 ที่ว่า คดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก นื้อโกง ยักยอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้อยทรัพย์หรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดคืน เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญา ก็ให้เรียกทรัพย์คืนหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย เห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าว เป็นการกำหนดให้พนักงานอัยการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยการยื่นคำร้อง เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการคืนหรือ

ใช้ราคาทรัพย์สินที่ผู้เสียหายสูญหายไปเนื่องจากการกระทำผิดของจำเลยพร้อมทั้งพิสูจน์ถึงความผิดหรือบริสุทธิของจำเลยในคราวเดียวกัน ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมได้ในส่วนหนึ่ง ซึ่งต่างจากบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1²¹ ที่เป็นเพียงให้สิทธิผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้ผู้กระทำผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง โดยไม่ได้กำหนดให้พนักงานอัยการช่วยเหลือผู้เสียหายในทางใดอีก ไม่ว่าจะเป็นการแสดงพยานหลักฐาน หรือการถามพยานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงในส่วนของความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกิดความเสียหายหรือไม่ เสียหายเพียงใด ซึ่งในส่วนนี้ผู้เสียหายต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบเองหลังจากพนักงานสืบพยานในส่วนของกรกระทำผิดเสร็จสิ้นแล้ว โดยผู้เสียหายอาจตั้งทนายความสืบพยานในส่วนนี้ก็ได้ และหากศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำร้องเป็นคนยากจนไม่สามารถจัดหาทนายความได้เองให้ศาลมีอำนาจตั้งทนายความให้ โดยทนายความที่ได้รับแต่งตั้งมีสิทธิได้รับเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายตามระเบียบที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด²² เห็นว่าเป็นกลไกหนึ่งของรัฐในการช่วยเหลือผู้เสียหายในขั้นตอนการนำสืบพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายต่อไป

โดยเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วให้ถือว่า ผู้เสียหายเป็นเจ้าของนี้ตามคำพิพากษา²³ ก็เป็นหน้าที่ที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมต้องดำเนินการเองต่อไป เมื่อพิจารณาแล้วจึงเห็นว่า บทบาทของพนักงานอัยการจำกัดเพียงการยื่นคำร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 และพนักงานอัยการมีหน้าที่หลักเพียงดำเนินคดีแก่ผู้ต้องหาเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษต่อไป

4.4 ปัญหการบังคับให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนกรณียื่นคำร้องต่อศาลในคดีอาญาของประเทศไทย

ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาคดีอาญาในกรณีที่มีคำร้องของผู้เสียหายให้มีการบังคับให้จำเลยใช้ราคาทรัพย์สินหรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 กำหนดให้ผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และมาตรา 249 วางหลักว่าคำพิพากษาให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้เสียหายหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงต้องดำเนินการบังคับคดีตามสิทธิของตนด้วยตนเองตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยการแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการยึดหรือ

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/1.

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 44/2.

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 50.

อายุทรัพย์สินของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขาดทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

เนื่องจากผู้กระทำความผิดจำนวนมากมักมีฐานะยากจน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง ได้จึงได้กระทำความผิดขึ้น ซึ่งสามารถเห็นได้จากคดีอาญาส่วนใหญ่ เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน นอกจากนั้นความยากจนยังมีส่วนเกี่ยวข้องโดยทางอ้อมที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดอื่นอีกด้วย กล่าวคือ จากปัญหาความยากจนของผู้กระทำความผิดผู้กระทำความผิดอาจไม่ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อตอบสนองความต้องการด้านทรัพย์สินโดยตรง แต่อาจกระทำความผิดอื่นๆ โดยมีสาเหตุมาจากความยากจน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนักวิชาการดังต่อไปนี้

ชาย เสวีกุช ได้อธิบายว่า “ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลให้เกิดการประกอบอาชญากรรมสามารถแยกออกได้เป็น 7 ประเภทคือ ปัจจัยในทางชีววิทยา ปัจจัยในทางร่างกาย ปัจจัยในทางจิตวิทยา ปัจจัยในทางครอบครัว ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม และปัจจัยเกี่ยวกับความยากจน โดยอธิบายว่า อาชญากรรมที่มีสาเหตุมาจากความยากจนนั้น มักจะเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เล็กๆ น้อยๆ และการที่คนยากจนประกอบอาชญากรรมนั้น ส่วนใหญ่ก็มีได้เนื่องมาจากความหิวโหยหรือความขาดแคลนหรือความจำเป็นที่แท้จริง แต่เนื่องมาจากความอิจฉาริษยา ความทะเยอทะยานไม่มีความพอใจในสภาพความเป็นอยู่อย่างขาดแคลน นอกจากนั้นความยากจนทำให้บิดามารดาต้องขวนขวายทำมาหากินจนไม่มีเวลาให้การอบรมสั่งสอนลูก ไม่มีเวลาในการสอดส่องดูแลความประพฤติ ไม่มีโอกาสแสดงความเอ็นดูรักใคร่ ทำให้เด็กขาดการพัฒนาในด้านจิตใจ และยังเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจเนื่องจากขาดสิ่งที่ต้องการจึงส่งผลให้เกิดแนวโน้มทำให้ประพฤติดีทันทองคลองธรรมได้ง่ายกว่าปกติ”²⁴

โสภา ชูพิกุลชัย ได้อธิบายว่า “พื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุอันดับที่สองรองจากสาเหตุด้านอารมณ์ โดยอาชญากรรมที่มีสาเหตุมาจากความยากจนนั้นมักจะเป็นอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน ผู้ประกอบอาชญากรรมส่วนใหญ่มีฐานะยากจน แต่ความยากจนไม่ใช่สาเหตุเดียวที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม ความยากจนก็มีส่วนเกี่ยวข้องกระทบกระทั่งกันไปถึงปัญหาสังคมได้ คือ เนื่องจากภาวะฝืดเคืองทำให้บิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาให้ความรักความอบอุ่นกับลูก ทำให้เด็กเติบโตมาเป็นเด็กที่ขาดความรักความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นไม่เป็นตัวของตัวเอง มองโลกในแง่ร้าย ก้าวร้าว จึงมีโอกาที่เด็กจะกระทำความผิดได้ง่าย”²⁵

²⁴ ชาย เสวีกุช. (2517). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา*. หน้า 94 – 97.

²⁵ โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ. (2527). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม*. หน้า 91 – 93.

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความยากจนมีส่วนก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมได้ ทั้งกรณีกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านทรัพย์สินโดยตรง และกรณีกระทำความผิดอื่นๆ ที่ไม่ใช่ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยตรงแต่มีปัจจัยพื้นฐานมาจากความยากจน ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่ไม่ว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือไม่ก็ตามจึงมักมีฐานะยากจน ส่งผลให้จำเลยไม่มีทรัพย์สินเพียงพอให้บังคับคดีเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษา จึงเกิดเป็นปัญหาทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยความเสียหายได้อย่างแท้จริง แม้มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงและผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ทั้งที่ขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนตลอดจนขั้นตอนการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นก็เป็นภาระแก่ผู้เสียหายอยู่มากและผู้เสียหายยินยอมปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวอย่างครบถ้วนแล้วก็ตาม คำพิพากษาของศาลก็ไม่เป็นการยืนยันว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยตามคำพิพากษา โดยประเทศไทยไม่มีมาตรการช่วยเหลืออย่างอื่นในการบังคับเพื่อให้จำเลยในฐานะลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระค่าสินไหมทดแทนแต่อย่างใด

4.5 ปัญหาเกี่ยวกับเงินที่นำมาชำระเป็นค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยการยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐตามกฎหมายไทย

การใช้สิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐส่วนนี้ เป็นสิทธิที่กำหนดขึ้นตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยการยื่นคำร้องเพื่อขอรับเงินค่าตอบแทนต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา ซึ่งแม้การใช้สิทธิโดยผ่านกลไกดังกล่าวจะถูกจำกัดไม่ว่าในเรื่องฐานความผิดที่เรียกร้องได้และจำนวนเงินที่จะจ่ายก็ตาม ซึ่งวิธีการดำเนินการโดยการยื่นคำร้องก็ไม่เป็นการยุ่งยากหรือเป็นภาระแก่ผู้เสียหายมากนัก และเมื่อคณะกรรมการมีคำสั่งให้จ่ายเงิน ผู้ยื่นคำร้องก็มีสิทธิขอรับเงินได้ในทันทีภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะมีการจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหายอันเป็นการช่วยเหลือผู้เสียหายได้อย่างรวดเร็วก็ตาม แต่ผลกระทบที่จะเกิดต่อรัฐตามมาก็คือต้องเสียเงินเป็นจำนวนมากโดยหน่วยงานของรัฐไม่มีอำนาจสวมสิทธิของผู้เสียหายไปเบียดเอาจากผู้กระทำผิดได้ อีกทั้ง เงินที่นำมาจ่ายเป็นค่าตอบแทนในปัจจุบันมีที่มาจากช่องทางเดียวคือได้มาจากงบประมาณของรัฐที่จัดสรรมาให้ ไม่มีแหล่งที่มาอื่นแต่อย่างใด

สรุป การช่วยเหลือของรัฐในการชดเชยค่าเสียหายไม่ว่าจะเป็นกลไกตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกลไกการยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นมาตรการช่วยเหลือของแต่ละประเทศที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับค่าชดเชย ซึ่งมาตรการต่างๆ ที่มีขึ้นในปัจจุบันล้วนเป็นวิธีการที่สร้างและพัฒนาขึ้นจากความตั้งใจของรัฐที่จะคุ้มครองสิทธิของ

ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ให้ได้รับการช่วยเหลืออันเป็นการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ทั้งยังเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติและคุ้มครองผู้เสียหายของนานาประเทศ โดยมีแนวโน้มที่หลายประเทศจะศึกษาและพัฒนากฎหมายของตน ไปสู่แนวทางในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ตามปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบของสหประชาชาติ สำหรับกระบวนการในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในส่วนของ การบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหาย มีเพียงกระบวนการในการดำเนินการบังคับคดีทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เพื่อมาชำระหนี้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหาย แต่ยังไม่มีการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายและบทบัญญัติของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนยังมีปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของมาตรการในการบังคับให้ผู้กระทำความผิดชดเชยค่าสินไหมทดแทนอยู่ ทั้งการช่วยเหลือโดยการยื่นคำร้องต่อหน่วยงานของรัฐของประเทศไทยก็มีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งเงินที่จะนำมาจ่ายแก่ผู้เสียหาย ซึ่งจะได้พิจารณาถึงปัญหาและเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการแก้ไข ในบทต่อไป

บทที่ 5

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันต่างมุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย ในขณะที่เดียวกันผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม ซึ่งได้รับผลร้ายโดยตรงจากอาชญากรรมถูกละเลยและให้รับผิดชอบในการเรียกร้องหรือในการดำเนินการที่จะคุ้มครองสิทธิของตนด้วยตัวเอง จึงควรมีมาตรการทางกฎหมาย ทางบริหารและทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรมอย่างเหมาะสม และเท่าเทียมกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย

ในหลายประเทศได้ให้ความสำคัญในปัญหาดังกล่าว จึงได้รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ซึ่งถือว่าเป็นการยอมรับสิทธิของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม อันรวมถึงสิทธิที่ได้รับการเยียวยา ดังนั้นประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณีและในระบบประมวลกฎหมาย ต่างมีมาตรการช่วยเหลือทางกฎหมายโดยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา รวมทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา และเพื่อให้กระบวนการในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายครอบคลุมและสามารถเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายได้ทุกกรณี นอกจากนี้การประกาศใช้พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยให้สิทธิผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมยื่นคำร้องต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อให้ได้รับเงินค่าตอบแทนจากการตกเป็นผู้เสียหายในการกระทำผิดอาญาแล้ว ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 และมาตรา 44/2 ให้ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะร้องขอในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อให้ศาลบังคับให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทน นอกเหนือจากกรณีที่พนักงานอัยการอาจเรียกร้องแทนผู้เสียหายเฉพาะกรณีเรียกคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43

จากการศึกษาแนวคิดและหลักการ การช่วยเหลือโดยการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย และเหยื่ออาชญากรรม ในคดีอาญาของประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและประเทศแคนาดาแล้ว เห็นว่าสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการตามปณิญาสาทว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ที่ว่าเมื่อรัฐไม่สามารถคุ้มครองพลเมืองของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม รัฐจึงต้องชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และถือว่าเป็นการสงเคราะห์ของคนในสังคมเดียวกัน

สำหรับแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับมาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันและตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น ก็ถือว่าสอดคล้องกับหลักการส่วนใหญ่ตามปณิญาสาทว่าด้วยหลักความยุติธรรมขั้นพื้นฐานของผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบเช่นเดียวกัน แต่กระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ในส่วนของการเข้าถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาของผู้เสียหายมิได้มีบัญญัติไว้ โดยไม่มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรใด ที่จะต้องแจ้งสิทธิ วิธีการหรือขั้นตอน ที่ได้รับการเยียวยาตามมาตรการใดๆ แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 หรือมาตรการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตาม และในส่วนของมาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายให้ได้รับค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่ได้ศึกษามานี้ กฎหมายมิได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือในเรื่องอื่นๆ นอกจากการร้องขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 ไม่ว่าจะเป็นการนำพยานหลักฐานเข้าสืบหรือช่วยผู้เสียหายถามความ กรณีผู้เสียหายยื่นคำร้องขอให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ตามมาตรา 44/1 หรืออำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเพื่อให้ได้รับชำระค่าสินไหมทดแทนกรณีศาลมีคำพิพากษา โดยรัฐอาจเห็นว่าพนักงานอัยการมีภารกิจอยู่มากและหน้าที่หลักของพนักงานอัยการคือการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิด เอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษหรือจะต้องเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของรัฐ โดยแท้ จึงไม่กำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในส่วนนี้ไว้

อย่างไรก็ตามในเมื่อรัฐไม่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้พนักงานอัยการดำเนินการแต่รัฐก็ได้กำหนดกลไกการบังคับให้ผู้กระทำผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนไว้ โดยถือให้ผู้เสียหายมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถึงกระนั้น มาตรการบังคับในการเยียวยาผู้เสียหายดังกล่าวยังมีข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 บัญญัติว่า ในกรณี

ที่ศาลสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน หรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามมาตรา 43 มาตรา 44 หรือ มาตรา 44/1 ให้ถือว่าผู้เสียหายนั้นเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวเท่ากับว่า ให้ผู้เสียหายสามารถบังคับคดีได้ดังเช่นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในคดีแพ่งนั่นเอง ซึ่งการบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ยังมีขั้นตอนที่ยุ่งยาก และเป็นภาระที่จะบังคับเอาทรัพย์สินของผู้กระทำผิดมากเกินไป จึงสามารถใช้บังคับได้แก่ผู้กระทำความผิดบางประเภทเท่านั้น เนื่องจากผู้กระทำความผิดจำนวนมากมีฐานะยากจน ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้ จึงได้กระทำความผิดขึ้น ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดไม่มีทรัพย์สินเพียงพอให้บังคับคดีเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษา จึงเกิดปัญหาทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาและชดเชยอย่างแท้จริง แม้มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงและผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน ทั้งที่ขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนตลอดจนขั้นตอนการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นก็เป็นภาระแก่ผู้เสียหายอยู่มากและผู้เสียหายยินยอมปฏิบัติตามขั้นตอนดังกล่าวอย่างครบถ้วนแล้วก็ตามคำพิพากษาของศาลก็ไม่ใช่การยืนยันว่าผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยตามคำพิพากษา

จากปัญหากลไกช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว ทำให้เกิดความจำเป็นที่รัฐจะต้องหามาตรการอื่นที่จะมาช่วยเหลือในการบังคับให้จำเลยชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนอกจากการบังคับคดีโดยการยึดทรัพย์สินเพื่อนำมาชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากการดำเนินการบังคับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งย่อมใช้ได้ผลดีกับคดีแพ่ง แต่เมื่อคดีอาญามีแนวความคิดที่ต่างจากคดีแพ่ง โดยคดีอาญามุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด คุ้มครองผู้เสียหาย เยียวยาความเสียหาย รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ประกอบกับลักษณะคดี และลักษณะของจำเลยในคดีอาญามีความแตกต่างจากคดีแพ่ง การบังคับคดีด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งเพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผลเพียงพอ การดำเนินการชดเชยเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดอาญาจึงควรมีมาตรการช่วยเหลืออื่นๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะคดี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง

ในส่วนของการให้ความช่วยเหลือของรัฐตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 นั้น แม้มีขั้นตอนในการดำเนินการของผู้เสียหายที่ไม่ยุ่งยากมากนักแต่ยังเป็นปัญหาของรัฐในเรื่องของแหล่งเงินที่จะนำมาจ่าย โดยกลไกในส่วนนี้ในการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทย เห็นว่าแหล่งเงินที่นำมาจ่ายมีที่มาจากทางเดียวโดยมาจากงบประมาณของรัฐที่จัดสรรให้ กล่าวคือ มาจากส่วนหนึ่งของภาษีที่เรียกเก็บจากประชาชนนั่นเอง โดยไม่มีที่มาจากทางอื่น โดยเฉพาะดังที่ปรากฏตามกลไกของ

ต่างประเทศ อย่างเช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาในบางมลรัฐ ทั้งเมื่อจ่ายเงินค่าทดแทนไปแล้วก็ไม่มี บทบัญญัติของกฎหมายให้หน่วยงานของรัฐสวมสิทธิผู้เสียหายไล่เบี้ยเอาจากผู้กระทำผิดต่อไปได้

เมื่อพิจารณากลไกช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมของประเทศไทยแล้ว จะเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นกลไกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี กลไกตามพระราชบัญญัติ ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ก็ดี แม้มีขั้นตอน การดำเนินการที่ต่างกันแต่วัตถุประสงค์หลักยังคงเหมือนกัน คือการช่วยเหลือผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรมให้ได้รับค่าชดเชย ดังนั้น กลไกดังกล่าวจึงควรสอดคล้องเป็นกระบวนการ เดียวกัน เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินการ ไม่ก่อนให้เกิดความสับสน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ สิทธิทั้งสองช่องทางเรียกรับเงินค่าชดเชยจำนวนเดียวกันหรือมีการจ่ายเงิน ไปจากการดำเนิน คดีอาญาแล้วกลับมาเรียกรับเงินตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอีกหรือรับเงินจากการใช้สิทธิ ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้วกลับมายื่นคำร้องขอรับเงินจำนวนเดียวกันในคดีอาญาอีก ทำให้ มีการจ่ายเงินซ้ำซ้อนจนกลายเป็นภาระของรัฐและจำเลยมากขึ้น จึงสมควรมีการแก้ไขกลไก ดังกล่าวให้สอดคล้องกันและเป็นกระบวนการเดียวกันอีกด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามาตรการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แล้ว เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาที่ดีพระราชบัญญัติดังกล่าวก็ดี มิได้มีบทบัญญัติในการแจ้งสิทธิให้แก่ผู้เสียหายหรือ เหยื่ออาชญากรรม ดังเช่นการแจ้งสิทธิให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ที่มีขั้นตอนที่กฎหมาย บังคับให้แจ้งสิทธิต่างๆ ไม่ว่าสิทธิของผู้ถูกจับในชั้นจับกุม สิทธิของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน สิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการมีทนายความ ซึ่งเป็นมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลยอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาปัจจุบันนั้นได้ละเลยผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรม แต่กลับให้ความสำคัญแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก อันทำให้ผู้เสียหายและ เหยื่ออาชญากรรมไม่ได้รับการช่วยเหลือโดยกลไกของรัฐที่กำหนดขึ้นไม่ว่ากลไกตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ก็ตาม ด้วยเหตุที่ว่า ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ส่วนใหญ่จะไม่ทราบถึงสิทธิของตน รวมทั้งขั้นตอนและวิธีการในการใช้สิทธิดังกล่าว ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมและช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ที่เป็นบุคคลที่มีผลกระทบจาก การกระทำผิด โดยตรงจึงเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยให้

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสิทธิแก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังเช่นการแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องหาเพื่อผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมจะได้รับรู้เข้าใจถึงสิทธิในการที่จะดำเนินการตามการตามขั้นตอนของกฎหมาย อันเป็นมาตรการเสริมเพื่อช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอีกทางหนึ่งให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในส่วนนี้ได้มากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น ในส่วนของมาตรการบังคับในการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 50 มิได้กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องดำเนินการ แต่ได้กำหนดให้ผู้เสียหายดำเนินการเองโดยถือให้ผู้เสียหายเป็นเจ้าของคดีตามคำพิพากษาซึ่งเป็นการใช้วิธีการบังคับดังเช่นคดีแพ่งโดยการยึดทรัพย์อัยการผู้กระทำความผิดมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา เห็นว่าวิธีการดังกล่าวนี้ยังไม่เหมาะสมส่งผลให้ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมอาจไม่ได้รับชำระหนี้ หรือไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงมาตรการบังคับคดีอาญา โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 50 ว่า “เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ผู้กระทำความผิดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หากค่าสินไหมทดแทนนั้นเข้าหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว และหากมีการชดใช้ตามพระราชบัญญัตินั้นก่อนแล้วต้องนำมาหักกับค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษานี้ โดยค่าสินไหมทดแทนที่อยู่นอกเหนือพระราชบัญญัติดังกล่าว ให้ผู้เสียหายมีสิทธิบังคับคดีกับผู้กระผิดในฐานะเป็นเจ้าของคดีตามคำพิพากษา”

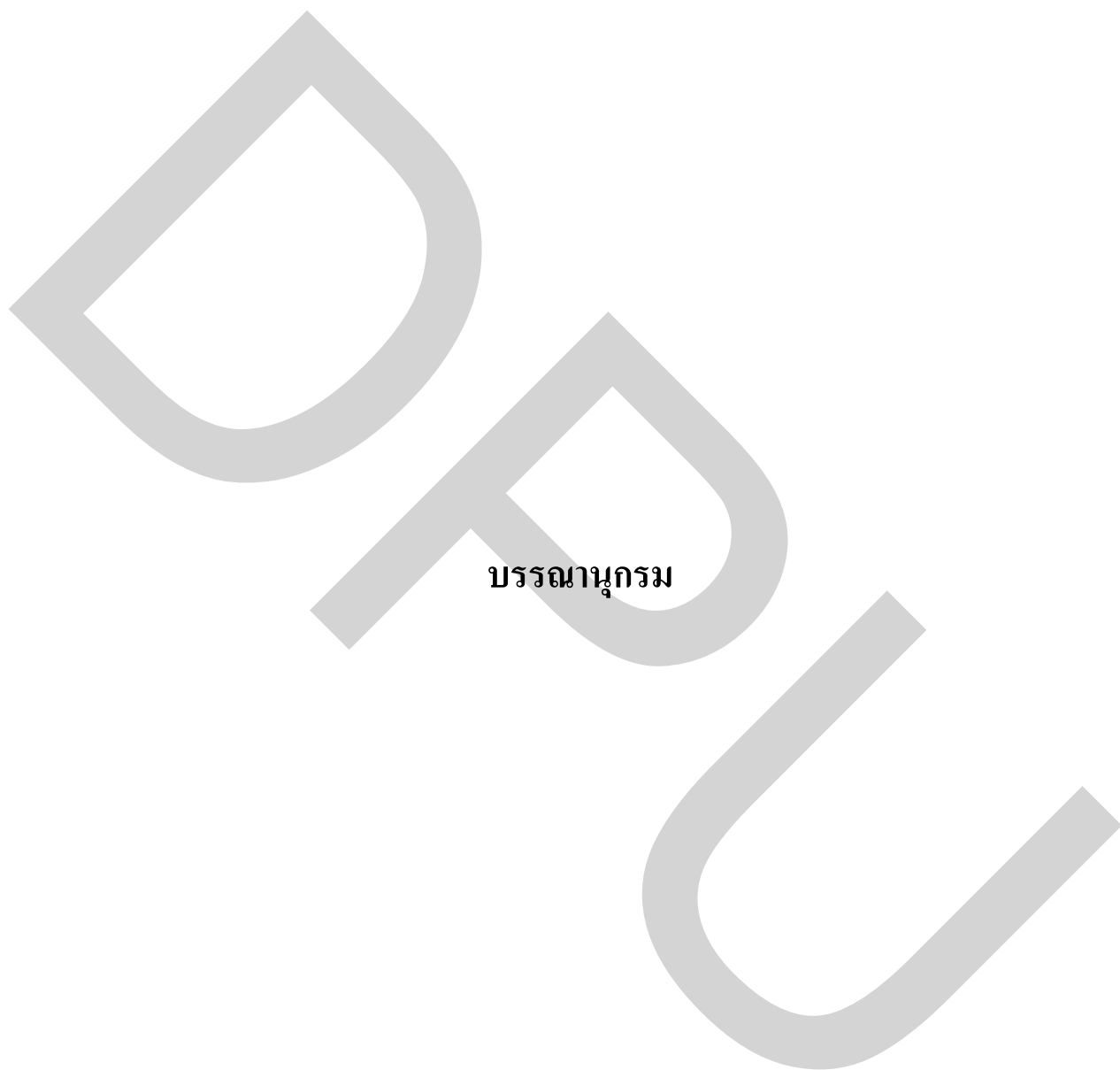
และเพิ่มเติมข้อความเป็นวรรคที่สองของมาตรา 50 ดังกล่าวไว้ว่า “เมื่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วให้มีสิทธิไต่เบี่ยเอากับผู้กระทำความผิดในฐานะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่ทั้งนี้การใช้สิทธิไต่เบี่ย ต้องไม่กระทบสิทธิของผู้เสียหายในการบังคับคดีเพื่อชำระค่าเสียหายที่ยังไม่ได้รับการชดใช้”

โดยการแก้ไขตามข้อเสนอแนะเช่นว่านี้ เป็นการกำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามขอบเขตเฉพาะที่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมสามารถยื่นคำร้องขอรับเงินต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาได้อยู่แล้ว จึงไม่เป็นการเพิ่มภาระแก่รัฐมากเกินไป ทั้งยังทำให้กลไกการช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เป็นกลไกเดียวกันจะมีผลทำให้กลไกมี

ประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดผลดีต่อรัฐและผู้กระทำผิดอีกด้วย โดยเหตุผล ที่ใช้วิธีการเช่นนี้ก็โดยมีที่มาจากแนวความคิดการดำเนินคดีและการช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมโดยรัฐและแนวความคิดการใช้โดยผู้กระทำผิดนำมาผสมผสานกัน ตลอดจนคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนและเงินงบประมาณที่นำมาจ่ายเพื่อช่วยเหลืออีกด้วย โดยหากกำหนดให้จ่ายค่าเสียหายทุกประเภทแล้วก็จะ เป็นปัญหาในเรื่องเงินงบประมาณที่รัฐจะต้องนำมาจัดสรรในส่วนนี้มากเกินไป และหากรัฐไม่จ่ายเงินให้ผู้เสียหายเลยไม่ว่าความผิดฐานใด โดยให้ผู้เสียหายดำเนินการบังคับคดีเองก็จะ เป็นภาระแก่ผู้เสียหายมากเกินไปเช่นกัน จึงได้ข้อสรุปหาจุดสมดุลตั้งข้อเสนอแนะ โดยการแก้ไขกฎหมายดังข้างต้น

ในส่วนของกลไกเสริมก็ควรกำหนด ให้ผู้ยื่นคำร้องเพื่อขอรับตามประกาศสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแจ้งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอรับเงินตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ด้วยว่า ได้มีการใช้สิทธิดังกล่าวด้วยหรือไม่ และดำเนินการไปถึงขั้นตอนใดและในทำนองเดียวกันต้องกำหนดให้ผู้ยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติดังกล่าวแจ้งข้อเท็จจริงว่ามีการใช้สิทธิทางศาลด้วยหรือไม่ ดำเนินการไปถึงขั้นตอนใด เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาของศาลในการมีคำพิพากษาให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือคณะกรรมการในการมีคำสั่งให้จ่ายค่าตอบแทนต่อไป โดยกำหนดในลักษณะบังคับหากไม่แจ้งข้อเท็จจริงดังกล่าว ให้ศาลหรือคณะกรรมการมีอำนาจยกคำร้องขอได้ทันที เว้นแต่ที่ไม่ได้แจ้งเพราะความผิดพลาดหรือพลั้งเผลอ

นอกจากนั้นในส่วนของการได้ของรัฐที่จะนำมาจ่ายให้แก่ผู้เสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่ใช้สิทธิยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เห็นควรกำหนดกลไกเพิ่มเติม โดยกำหนดแหล่งที่มาของเงินว่านอกจากจะมาจากงบประมาณของรัฐแล้ว เห็นว่าควรมีที่มาในทางอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นการหักรายได้ในการทำงานของผู้กระทำผิดที่เข้าไปทำงานในเรือนจำ การเฉลี่ยจากเงินค่าปรับของผู้กระทำความผิดหรือเงินประกันในการประกันตัวผู้ต้องหาที่ผิดสัญญาประกัน ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้กระทำความผิดเป็นต้นเหตุในการกระทำความผิดซึ่งทำให้เกิดความเสียหายอันเป็นเหตุที่จะต้องมีการจ่ายค่าทดแทนขึ้น ผู้กระทำผิดจึงควรมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนที่ได้กระทำต่อผู้เสียหายและสังคมส่วนรวม ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ดังที่ได้ศึกษามาตามแนวทางของต่างประเทศมาแล้ว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง** (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพบุลย์. (2547). **มาตรฐานองค์การ**

สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 152-156.

กุลพล พลวัน. (2544). **การบริหารกระบวนการยุติธรรม**. กรุงเทพฯ: นิติธรรม

โกเมน ภัทรภิรมย์. (2533). **“งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม” อัยการกับการสอบสวน**

คดีอาญารวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. กรุงเทพฯ:

กรมอัยการ.

คณิต ณ นคร. (2549). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ:

วิญญูชน

ชาย เสวีกุล. (2517). **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ ใจหาญ. (2535). **วิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธานีศ เกศพิทักษ์. (2550). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ภาค 1-2**

(มาตรา 2-157). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

นงลักษณ์ เอ็มประดิษฐ์. (2530). **สังคมสงเคราะห์การแพทย์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2525). **หลักทัณฑวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บพิชการพิมพ์.

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ. (2531). **อาชญากรรมพื้นฐานกับกระบวนการยุติธรรม: ปัญหา**

อุปสรรค และแนวทางควบคุม (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.

วีระพล ตั้งสุวรรณ. (2540). **การคุ้มครองผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม** (งานวิจัยหลักสูตร

ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม

กระทรวงยุติธรรม.

สุดสงวน สุธีสร. (2543). **เหยื่ออาชญากรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

- สุเทพ เชาวลิท. (2527). **สวัสดิการสังคม** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุวิทย์ นิ่มน้อย และประเทือง ธนนิผล. (2522). **อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา** (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2542). **หลักกฎหมายอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ. (2527). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญวิทยาและงานยุติธรรม**.
กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อมร รักษาสิทธิ์ และคณะ. (2542). **ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน: คู่มือการเรียนรู้
การสอนเผยแพร่ การมีส่วนร่วมสำหรับอาจารย์และผู้นำชุมชน** (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพฯ: การันต์การพิมพ์.
- อึ้งฉพ ชูบำรุง. (2532). **อาชญวิทยาและอาชญากรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- _____. (2534). **ความหมายของเหยื่ออาชญากรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- อึ้งฉพ ชูบำรุง และศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2538). **ว่าด้วยเหยื่ออาชญากรรม (Victimology)**
(พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: สถาบันพัฒนาสาธารณสุขอาเซียน.
- อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2526). **คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก**
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- อุดม รัฐอมฤต กับคณะ. (2550). **การคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายของ
ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา** (รายงานฉบับสมบูรณ์ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความ

- กุลพล พลวัน. (2535). “การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย.” **วารสารอัยการนิเทศ**, 35, 54.
หน้า 347.
- กุลพล พลวัน และรัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2534). “สถานภาพของเหยื่ออาชญากรรมกับผู้เสียหาย
ในคดีอาญาในประเทศไทย.” **วารสารอัยการนิเทศ**, 33, 3. หน้า 331-332.
- จิตติ เจริญน้ำ. (2526). “เหยื่ออาชญากรรม.” **วารสารอัยการนิเทศ**, 5, 45. หน้า 651.
- ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2539). “เหยื่ออาชญากรรม, การประณอมข้อพิพาท และกระบวนการ
ยุติธรรม.” **วารสารอัยการนิเทศ**, 58, 54. หน้า 90-91.

- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2520). “กฎหมายทดแทนความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดทางด้านรัฐสวัสดิการ.” วารสารนิติศาสตร์, 9, 1. หน้า 73.
- วิชา มหาคุณ. (2535). “เหยื่ออาชญากรรม: แนวคิดและมาตรการคุ้มครอง.” วารสารกฎหมาย, 14, 1. หน้า 9.
- อัศวิน วัฒนวิบูลย์ และอมรรัตน์ กรियाผล. (2530). “การชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 4, 1. หน้า 56.

วิทยานิพนธ์

- เกษราภรณ์ ไหลสงวนงาม. (2550). การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนัญญา กิจทวี. (2546). การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชาติชาย ชอบทางศิลป์. (2542). สิทธิของผู้เสียหายที่ได้รับการเยียวยาจากรัฐอันเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรงค์ คงจันทร์. (2543). ศาลยุติธรรมกับการคุ้มครองผู้เสียหายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิพัฒน์ เรื่องวิวัฒน์ โรจน์. (2552). การยื่นคำร้องขอบังคับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัชรระ พึ่งชลารักษ์. (2539). การคุ้มครองสิทธิในการขอคืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินของผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2544). ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิวาพร ศักดาศิริโรรัตน์. (2551). การนำคดีขึ้นสู่ศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 44/1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สุทธิมา พิพัฒน์พิบูลย์. (2549). การคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา: ศึกษากระบวนการคุ้มครองตาม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 245. วิทยานิพนธ์ปริญญา

มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อภิรัตน์ นิยมการ. (2530). การทดแทนความเสียหายในคดีอาญาโดยรัฐ: ศึกษาความคิดเห็นของ

บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และอาจารย์ผู้สอนวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยของรัฐ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยมหิดล.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Hentig, Hans Von. (1984). **The Criminal and His victim.** New Haven: Yale University Press.

Karmen Andrew. (2001). **Cime Victims: An Introduction to Victimology.** London: Tomson Learning.

Robin, Gerald D. (1980). **Introduction to the Criminal Justice System: Principles.**

Procedures. Practice. NY: Harper & Row Press.

Schafer, Stephen. (1977). **Victimology: The Victim and his Crimininal**. Virginia: Reston Press.

_____. (1960). **Restitution to Victims of Crime**. London: Stevens & Sons limited.

Shapland, Joanna. Willmore, Jon. and Duff, Peter. (1985). **Victims in the Criminal Justice System**. Brookfield: Gower Press.

Silver, Isidore. (1981). **Criminology : An Introduction**. New York: Barnes & Noble Books.

Weston, Paul B. and Wells, Kenneth M. (1972). **Law Enforcement & Criminal Justice: an Introduction**. Pacific Palisades,: California: Goodyear Press.

ด
ร
ช

ภาคผนวก

Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power

A. Victims of Crime

1. "Victims" means persons who, individually or collectively, have suffered harm, including physical or mental injury, emotional suffering, economic loss or substantial impairment of their fundamental rights, through acts or omissions that are in violation of criminal laws operative within Member States, including those laws proscribing criminal abuse of power.

2. A person may be considered a victim, under this Declaration, regardless of whether the perpetrator is identified, apprehended, prosecuted or convicted and regardless of the familiar relationship between the perpetrator and the victim. The term "victim" also includes, where appropriate, the immediate family or dependants of the direct victim and persons who have suffered harm in intervening to assist victims in distress or to prevent victimization.

3. The provisions contained herein shall be applicable to all, without distinction of any kind, such as race, color, sex, age, language, religion, nationality, political or other opinion, cultural beliefs or practices, property, birth or family status, ethnic or social origin, and disability.

Access to justice and fair treatment

4. Victims should be treated with compassion and respect for their dignity. They are entitled to access to the mechanisms of justice and to prompt redress, as provided for by national legislation, for the harm that they have suffered.

5. Judicial and administrative mechanisms should be established and strengthened where necessary to enable victims to obtain redress through formal or informal procedures that are expeditious, fair, inexpensive and accessible. Victims should be informed to their rights in seeking redress through such mechanisms.

6. The responsiveness of judicial and administrative processes to the needs of victims should be facilitated by:

(a) Informing victims of their role and the scope, timing and progress of the proceedings and of the disposition of their cases, especially where serious crimes are involved and where they have requested such information;

(b) Allowing the views and concerns of victims to be presented and considered appropriate stages of proceedings where their personal interests are affected, without prejudice to the accused and consistent with the relevant national criminal justice system;

(c) Providing proper assistance to victims throughout the legal process;

(d) Taking measures to minimize inconvenience to victims, protect their privacy, when necessary, and ensure their safety, as well as that of their families and witnesses on their behalf, from intimidation and retaliation;

(e) Avoiding unnecessary delay in the disposition of cases and the execution of orders or decrees granting awards to victims.

7. Informal mechanisms for the resolution of disputes, including mediation, arbitration and customary justice or indigenous practices, should be utilized where appropriate to facilitate conciliation and redress for victims.

Restitution

8. Offenders or third parties responsible for their behaviour should, where appropriate, make fair restitution to victims, their families or dependants. Such restitution should include the return of property or payment for the harm or loss suffered, reimbursement of expenses incurred as a result of the victimization, the provision of services and the restoration of rights.

9. Governments should review their practices, regulations and laws to consider restitution as an available sentencing option in criminal cases, in addition to other criminal sanctions.

10. In cases of substantial harm to the environment, restitution, if ordered, should include, as far as possible, restoration of the environment, reconstruction of the infrastructure, replacement of community facilities and reimbursement of the expenses of relocation, whenever such harm results in the dislocation of a community.

quasiofficial capacity have violated national criminal laws, the victims should receive restitution from the State whose officials or agents were responsible for the harm inflicted. In cases where the Government under whose authority the victimizing act or omission occurred is

no longer in existence, the State or Government successor in title should provide restitution to the victims.

Compensation

12. When compensation is not fully available from the offender or other sources, States should endeavour to provide financial compensation to:

(a) Victims who have sustained significant bodily injury or impairment of physical or mental health as a result of serious crimes;

(b) The family, in particular dependants of persons who have died or become physically or mentally incapacitated as a result of such victimization.

13. The establishment, strengthening and expansion of national funds for compensation to victims should be encouraged. Where appropriate, other funds may also be established for this purpose, including those cases where the State of which the victim is a national is not in a position to compensate the victim for the harm.

Assistance

14. Victims should receive the necessary material, medical, psychological and social assistance through governmental, voluntary, community based and indigenous means.

15. Victims should be informed of the availability of health and social services and other relevant assistance and be readily afforded access to them.

16. Police, justice, health, social service and other personnel concerned should receive training to sensitize them to the needs of victims, and guidelines to ensure proper and prompt aid.

17. In providing services and assistance to victims, attention should be given to those who have special needs because of the nature of the harm inflicted or because of factors such as those mentioned in paragraph 3 above.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล
ประวัติการศึกษา

วุฒิศักดิ์ เอมะสุวรรณ
นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2550
ประกาศนียบัตรวิชาว่าความ สภานายความ รุ่นที่ 29
ปีการศึกษา 2551
เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 60 ปีการศึกษา 2551

